

J A Z Y K O V Ě D N Ě A K T U A L I T Y

**Informativní
zpravodaj českých jazykovědců**

roč. XLIV - 2007

Zvláštní monotematické číslo

**ČEŠTINA A SLOVENŠTINA:
VZÁJEMNÉ VZTAHY, ROK 2007**

**Editorky čísla:
Jana Hoffmannová, Mira Nábělková**

ISSN 1212-5326

JAZYKOVĚDNÉ AKTUALITY - ročník XLIV (2007), zvláštní číslo

Vydává Jazykovědné sdružení České republiky

Redakční rada:

Jan Kořenský (hlavní redaktor)

Jana Hoffmannová (zástupkyně hlavního redaktora)

Michaela Lišková, Pavla Chejnová, Marián Sloboda

Adresa redakce a administrace:

Ústav pro jazyk český AV ČR, Letenská 4, 118 51 Praha 1

(k rukám dr. J. Hoffmannové)

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha č.j. NP 583/1993 ze dne 13.4.1993.

Příspěvky laskavě zasílejte na disketě 3.5", 1,44 MB ve formátu textového editoru MS Word. Přiložte text příspěvku v jednom vyhotovení, vytištěný v normalizované úpravě. Je možno použít i e-mailovou adresu (hoffmannova@ujc.cas.cz).

OBSAH

Úvod	4
Jiří Zeman: K výzkumu vztahu češtiny a slovenštiny (přehled hlavních témat posledních patnácti let)	6
Miloslava Sokolová: Nové úlohy slovakistov a bohemistov pri vypracovaní metodiky češtiny a slovenčiny ako cudzích jazykov	27
Květoslava Musilová: Využití ČNK a SNK při zkoumání česko-slovenských jazykových jevů	39
Patrik Mitter: Srovnání recepce slovenštiny v ČR a češtiny v SR	45
Míra Nábělková: „ <i>Ale v češtině bych to rád taky.</i> “ Slovensko-český preklad ako predmet vyjednávania v internetovej komunikácii	54
Daniela Slančová: Štylistika v synchrónnom porovnaní češtiny a slovenčiny (na príklade bulvárnych denníkov Nový čas a Blesk)	79

Úvod

V krásném a pohostinném prostředí Slovenského institutu v Praze se dne 19. dubna 2007 uskutečnil seminář na téma **Čeština a slovenština: vzájemné vztahy, rok 2007**. Uspořádalo jej Jazykovědné sdružení České republiky ve spolupráci s Kabinetem slovakistiky Ústavu slavistických a východoevropských studií Filozofické fakulty UK v Praze a se Slovenským institutem. Účastníky pozdravil ředitel hostitelské instituce **Igor Otčenáš** a poté seminář uvedly obě editorky tohoto speciálního tematického čísla Jazykovědných aktualit.

Vědecká tajemnice JS **Jana Hoffmannová** připomněla hlavní důvody, které vedly k uspořádání celé akce. Jazykovědné sdružení (zejména jeho pražské centrum, ale i některé pobočky) v posledních letech postupně zorganizovalo sérii přednášek, které představily změny jazykové situace ve východní, jihovýchodní a střední Evropě a restrukturalizaci vztahů mezi slovanskými jazyky na tomto území. Z tohoto hlediska je třeba věnovat soustředěnou pozornost i proměnám jazykové situace na území České a Slovenské republiky a kontaktů mezi oběma jazyky. Setkání mělo přispět k popisu současného stavu „česko-slovenského diskurzu“: prezentovat nejnovější výzkumy v této oblasti a jejich metodologii a možná i vyvrátit řadu vědecky nepodložených mýtů, které kolem tohoto tématu vznikají a jsou podporovány i masmediálními (dez)interpretacemi. Vedoucí Kabinetu slovakistiky **Mira Nábělková** poukázala na začlenění české slovakistiky do výzkumu obou jazyků. Představila výsledky některých aktuálních badatelských aktivit, publikované ve formě sborníků a příspěvků v domácích i cizích periodikách. Informovala přítomné mimo jiné o projektech zaměřených na výzkum interakce (česká jazyková situace se zřetelem na jazykové a sociokulturní chování etnických komunit v ČR; jazykově smíšené interakční události, v nichž mluvčí využívají češtinu i slovenštinu, případně ještě další jazyky).

Toto číslo Jazykovědných aktualit přináší texty **Jiřího Zemana**, **Květoslavy Musilové**, **Miry Nábělkové** a **Daniely Slančové**, které byly předneseny na semináři. Účastníci dále vyslechli příspěvky nestorky výzkumu česko-slovenské „semikomunikace“ **Viery Budovičové** (*K vývinu česko-slovenského bilingvizmu*), ředitele bratislavského Jazykovědného ústavu Ľ. Štúra **Slavomíra Ondrejoviče** (*K niektorým súčasným slovenským a českým jazykovolegislatívnym špecifikám*) a mladého pražského slovakisty **Mariána Slobody** (*Česko-slovenský receptivní bilingvismus a současná jazyková politika ČR*). Tyto referáty bohužel (zatím?) nemohly být

publikovány. Místo nich zařazujeme do čísla příspěvek **Miloslavy Sokolové** (s jejím vystoupením na semináři se počítalo, ale vážné důvody jí nakonec zabránily v účasti) a dalšího lingvisty, který se soustavně zabývá touto problematikou – **Patrika Mittera**. Průběh semináře nasvědčoval tomu, že naštěstí není nouze ani o mladé badatele (studenty, doktorandy) orientované na česko-slovenskou komunikaci; jim toto číslo JA nabízí i množství bibliografických údajů. Výběrová bibliografie příspěvků k tématu (z posledních 15 let) byla připravena zásluhou Jiřího Zemana a následuje za jeho textem. (Soupisy literatury u ostatních příspěvků se sice s touto reprezentativní bibliografií více či méně překrývají, odkazují však i k literatuře z jiných oblastí nebo ze staršího období, takže nebylo možno pořídit společnou bibliografii pro celé číslo.)

Je potěšitelné, že seminář byl hojně navštíven a vzbudil značný zájem účastníků. Jak přednesené příspěvky předních odborníků v této oblasti, tak bohatá diskuse přinesla množství podnětů pro další výzkum (např. i pro řešení některých problémů terminologických, apod.). Pro všechny pořadatelské instituce byl jistě den takto strávený ve Slovenském institutu povzbuzením k tomu, aby dále intenzivně podporovaly zkoumání česko-slovenských jazykových kontaktů.

K výzkumu vztahu češtiny a slovenštiny (přehled hlavních témat posledních patnácti let)

Jiří Zeman

0. **Vztahu českého jazyka a slovenského jazyka** jako důležitému tématu komplexnějšího problému spojeného se vztahem českého a slovenského etnika a jejich kultur byla věnována českými, slovenskými i zahraničními slavisty značná pozornost. Zkoumán byl z pohledu sociologického, historického, etnografického, demografického, literárněvědného i politického. Početnou skupinu tvoří lingvistické studie a články zabývající se komplexními i důležitými jazykovými a komunikačními jevy tohoto složitého fenoménu.

Při výzkumu vztahů obou jazyků je potřebné rozlišit dvě záležitosti:

- (a) výsledek kontaktu obou etnik a jeho odraz ve vzájemné interakci (záležitost převážné části populace obou etnik a jejich „prožívání“ jevů),
- (b) vědecký (lingvistický) zájem o jazykové otázky kontaktu (záležitost odborníků, mj. lingvistů); byl ovlivněn zejména dobovou metodologií.

Tyto dva přístupy se nemusí shodovat. Tak např. v 50. letech 20. století byl velký zájem orientován na lingvistické problémy terminologie (jazykového systému), tj. téma, které se týkalo jen menší části obyvatel Československé republiky; na druhé straně fungování češtiny a slovenštiny při komunikaci ve vojenském prostředí, která zasáhla téměř celou mužskou populaci, lingvisticky zkoumáno nebylo.

1.1 **Počátky výzkumu** vybraných problémů spojených se vztahem obou jazyků lze zaznamenat už v 19. století. Výsledky byly adekvátní vymezení předmětu lingvistiky (či jazykozpytu) a podoborů, které zastřešovala, dobové metodologii, popř. konstituování nových lingvistických oborů. Patrný zde byl také vliv teze o československé národní jednotě jako součásti slovanské vzájemnosti a postojů části české a slovenské populace ke konstituující se spisovné slovenštině. Srovnání obou jazyků pak postihovala nejčastěji historická slavistika (M. Hattala, F. Pastrnek), částečně i popisy diferenciacie československého jazykového areálu, hlavně nářečí (A. V. Šembera, T. D. Florinskij).

1.2 **Soustavnější konfrontační studium** obou jazyků začalo v 30. letech 20. století. Tyto počátky ovlivnilo několik faktorů:

(a) Kořeny moderního konfrontačního výzkumu geneticky příbuzných jazyků jsou v české lingvistice spojovány s tradicí Pražského lingvistického kroužku, zejména s jeho teorií spisovného jazyka a jazykové kultury.

(b) Během 20. a 30. let prodělala slovenština ve vztahu k češtině velmi dynamický rozvoj: od jejího přirovnávání a přibližování k češtině jako vyspělému slovanskému jazyku (vyvrcholením bylo vydání Pravidel z roku 1931) až po srovnávání češtiny a slovenštiny jako dvou rovnocenných jazyků na přelomu 30. a 40. let.

(c) V 30. letech se začíná výrazně prosazovat skupina mladých slovenských lingvistů odchovaných již československým školstvím a odchodem české inteligence po vzniku slovenského státu dochází ke generační obměně jazykovědců.

Tyto faktory pak ovlivňovaly srovnávací studium obou jazyků také těsně po roce 1945.

1.3 Až do konce 50. let bylo těžištěm porovnávání **systemových jevů**. Po zavedení předmětu Slovenský jazyk do studijních oborů bohemistiky na českých vysokých školách (1953) se záhy podařilo za spolupráce českých a slovenských lingvistů vypracovat učebnici Slovenština (1957), která byla dlouho jediným soustavnějším konfrontačním popisem gramatiky češtiny a slovenštiny. Výsledky srovnávacího studia jsou uloženy také ve slovnících, zejména v Česko-slovenském slovníku (1979). Mezi dosud nerealizované úkoly porovnávání studia patří vypracování slovensko-českého slovníku a konfrontační gramatiky. Charakteristická pro toto období byla spolupráce českých a slovenských jazykovědců při řešení obdobných úkolů. Od přelomu 50. a 60. let přinesl řadu podnětů pro srovnávací studium zájem o rozbor jazykové stránky překladů uměleckých textů (prózy, poezie) ze slovenštiny do češtiny a naopak.

1.4 Od počátku 60. let se řešily **otázky jazykové politiky** na území Československé republiky se zaměřením na vztah češtiny a slovenštiny. Počátky tohoto směru představují některé příspěvky přednesené na konferencích v Liblicích (1960) a v Bratislavě (1962). Výsledky, k nimž se na nich dospělo, byly později kritizovány a některé závěry nebyly obecně přijímány (program sbližování obou jazyků, který byl důsledkem centralistické národnostní a jazykové politiky). Byly zde však položeny základy dobového pojetí úloh jazykové politiky (činnost jazykovědců orientovaná na usměrňování spisovného jazyka podle požadavků jazykové politiky), jež bylo odlišné v českém prostředí a na Slovensku, a jejího vztahu k jazykové politice (záležitost politiků).

1.5 Od počátku 70. let 20. století se badatelský zájem přesunul na některé aspekty **fungování obou jazyků** (začíná se využívat metodologie teorie komunikace a sociolingvistiky). Výsledky byly publikovány ve formě teoretických statí i materiálových článků ve sbornících *Slavica Pragensia* XVIII, XXV a XXX i jinde. K poznání vztahu mezi oběma jazyky přispěly práce slavistické. Problematiky národnostní otázky a jazykové politiky v Československé republice se týkaly příspěvky v II. oddílu práce *Razvitije jazykovej žizni stran socialističeskogo sodružestva* (1987).

1.6 Od poloviny 80. let se začínají výrazněji uplatňovat **sociolingvistické metody** (srov. Nekvapil – Ondrejovič, 1993). Materiálově cenné jsou zejména práce zaměřující se na jazykovou situaci a verbální chování populace v etnicky smíšených regionech. Pozornost byla orientována také na fungování obou jazyků ve vybraných komunikačních sférách, zejména v mediální, edukační a vojenské, metodologie byla uplatňována i v aplikovaných oblastech, např. při analýze překladů. První výsledky mapující důsledky kontaktu obou jazyků v individuálních promluvách Slováků žijících v českém jazykovém prostředí přinesly studie, které vznikly jako součást výzkumu mluvených projevů (Hoffmannová – Müllerová, 1993a, 1993b).

1.7 Výzkum kontaktů češtiny a slovenštiny od poloviny 19. století byl vždy výrazně ovlivněn dvěma obecnými faktory:

(a) dobovou metodologií,

(b) vztahem jazykové politiky a jazykovědné politiky (jejich konvergencí a divergencí) (srov. Lipowski, 2005b).

2. Problematice vztahů češtiny a slovenštiny je věnována pozornost i po rozpadu společného československého státu (1992).

2.1 Bezprostředně po vzniku České republiky (ČR) a Slovenské republiky (SR) lingvisté – na rozdíl od historiků či politologů (srov. Kipke – Vodička, 1993) – na novou situaci reagovali jen výjimečně: platí to i o příslušných kapitolách v encyklopedii *Contact Linguistics. An International Handbook of Contemporary Research*, které vznikly roku 1993 (srov. Nekvapil, 1997; Ondrejovič, 1997; Zeman, 1997a; Ripka, 1997). Až od poloviny 90. let začínají první příspěvky analyzovat důsledky rozdělení Československa pro česko-slovenské vztahy a kontakty (změny jazykové situace a jejich odraz v edukační sféře, vznik paralelních textů).

Výzkum zintenzivnil na přelomu tisíciletí. Je patrné širší spektrum zkoumaných dílčích témat, často takových, která do té doby zpracována nebyla, byť příslušný jev

existoval (např. užívání obou jazyků v textech písní populární hudby; Zeman, 2000). Téma je zastoupeno v mezinárodních časopisech, např. *International Journal of the Sociology of Language* 162 (Berger, 2003) a 183 (Nábělková, 2007; Nekvapil, 2007b), v zahraničních publikacích mapujících jazykovou situaci slovanského jazykového areálu (Berger, 1997, 2000a, 2000c; Nekvapil, 2000, 2003b), bylo prezentováno na slavistických kongresech, v sociolingvisticky orientovaných sbornících (*Sociolinguistica Slovaca*), na komunikačně zaměřených konferencích (Banská Bystrica 1994, 1997, 2000; Liberec; Smolenice 1997, 2006 aj.) či v přednáškách Letní školy slovanských studií (Nekvapil, 1995, 2001, 2007a; Schulzová, 1997b) a *Studia Academica Slovaca* (Dolník, 1999; Nábělková, 2006a). Byly zorganizovány akce věnované speciálně vztahu obou jazyků: konference v Hradci Králové r. 2000 (Zeman, 1999-2000) a v Bratislavě r. 2000 (Hvišč, 2000) a 2001 (srov. Jarošová, 2001; Furdík, 2002), dvojčíslo časopisu *Čeština doma a ve světě* 2004 (Dvořáková, 2004; Nábělková, 2004a; Sloboda, 2004b), r. 2004 seminář *Deset let slovakistiky v ČR* (srov. Hoffmannová, 2004; Zeman, 2004-2005), jsou vydávány speciální slovakistické sborníky (Praha, Brno, Olomouc) aj. Příslušné kapitoly obsahují i monografie o češtině a slovenštině z opolské série *Najnowsze dzieje języków słowiańskich* (Buzássyová, 1998a; Kořenský, 1998).

2.2 Pro popis vztahů češtiny a slovenštiny po roce 1993 je typické, že se v něm odrazila výrazná **změna jazykové situace** a jejího chápání. Od 60. let 20. století se při deskripci jazykové situace Československé republiky střetávala dvojí koncepce: československá, vycházející z celkové situace státního útvaru, a republikové, vycházející z odlišností národnostního složení obou částí federace. Příslušné problémy byly zkoumány a hodnoceny převážně z československého pohledu: preferovány byly hlavně ty jevy, které byly nejzávažnější v kontextu celé republiky, aniž by se přihlíželo k zvláštnostem obou částí státu. Údaje a vědecké interpretace pak byly dedukovány z československého výzkumného rámce a přesazovány do formálního českého/slovenského rámce.

Po roce 1993 se uplatňuje republikový pohled na jazykové situace ČR a SR, které se odlišují nejen od jazykové situace Československé republiky (oslabení přímých i nepřímých jazykových kontaktů), ale také vzájemně (Berger, 2000b). Soustavnější pozornost byla věnována národnostnímu složení ČR a postavení slovenského etnika v něm, a to v rámci celé republiky (Nekvapil, 1995; Nekvapil – Neustupný, 1998; Neustupný – Nekvapil, 2003), částečně i v regionech (Hernová – Šrajerová, 1997;

Balbín, 1998). Zkoumáno bylo fungování češtiny a českých komunikátů na Slovensku, popř. slovenštiny a slovenských komunikátů v ČR (Berger, 2000a, 2003), zaznamenány byly změny v jazykové politice, např. právním statutu jazykového uspořádání v republikových Ústavách. Do popředí se dostal i výzkum paralelních českých a slovenských textů (Nábělková, 1996; Rangelova, 1997; Musilová, 2004).

Při výzkumu byly akcentovány ty jevy, které byly na republikových územích aktuální. Např. frekventovaným tématem při popisu slovenské jazykové situace byla problematika kontaktních variant, jejich fungování a hodnocení (Buzássyová, 1993; Sokolová, 1995), sledován byl i jejich psycholingvistický statut – tzv. axiologická kompetence (Dolník, 2002). V české lingvistice bylo téma kontaktních variant vždy okrajovou záležitostí (Nábělková, 2000b, 2004a).

Nové jazykové situace změnily pohled na vztah obou jazyků: ze symetrického v rámci československého státu na asymetrické v rámci nově vzniklých států. Výsledkem je, že do pozadí ustoupil výzkum vlivu makrosociálních faktorů a začaly být zdůrazňovány faktory operující v každodenní komunikaci. Tento fakt ovlivnil i charakter empirického materiálu: stále častěji se do popředí dostávají souvislé komunikáty (texty) z přirozené interakce (Hoffmannová – Müllerová, 1993a, 1993b; Müllerová – Hoffmannová, 2004). Tento přístup se začíná uplatňovat i při výzkumu jazykového a komunikačního chování Slováků žijících v ČR (Sloboda, 2005a, 2005b).

2.3 Výzkum se zaměřil na komunikaci **ve vybraných komunikačních sférách** a v jejich rámci na typické i specifické jevy. Největší pozornost byla věnována edukační sféře. Školní praxe si vyžádala řešit záležitosti spojené s postavením slovenštiny v jazykovém vyučování na českých ZŠ a SŠ jako cizího jazyka (Kopecký, 2003; Kopecký a kol., 2005); na toto téma byl roku 2000 orientován seminář v Hradci Králové (viz Zeman, 1999-2000). Analyzovány byly také důsledky rozpadu Československa pro výuku slavistiky na vysokých školách (Zeman, 1997-1998) a restrukturuaci slovakistiky v ČR a bohemistiky v SR, popř. jejich začlenění do slavistiky (Nábělková, 2002a, 2004c). Téma bylo sledováno i z diachronního pohledu (Matula, 1998).

Procesy konvergence a divergence, zkoumané v přecházejícím období na úrovni jazykových systémů, přecházejí do oblasti kulturních kontaktů a jejich důsledků. Rozsáhlý výzkum – využívající dotazníkové metody – se soustředil na stav česko-slovenské jazykové kompetence žáků ZŠ a studentů SŠ a postojů populace k textům

v druhém jazyce na školách (Musilová, 1999, 2000; Kesselová – Palenčárová, 2004; Svobodová, 2005). Bádání se zaměřilo i na percepci slovenských komunikátů v závislosti na širší kulturní kompetenci mládeže (Zeman, 1997b, 1998). Do této skupiny můžeme zařadit i výzkum vztahu jazyka a národnostní identity (Sloboda, 2001) a fungování kategorie „českoslovenština/českoslovenčina“ v ČR (Nábělková – Sloboda, 2005; Nábělková, 2007).

Z dalších komunikačních sfér byl podroben zkoumání mediální diskurz: internetová komunikace, tematizace postojů k slovenštině (Nábělková, 2006a; Nábělková – Sloboda, 2005), populární hudba a fungování češtiny a slovenštiny v jednom písňovém textu (Zeman, 2000) aj.

2.4 Od počátku 90. let pronikají do výzkumu vztahu češtiny a slovenštiny nové, zejména **etnometodologicky orientované přístupy**. Vedle tradičních sociolingvistických metod se uplatňuje i metodologie interpretační sociolingvistiky, analýzy diskurzu, konverzační analýzy (Sloboda, 2004a, 2005a) aj.

Několik příspěvků aplikuje **metodologii jazykového managementu**: sledují, které jazykové jevy byly vnímány jako problematické, jak byly problémy prezentovány a následně řešeny, popř. jaké důsledky měl celý proces pro dobové systémy obou jazyků a jejich vzájemné vztahy. Jde zejména o příslušnou kapitolu v studii J. V. Neustupného a J. Nekvapila (2003, 2006) i některé práce M. Nábělkové o fungování slovakizmů a pseudoslovakizmů v českém kulturním prostředí (*drevokocúr*). Byla vyzkoušena i metoda následného (follow up) interview (Nábělková, 2002d).

K této skupině lze přiřadit i monografii J. Lipowského (2005b): v centru její pozornosti jsou společensko-politické faktory, které vedly v době společného československého státu k vědomému oddalování či sblížování obou jazyků. Autor nevychází z primárních jazykových pramenů, ale opírá se o sekundární jazykovědné prameny: ty tvoří české a slovenské jazykové příručky (gramatiky, slovníky, učebnice), jazykovědné monografie, časopisecké a sborníkové články, rozsáhlou část představují drobné dobové příspěvky zaujímavá stanoviska k teoretickým i aplikovaným problémům české a slovenské jazykové praxe; opomenuty nezůstaly ani výrazné nelingvistické (historické, politické aj.) práce, které se ve své době vyjadřovaly k jazykovým záležitostem.

2.5 Česko-slovenské vztahy nejsou zkoumány jako izolovaný jev, ale jsou stále častěji zasazovány do širšího slovanského a evropského kontextu. Jde zejména o popis středoevropského komunikačního areálu, analýzu vztahů mezi malými

a velkými slovanskými jazyky a komparaci jazykových a komunikačních situací, v nichž slovanské jazyky fungují (Marti, 1993; Buzássyová, 1998b; Berger, 2000a, 2000b; Newerkla, 2002; Nekvapil, 2003a, 2003b). Další slavistické studie jsou orientovány na důsledky jazykového kontaktu češtiny a slovenštiny s dalšími evropskými jazyky (Tuguševa, 1996, 1997; Short, 2003; Newerkla, 2007).

2.6 Řada témat, jimž byla v minulosti věnována značná pozornost, se po roce 1993 dostává na periferii zájmu. Jde hlavně o konfrontaci systémů obou jazyků (Bartáková, 1993, 1994, 1995a, 1995b, 1997a, 1997b). Pokud je někteří autoři zpracovávají, pak komparují fungování systémů v konkrétních textech (Zeman, 2004), příp. využívají počítačové korpusy (Jarošová, 2001; Musilová, 2005a).

Výsledky moderního konfrontačního studia prezentuje publikace M. Sokolové, K. Musilové a D. Slančové (2005). Jde o první učební text, který odráží změny v české a slovenské jazykové situaci po rozpadu společného československého státu a přihlíží k novému postavení výuky češtiny/slovenštiny jako druhého slovanského jazyka v systému vysokoškolského studia. Komparace současných systémů obou jazyků je zasazena do širšího obecně lingvistického a slavistického kontextu, popis přihlíží i k diachronnímu hledisku. Jednotlivé kapitoly zpracovávající diferenční jevy ve fonologických systémech, ortoepii a ortografii, morfonologii, tvarosloví, syntaxi, slovo tvorbě a stylové diferenciaci jsou doplněny cvičeními, která kromě porovnávacích úkolů pro oba jazyky obsahují (často paralelní) úlohy určené primárně bohemistům a slovakistům na procvičování jevů v druhém jazyce: jsou zaměřena na zvládnutí diferenčních jevů, vytváření gramatických modelů, část je orientována na překlad. Publikace je jedním z výstupů grantového projektu Současné česko-slovenské a slovensko-české jazykové kontakty (druhá polovina 90. let 20. století) a navazuje na studijní materiály Renovovaný kurz českého jazyka pro Slováky a Renovovaný kurz slovenského jazyka pro Čechy.

Na okraji zájmu zůstává problematika překladu (Balážová – Bosák, 1998) a lexikografie (Feifičová – Němec, 2001). Ojedinele jsou řešeny metodologické a terminologické problémy související s výzkumem česko-slovenské komunikace (Horecký, 1995).

2.7 Pozornost je věnována historickému pohledu na vybrané aspekty vztahu obou jazyků (Tuguševa, 2003). Autoři se zabývají diachronním pohledem na slovenskou jazykovou situaci a postavení češtiny v ní (Švagrovský, 2007), hlavně v období 18. a první poloviny 19. století (Doruľa – Krasnovská – Žeňuch, 1998; Nábělková,

2002b; Horák, 2003; Krasnovská, 2004; Dvořáková, 2004; Giger, 2006). Objevují se první práce mapující dějiny slovakistiky na území ČR (Schulzová, 1997a, 1997b, 1998; Pospíšil, 1998; Nábělková, 2002a, 2004b).

2.8 Řada článků – mnohdy materiálově cenných – je otištěna v denním tisku a v časopisech určených slovenské menšině v ČR (Slovenské dotyky, Korene) či česko-slovenským vztahům (Mosty, Zrkadlenie/Zrcadlení – Nábělková, 2005a, 2005c). Bohatý materiál obsahují i disertační (Kopecký, 2004), diplomové, bakalářské a seminární práce univerzit v Praze (Ivaňová, 2002), v Olomouci (Hozová, 1999; Šmídová, 2002; Ščepánová, 2003; Gičová, 2004), v Ostravě (Lendelová, 2004), v Hradci Králové aj.; části některých z nich byly publikovány i v odborných časopisech (Kompasová, 1999-2000).

2.9 Od poloviny 90. let byla zpracována řada projektů a grantů, které nejsou primárně zaměřené na vztah obou jazyků, ale jako výsledek spolupráce českých a slovenských lingvistů umožňují komparaci českého a slovenského kulturního prostředí. Jde např. o sborníky *Obraz Romů v středoevropských masmédiích po roce 1989* (Homoláč – Karhanová – Nekvapil, 2003), *Jazyk. Média. Politika* (Čmejrková – Hoffmannová, 2003) aj.

3. Předcházející přehled je jen stručným pohledem na lingvistický výzkum vztahů češtiny a slovenštiny z období patnácti let od vzniku ČR a SR. Hlubší analýze brání zejména skutečnost, že chybí úplná bibliografie tématu: řada zajímavých studií je otištěna v konferenčních sbornících, zahraničních časopisech, publikacích zájmových nákladů apod., které nejsou zájemci o problematiku běžně k dispozici. Proto tento příspěvek doplňujeme alespoň výběrovou bibliografií.

Výběrová bibliografie k tématu Výzkum vztahů češtiny a slovenštiny (1993–2007)

1993

BARTÁKOVÁ, J. (1993): Adjektíva vyjadrujúce zoslabenú mieru vlastnosti v slovenčine a češtine. In: I. Pospíšil (ed.): *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada jazykovědná A 41*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, s. 99-108.

BUZÁSSYOVÁ, K. (1993): Kontaktové varianty a synonymá v slovenčine a češtine. *Jazykovedný časopis*, 44, s. 92-107.

DOLNÍK, J. (1993a): Analogiebildungen im Slovakischen unter Einfluss des Tschechischen. *Die Welt der Slaven*, 38, s. 1-11.

- DOLNÍK, J. (1993b): Die Motivierung der Flexionsklassen und Flexionsformen. (Am Beispiel des Slowakischen und Tschechischen). *Zeitschrift für slavische Philologie*, 53, s. 304-318.
- HOFFMANNOVÁ, J. – MÜLLEROVÁ, O. (1993a): Die Interferenz des Tschechischen und Slowakischen in der gesprochenen Kommunikation. In: J. Darski – Z. Vetulani (eds.): *Sprache – Kommunikation – Informatik. Akten des 26. Linguistischen Kolloquiums, Poznań 1991. Band 1*. Tübingen: Max: Niemeyer Verlag, s. 401-405.
- HOFFMANNOVÁ, J. – MÜLLEROVÁ, O. (1993b): Interference češtiny a slovenštiny v mluvené komunikaci. *Slavia*, 62, s. 311-316.
- KIPKE, R. – VODIČKA, K. (eds.) (1993): *Rozloučení s Československem*. Praha: Český spisovatel.
- MARTI, R. (1993): Slovakisch und Čechisch vs. Čechoslovakisch, Serbokroatisch vs. Kroatisch und Serbisch. In: K. Guttschmidt – H. Keipert – H. Rothe (Hrsg.): *Slavistische Studien zum XI. internationalen Slavistenkongreß in Preßburg/Bratislava*. Köln – Weimar – Wien: Böhlau Verlag, s. 289-315.
- NEKVAPIL, J. (1993): *Kontaktsprachen und Minderheiten in der Tschechischen Republik: Versuch einer Enzyklopädischen Zusammenfassung*. Bielefeld: Zentrum für interdisziplinäre Forschung.
- NEKVAPIL, J. – ONDREJOVIČ, S. (1993): Basic Information on Sociolinguistics in Ex-Czechoslovakia. In: U. Ammon – K. J. Mattheier – P. H. Nelde (eds.): *Multilingual Concepts in the Schools of Europe (= Sociolinguistics 7)*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, s. 257-262.
- ONDREJOVIČ, S. (1993a): Contact Languages and Minorities in the Slovak Republic. An Encyclopedic Overview. *Human Affairs*, 3, s 155-169.
- ONDREJOVIČ, S. (1993b): *Minderheiten und Kontaktsprachen in der Slowakischen Republik. Ein enzyklopädischer Überblick*. Bielefeld: Zentrum für interdisziplinäre Forschung.
- RIPKA, I. (1993) Some Aspects of the Relationship Between Czech and Slovak. In: E. Eckert (ed.): *Varieties of Czech. Studies in Czech Sociolinguistics*. Amsterdam – Atlanta: Rodopi, s. 276-285.
- VASILJEV, I. (1993): Tschechoslowakei (Ex-CS). In: U. Ammon – K. J. Mattheier – P. H. Nelde (eds.): *Multilingual Concepts in the Schools of Europe (= Sociolinguistics 7)*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, s. 49-57.

1994

- BARTÁKOVÁ, J. (1994): Adjektíva so zväčšenou mierou vlastnosti v slovenčine a češtine. In: I. Pospíšil (ed.): *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada jazykovědná A 42*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, s. 75-88.
- BUZÁSSYOVÁ, K. (1994): Vzťah slovenčiny a češtiny a jazyková kultúra. In: J. Doruľa (ed.): *Spisovná slovenčina a jazyková kultúra. Budmerice 27.-29. októbra 1994 (konferenčné materiály)*. Bratislava – Martin: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra – Matica slovenská, s. 28-34.
- BUZÁSSYOVÁ, K. – ONDREJOVIČ, S. (1994): Slovaki i Čechi. Slovackij jazyk i češskij jazyk (etnosignifikativnyj, kulturologičeskij, psychologičeskij i sociolingvističeskij aspekty otnošenija dvuch nacij i ich jazykov). In: *Jazyk – Kul'tura – Etnos*. Moskva: Nauka, s. 113-130.

1995

- BALÁŽ, P. (1995): Hláskoslovie slovenčiny v porovnaní s češtinou v ponímaní Ľ. Štúra. In: J. Mlacek (ed.): *Studia Academica Slovaca 24. Prednášky XXXI. letného seminára slovenského jazyka a kultúry*. Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK, s. 14-19.
- BARTÁKOVÁ, J. (1995a): Kodifikované slovesá s morféomou -k- v slovenčine a češtine. In: I. Pospíšil (ed.): *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada jazykovědná A 43*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, s. 105-111.
- BARTÁKOVÁ, J. (1995b): K prechylovaniu expresívnych personálnych pomenovaní v češtine a v slovenčine. In: P. Karlík – J. Pleskalová – Z. Rusínová (eds.): *Pocta Dušanu Šlosarovi*. Boskovice: Albert, s. 194-199.
- BUZÁSSYOVÁ, K. (1995a): Aspekty kontaktov slovenčiny a češtiny. In: S. Ondrejovič – M. Šimková (eds.): *Sociolingvistické aspekty výskumu súčasnej slovenčiny. Sociolinguistica Slovaca 1*. Bratislava: Veda, s. 163-182.
- BUZÁSSYOVÁ, K. (1995b): Vančurovo *Rozmarné léto* v slovenčine. In: O. Mališ (ed.): *Rozumět jazyku Sborník k významnému životnímu jubileu univ. prof. Radoslavy Brabcové, CSc.* Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, s. 94-100.
- BUZÁSSYOVÁ, K. (1995c): Vzťah slovenčiny a češtiny a jazyková kultúra. In: M. Považaj (ed.): *Spisovná slovenčina a jazyková kultúra. Materiály z konferencie konanej v Budmericiach 27.-29. októbra 1994*. Bratislava: Veda, s. 87-96.
- HAMMER, L. B. (1995): Sociolinguistic research in the former Czechoslovakia. In: J. Harlig – C. Pléh (eds.): *When East Met West. Sociolinguistics in the Former Socialist Bloc*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, s. 109-123.
- HORECKÝ, J. (1995): Slovensko-česká diglosná komunikácia. In: S. Ondrejovič – M. Šimková (eds.): *Sociolingvistické aspekty výzkumu súčasnej slovenčiny. Sociolinguistica Slovaca 1*. Bratislava: Veda 1995, s. 183-187.
- NEKVAPIL, J. (1995): Etnické menšiny a jejich jazyky na území České republiky. In: J. Hasil (ed.): *Přednášky z XXXVII. a XXXVIII. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, s. 17-31.
- SOKOLOVÁ, M. (1995): České kontaktné javy v slovenčine. In: S. Ondrejovič – M. Šimková (eds.): *Sociolingvistické aspekty výzkumu súčasnej slovenčiny. Sociolinguistica Slovaca 1*. Bratislava: Veda, s. 188-206.
- ZEMAN, J. (1995): Ke vztahu češtiny a slovenštiny v České republice. In: H. Jelitte – T. P. Troškina (Hrsg.): *Innerslavischer und slavisch-deutscher Sprachvergleich. Beiträge zur Slavistik. Bd. 27*. Frankfurt am Main – Berlin – Bern – New York – Paris – Wien: Peter Lang, s. 523-537.

1996

- BRÜGGEMANN, F.-R. (1996): *Die Farbbezeichnungen in der tschechischen und slowakischen Schriftsprache der Gegenwart*. Frankfurt am Main: Europäischer Verlag der Wissenschaften.
- GLADROW, A. (1996): Belebtheit, Personalität und Sexus im Tschechischen und Slowakischen im Vergleich mit dem Deutschen. In: *Slawische und deutsche Sprachwelt*. Frankfurt am Main, s. 196-202.
- JELÍNEK, M. (1996): Nové slovakismy ve spisovné češtině. In: S. Kučerová a kol.: *Českoslovenství – součást evropanství. O vzájemnosti a svébytnosti střední Evropy*. Brno: Konvoj, s. 299-306.
- MISLOVIČOVÁ, S. (1996): Anonymné preklady. *Kultúra slova*, 30, s. 294-295.

- NÁBĚLKOVÁ, M. (1996): Paralelné slovenské a české texty v meniacej sa jazykovej situácii. In: V. Patráš (ed.): *Sociolingvistické a psycholingvistické aspekty jazykovej komunikácie. Komunikáty z 2. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v Banskej Bystrici 6.–8. 9. 1994. 2. diel.* Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, s. 100-108.
- SCHULZOVÁ, O. (1996): A Comparison of Some Phenomena in the Vocalic Inventories of Contemporary Slovak and Czech. In: Z. Palková (ed.): *Phonetica Pragensia 9.* Praha: Karlova univerzita, s. 251-255.
- TUGUŠEVA, R. (1996): Neologizmy v blizkorodstvennych jazykoch (na primere češského i slovackeho jazykov). *Jazykovedný časopis*, 47, s. 25-40.
- ZEMAN, J. (1996): K výzkumu kontaktů češtiny a slovenštiny v České republice po rozpadu Československa. In: V. Patráš (ed.): *Sociolingvistické a psycholingvistické aspekty jazykovej komunikácie. Komunikáty z 2. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v Banskej Bystrici 6.–8. 9. 1994. 2. diel.* Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, s. 109-118.

1997

- BARTÁKOVÁ, J. (1997a): Derivované ženské personálne expresíva v češtine a slovenčine. In: I. Pospíšil (ed.): *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada jazykovědná A 45.* Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, s. 131-135.
- BARTÁKOVÁ, J. (1997b): K zradnostiam v blízokpríbuzných jazykoch. In: D. Šlosar (ed.): *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada jazykovědná A 46.* Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, s. 151-159.
- BERGER, T. (1997): Tschechen und Slowaken: Zum Scheitern einer gemeinsamen, tschechoslowakischen Schiftsprache. In: G. Hentschel (ed.): *Über Muttersprachen und Vaterländer.* Frankfurt am Main: Peter Lang, s. 151-181.
- BUZÁSSYOVÁ, K. (1997): Slovenčina ako stredoeurópsky jazyk. (Na okraj protikladu domáce/cudzie). In: S. Ondrejovič (ed.): *Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy. Sociolinguistica Slovaca 3.* Bratislava: Veda, s. 69-78.
- BUZÁSSYOVÁ, K. – ONDREJOVIČ, S. (1997): Slovaks and Czechs. The Slovak and Czech Languages (the Ethno-significative, Culturological, Psychological, and Sociolinguistic Aspects of the Relations Between Two Nations and Their Languages). *Human Affaires*, 7, s. 141-158.
- HERNOVÁ, Š. – ŠRAJEROVÁ, O. (1997): *Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy.* Opava: Tilia.
- NEKVAPIL, J. (1997): Tschechien. In: H. Goebel – P. H. Nelde – Z. Starý – W. Wölck (eds.): *Contact Linguistics. An International Handbook of Contemporary Research. Volume 2.* Berlin – New York: Walter de Gruyter, s. 1641-1649.
- ONDREJOVIČ, S. (1997): Slowakein. In: H. Goebel – P. H. Nelde – Z. Starý – W. Wölck (eds.): *Contact Linguistics. An International Handbook of Contemporary Research. Volume 2.* Berlin – New York: Walter de Gruyter, p. 1669-1678.
- RANGELOVA, A. (1997): Paralelnost českých a slovenských textů ve sféře spotřeby a obchodu. In: S. Ondrejovič (ed.): *Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy. Sociolinguistica Slovaca 3.* Bratislava: Veda, s. 191-196.
- RIPKA, I. (1997): Slowakisch – Tschechisch. In: H. Goebel – P. H. Nelde – Z. Starý – W. Wölck (eds.): *Contact Linguistics. An International Handbook of Contemporary Research. Volume 2.* Berlin – New York: Walter de Gruyter, p. 1702-1707.

- SCHULZOVÁ, O. (1997a): Pokus o stručný náčrt postavenia slovenčiny v zahraničí, najmä v Čechách. In: S. Ondrejovič (ed.): *Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy. Sociolinguistica Slovaca 3*. Bratislava: Veda, s. 187-190.
- SCHULZOVÁ, O. (1997b): Slovakistika na Filozofickej fakulte Univerzity Karlovy. In: J. Hasil: *Přednášky z XL. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Univerzita Karlova, s. 68-73.
- SOKOLOVÁ, M. (1997): Slovenčina a čeština – vzájomné interferencie. In: E. Umińska-Tytoňová: *Interferencje w językach i dialektach słowiańskich*. Łódź: Uniwersytet Łódzki, s. 119-127.
- TUGUŠEVA, R. (1997): Germanizmy v blizkorodstvennych jazykach (na materiale češského i slovackeho jazykov). *Slavica Slovaca*, 32, s. 109-126.
- ZEMAN, J. (1997a): Czech-Slovak. In: H. Goebel – P. H. Nelde – Z. Starý – W. Wölck (eds.): *Contact Linguistics. An International Handbook of Contemporary Research. Volume 2*. Berlin – New York: Walter de Gruyter, p. 1650-1655.
- ZEMAN, J. (1997b): K přijímání slovenské kultury Čechy po rozpadu Československa. In: S. Ondrejovič (ed.): *Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy. Sociolinguistica Slovaca 3*. Bratislava: Veda, s. 182-186.

1998

- BALÁŽOVÁ, Ľ. – BOSÁK, J. (1998): Prečo a ako sa prekladal český slovník cudzích slov. *Slovenská reč*, 63, s. 343-351.
- BALBÍN, J. (ed.) (1998): *Praha a národnosti. Sborník referátů a diskusních příspěvků ze semináře o národnostních menšinách na území hl. m. Prahy 19. 3. 1998*. Praha: Odbor školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu hl. m. Prahy.
- BARTÁKOVÁ, J. (1998a): Interferenčné tlaky na jazykovú kompetenciu hovoriaceho. In: P. Karlík – M. Krčmová (eds.): *Jazyk a kultura vyjadřování. Milanu Jelínkovi k pětasedmdesátinám*. Brno: Masarykova univerzita, s. 119-124.
- BARTÁKOVÁ, J. (1998b): K zradnostiam v blízkopříbuzných jazykoch. In: I. Pospíšil (ed.): *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada jazykovědná A46*. Brno: Masarykova univerzita, s. 151-159.
- BĚLIČOVÁ, H. (1998): Konfrontace češtiny a slovenštiny na pozadí spisovných jazyků slovanských. In: J. Hasil (ed.): *Přednášky z XLI. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, s. 5-16.
- BUZÁSSYOVÁ, K. (1998a): Fungovanie dvoch národných jazykov v jednom štáte. In: J. Bosák (ed.): *Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Slovenský jazyk*. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, s. 15-21.
- BUZÁSSYOVÁ, K. (1998b): Slovenčina ako stredoeurópsky slovanský jazyk. (K problému jazykového zákonodarstva). *Slovenská reč*, 63, s. 131-142.
- DOLNÍK, J. (1998): Postoje k bohemizmom v súčasnej slovenčine (ako signály vyrovnávania sa so slovensko-českými vzťahmi). In: I. Pospíšil (ed.): *Brněnská slovakistika a česko-slovenské vztahy*. Brno: Masarykova univerzita, s. 41-44.
- DORUĽA, J. – KRASNOVSKÁ, E. – ŽEŇUCH, P. (1998): Dve línie v slovenskom jazykovo-historickom vývine alebo slovensko-české vzťahy v predspisovnom období. In: *XII. medzinárodný zjazd slavistov v Krakove. Príspevky slovenských slavistov*. Bratislava: Slovenský komitét slavistov, s. 65-92.
- ĎUROVIČ, Ľ. (1998): Slovenská vývinová línia spisovnej češtiny. In: O. Mališ (ed.): *Pocta 650. výročí založení Univerzity Karlovy v Praze. Sborník příspěvků přednesených zahraničními bohemisty na mezinárodním sympoziu v Praze 20.–26. srpna 1998. 1. díl*. Praha: Univerzita Karlova, s. 43-52.

- GLADROW, A. (1998): Otázka státního jazyka v Československé republice (1918-1939). In: O. Mališ (ed.): *Poceta 650. výročí založení Univerzity Karlovy v Praze. Sborník příspěvků přednesených zahraničními bohemisty na mezinárodním sympoziu v Praze 20.–26. srpna 1998. 1. díl.* Praha: Univerzita Karlova, s. 53-60.
- KOŘENSKÝ, J. (1998): Jazyky a jejich vztahy. Čeština a slovenština. In: J. Kořenský (ed.): *Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Český jazyk.* Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, s. 20-31.
- MATULA, P. (1998): Československý jazyk na slovenských stredných školách. Českí stredoškolskí profesori na Slovensku a jazyková otázka v období I. ČSR. *Slovanský přehled*, 84, s. 47-54.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (1998): Čeština a slovenčina dnes. (Skica k jazykovej situácii po rozpade dvojjazykového spoločenstva.). In: O. Mališ (ed.): *Poceta 650. výročí založení Univerzity Karlovy v Praze. Sborník příspěvků přednesených zahraničními bohemisty na mezinárodním sympoziu v Praze 20.–26. srpna 1998. 1. díl.* Praha: Univerzita Karlova, s. 93-101.
- NEKVAPIL, J. – NEUSTUPNÝ, J. V. (1998): Linguistic communities in the Czech Republic. In: C. B. Paulston – D. Peckham (eds.): *Linguistic Minorities in Central and Eastern Europe.* Clevedon – Philadelphia – Toronto – Sydney – Johannesburg: Multilingual Matters, s. 116-134.
- POSPÍŠIL, I. (ed.) (1998): *Brněnská slovakistika a česko-slovenské vztahy.* Brno: Masarykova univerzita.
- SABOL, J. (1998): Fonetický, fonologický a morfonologický štatút zvukových javov v slovenčine a češtine. In: *XII. medzinárodný zjazd slavistov v Krakove. Príspevky slovenských slavistov.* Bratislava: Slovenský komitét slavistov, s. 109-118.
- SCHULZOVÁ, O. (1998): Jazykovedná slovakistika na Filozofickej fakulte UK. In: *Príspevky k dejinám slovakistiky na FF UK.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, s. 101-120.
- ZEMAN, J. (1997-98): Přijímání slovenských textů českými studenty. *Český jazyk a literatura*, 48, s. 211-216.
- ZEMAN, J. (1998): K výzkumu percepce slovenské kultury Čechy po rozpadu Československa. *Český lid*, 85, s. 175-178.

1999

- DOLNÍK, J. (1999a): Das Slowakische im Kontakt mit dem Tschechischen. Ein Beitrag zur Darstellung der slowakischen Standardsprache. In: W. Eismann – K. Trost (Hrsg.): *Anzeiger für slavische Philologie* 26. Graz: Akademische Druck u. Verlagsanstalt, s. 87-101.
- DOLNÍK, J. (1999b): Spisovná slovenčina a čeština. In: J. Mlacek (ed.): *Studia Academica Slovaca* 28. *Prednášky XXXV. letného seminára slovenského jazyka a kultúry.* Bratislava: Stimul, Centrum informatiky a vzdelávania FF UK, s. 39-52.
- HORECKÝ, J. (1999): Odras kultúrnych prvkov v slovnej zásobe slovenčiny, češtiny a maďarčiny. In: S. Ondrejovič (ed.): *Slovenčina v kontaktoch a konfliktoch s inými jazykmi. Sociolinguistica Slovaca.* 4. Bratislava: Veda, s. 94-97.
- HOZOVÁ, M. (1999): *Úroveň česko-slovenského pasívneho bilingvismu.* Diplomová práce. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého.
- MUSILOVÁ, K. (1999): Retrospektivní a perspektivní pohled na komunikaci Čechů a Slováků. In: P. Odaloš (ed.): *Retrospektívne a perspektívne pohľady na jazykovú komunikáciu. Materiály z 3. konferencie o komunikácii. Banská Bystrica – Donovaly 11.-13. septembra 1997. 1. diel.* Banská Bystrica: Pedagogická fakulta

- Univerzity Mateja Bela – Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela, s. 199-202.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (1999a): Čeština na Slovensku – pokračovanie príbehu. In: P. Odaloš (ed.): *Retrospektívne a perspektívne pohľady na jazykovú komunikáciu. Materiály z 3. konferencie o komunikácii. Banská Bystrica – Donovaly 11.-13. septembra 1997. 1. diel.* Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela – Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela, s. 190-198.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (1999b): Slovenčina a čeština dnes. Kontakt či konflikt. In: S. Ondrejovič (ed.): *Slovenčina v kontaktoch a konfliktoch s inými jazykmi. Sociolinguistica Slovaca. 4.* Bratislava: Veda, s. 75-93.
- ONDREJOVIČ, S. (1999): Eugen Paulíny ako sociolingvista. *Slovenská reč*, 64, s. 65-83.
- POSPÍŠIL, I. – ZELENKA, M. (eds.) (1999): *Slovakistika v české slavistice.* Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity ve spolupráci se Slovanským ústavem Akademie věd České republiky.
- ZEMAN, J. (1999): Recepce slovenských textů českými studenty bohemistiky. In: P. Odaloš (ed.): *Retrospektívne a perspektívne pohľady na jazykovú komunikáciu. Materiály z 3. konferencie o komunikácii. Banská Bystrica – Donovaly 11.-13. septembra 1997. 1. diel.* Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela – Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela, s. 203-206.

2000

- BERGER, T. (2000a): Die Rolle des Tschechischen in der heutigen Slowakei. In: B. Panzer (Hrsg.): *Die sprachliche Situation in der Slavia zehn Jahre nach der Wende.* Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Wien: Peter Lang, s. 179-196.
- BERGER, T. (2000b): Nation und Sprache: das Tschechische und das Slovakische. In: A. Gardt (Hrsg.): *Nation und Sprache. Die Diskussion ihres Verhältnisses in Geschichte und Gegenwart.* Berlin, s. 825-864.
- BERGER, T. (2000c): Zur Standardisierung und Normierung des Tschechischen und Slovakischen nach der Aufteilung der Tschechoslowakei. In: L. N. Zybatow (Hrsg.): *Sprachwandeln in der Slavia: die slavischen Sprachen an der Schwelle zum 21. Jahrhundert.* Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Wien: Peter Lang, s. 665-681.
- DOLNÍK, J. (2000): Tradícia češtiny na Slovensku a jej následky. In: J. Hvišč (ed.): *Slovensko-české vzťahy a súvislosti. Zborník referátov a koreferátov z medzinárodnej vedeckej konferencie Slovensko-české vzťahy a súvislosti, ktorá sa uskutočnila 26.-28. októbra 2000 v Bratislave.* Bratislava: T.R.I. Médium, s. 196-202.
- ĎUROVIČ, Ľ. (2000): Ku vzniku pojmu „reč československá“. (Posledný text prof. Ruda Brtáňa). *Slovenská literatúra*, 47, s. 443-457.
- HOFFMANNOVÁ, J. – MÜLLEROVÁ, O. (2000): O českém míšení. In: K. Buzássyová (ed.): *Člověk a jeho jazyk 1. Jazyk ako fenomén kultúry.* Bratislava: Veda, s. 102-111.
- HVIŠČ, J. (ed.) (2000): *Slovensko-české vzťahy a súvislosti. Zborník referátov a koreferátov z medzinárodnej vedeckej konferencie Slovensko-české vzťahy a súvislosti, ktorá sa uskutočnila 26.-28. októbra 2000 v Bratislave:* T.R.I. Médium, Bratislava 2000.
- KOMPASOVÁ, S. (1999-2000): Čeština ve vysílání slovenské televizní stanice Markíza. *Češtinář*, 10, s. 156-163.

- MUSILOVÁ, K. (2000): Česko-slovenský pasivní bilingvismus. In: S. Ondrejovič (ed.): *Mesto a jeho jazyk. Sociolinguistica Slovaca 5*. Bratislava: Veda, s. 280-288.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2000a): Rozdelenie a „vzd'afovanie“. Niekoľko pohľadov. In: I. Pospíšil – M. Zelenka (eds.): *Česko-slovenská vzájemnosť a nezájemnosť*. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity ve spolupráci se Slovanským ústavem Akademie věd České republiky a Literárněvědnou společností při AV ČR, s. 104-112.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2000b): Slovakizmy v súčasnej češtine. In: J. Hvišč (ed.): *Slovensko-české vzťahy a súvislosti. Zborník referátov a koreferátov z medzinárodnej vedeckej konferencie Slovensko-české vzťahy a súvislosti, ktorá sa uskutočnila 26.-27. októbra 2000 v Bratislave*. Bratislava: T.R.I. Médium, s. 212-221.
- NEKVAPIL, J. (2000): Sprachmanagement und ethnische Gemeinschaften in der Tschechischen Republik. In: L. N. Zybatow (Hrsg.): *Sprachwandel in der Slavia: die slavischen Sprachen an der Schwelle zum 21. Jahrhundert*. Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Wien: Peter Lang, s. 683-699.
- POSPÍŠIL, I. – ZELENKA, M. (eds.) (2000): *Česko-slovenská vzájemnosť a nezájemnosť*. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity ve spolupráci se Slovanským ústavem Akademie věd České republiky a Literárněvědnou společností při AV ČR.
- ZEMAN, J. (1999-2000): Seminář o výuce slovenštiny. *Češtinář*, 10, s. 104-106.
- ZEMAN, J. (2000): K lingvistické analýze moderní populární hudby: dva jazyky (čeština, slovenština) v jednom písňovém textu. *Slovo a slovesnost*, 61, s. 54-59.

2001

- BERGER, T. (2001): Konzeptionen der Hochsprache bei Tschechen und Slovaken und ihre praktische Relevanz. In: K. Ehlich (Hrsg.): *Hochsprachen in Europa. Entstehung, Geltung, Zukunft*. Freiburg, s. 223-240.
- FEIFIČOVÁ, M. – NĚMEC, V. (2001): *Slovensko-český a česko-slovenský slovník na cesty*. Dobřichovice: Kava-Pech.
- JAROŠOVÁ, A. (ed.) (2001): *Slovenčina a čeština v počítačovom spracovaní. Zborník referátov zo seminára. Bratislava 26.-27. októbra 2001*. Bratislava: Veda.
- MUSILOVÁ, K. (2001): Vývojové tendence v úrovni česko-slovenského a slovensko-českého pasivního bilingvismu. In: *Sborník prací Katedry českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Olomouc, AUPO Philologica XX*. Olomouc, s. 13-20..
- NEKVAPIL, J. (2001): Jazykový management a etnická společenství v České republice. In: J. Hasil (ed.): *Přednášky z XLIV. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, s. 65-80.
- SLOBODA, M. (2001): Etnokategorie, identita a čtyři pokusy o únik z konfliktu: „Čechoslovák“, „český Řek“, „Slovák v Chorvatsku“ a „nic“ (srbskost v Chorvatsku). In: O. Šrajerová (ed.): *Otázky národní identity – determinanty a subjektivní vnímání v podmínkách současné multietnické společnosti*. Opava – Praha: Slezský ústav SZM – Dokumentační a informační středisko Rady Evropy při EIS UK, s. 235-245.

2002

- DOLNÍK, J. (2002): Der slowakisch-tschechische Bilingualismus. In: J. Štefánik (ed.): *Bilingvismus. Minulosť, prítomnosť a budúcnosť*. Bratislava: Academic Electronic Press, s. 37-42.

- FURDÍK, K. (2002): Slovenčina a čeština v počítačovom spracovaní. *Jazykovedný časopis*, 53, s. 73-78.
- IVANAŠOVÁ, T. (2002): *Cizinka S.: Dvojazyčná česko-slovenská komunikace*. Diplomová práce. Praha: Ústav bohemistických studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.
- KRASNOVSKÁ, E. (2002): České predlohy a ich odraz v jazyku duchovných piesní spevníka *Cantus Catholici*. In: L. Kačic (ed.): *Cantus Catholici a duchovná pieseň 17. storočia v strednej Európe*. Bratislava: Slavistický kabinet SAV, s. 23-42.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2002a): Česká súčasnosť slovakistiky ako študijného odboru. In: J. Pekarovičová (ed.): *Slovenčina ako cudzí jazyk*. Bratislava: Stimul, s. 211-218.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2002b): (D)ozvuky fungovania bibličtiny na Slovensku. In: S. Gajda (ed.): *Stylistyka XI. Stylistyka a poetyka*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, s. 459-474.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2002c): „K dverím ňebe se mej...“ Bibličtina na Slovensku v 20. storočí. In: I. Pospíšil – M. Zelenka (eds.): *Literatury v kontaktech. (Jazyk – literatura – kultura)*. Brněnské česko-slovenské texty k slovakistice. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, s. 71-87.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2002d): Medzi pasívnym a aktívnym bilingvizmom (poznámky k špecifiku slovensko-českých jazykových vzťahov). In: J. Štefánik (ed.): *Bilingvizmus. Minulosť, prítomnosť a budúcnosť*. Bratislava: Academic Electronic Press, s. 101-114.
- NEWERKLA, S. M. (2002): Středoevropský jazykový areál a rakouská monarchie. In: A. Krausová – M. Slezáková – Z. Svobodová (eds.): *Setkání s češtinou*. Praha: Ústav pro jazyk český, s. 72-87.
- NEWERKLA, S. M. (2002-2003): Čeština v monarchii a středoevropský jazykový areál. *Český jazyk a literatura*, 53, s. 61-68.
- POSPÍŠIL, I. – ZELENKA, M. (eds.) (2001): *Literatury v kontaktech. (Jazyk – literatura – kultura)*. Brněnské česko-slovenské texty k slovakistice. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- ŠMÍDOVÁ, J. (2002): *Jazyková asimilace Slováků v České republice a Čechů na Slovensku*. Diplomová práce. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého.
- VÍŠKA, V. (2001-2002): K výzkumu pasivního bilingvizmu současných českých vysokoškoláků. *Češtinář*, 12, s. 105-107.

2003

- BERGER, T. (2003): Slovaks in Czechia – Czechs in Slovakia. In: J. Nekvapil – S. Čmejková (eds.): *Languages and Language Communities in the Czech Republic. (= International Journal of the Sociology of Language 162)*. Berlin – New York: Max de Gruyter Verlag, s. 19-39.
- ČMEJKOVÁ, S. – HOFFMANNOVÁ, J. (eds.) (2003): *Jazyk. Média. Politika*. Praha: Academia.
- FEIFIČOVÁ, M. – NĚMEC, V. (2003): Slovensko-český a česko-slovenský slovník na cesty. 2. vyd. Dobřichovice: Kava-Pech.
- HOMOLÁČ, J. – KARHANOVÁ, K. – NEKVAPIL, J. (eds.) (2003): *Obraz Romů v středoevropských masmédiích po roce 1989*. Brno: Doplněk.
- HORÁK, E. (2003): Štúrov spis *Nárečja slovenskuo alebo potreba písanja v tomto nárečí* v aktuálnom slovanskom kontexte. *Slavica Slovaca*, 38, s. 97-103.

- KOPECKÝ, K. (2003): K možnostem začlenění slovenštiny do vyučovacích osnov ZŠ. In: M. Nábělková – M. Šimková (eds.): *Varia X*. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, s. 213-215.
- MITTER, P. (2003): Percepce slovenštiny u studentů UJEP v Ústí nad Labem. In: *Preklad a tlmočenie*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, s. 298-203.
- MUSILOVÁ, K. – SOKOLOVÁ, M. (2003): Funkčnost česko-slovenských kontaktních jevů v současnosti. In: *Česko-slovensko-polské jazykové a literární souvislosti. AUPO Philologica*, Olomouc, s. 223-229.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2003a): Aktuálně kontexty slovensko-českej a česko-slovenskej medzijazykovosti. In: I. Pospíšil – M. Zelenka (eds.): *Česko-slovenské vztahy v slovanských a středoevropských souvislostech (Meziliterárnost a areál)*. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, s. 89-122.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2003b): „Vědný obor, nepřijemní vítr...“ K jednému slovensko-českému adjektívnemu diferenčnému javu. In: *BraSlav 1. Zborník z medzinárodnej slavistickej konferencie, konanej na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave 14.-15. novembra 2002*. Bratislava: FF UK, s. 201-212.
- NEKVAPIL, J. (2003a): O vztahu malých a velkých slovanských jazyků. *Inter-Slavica* (= *Lětopis*, 50). Bautzen: Domowina-Verlag, s. 113-127.
- NEKVAPIL, J. (2003b): On the role of the languages of adjacent states and the languages of ethnic minorities in multilingual Europe: the case of the Czech Republic. In: J. Besters-Dilger – R. de Cillia – H.-J. Krumm – R. Rindler-Schjerve (eds.), *Mehrsprachigkeit in der erweiterten europäischen Union / Multilingualism in the Enlarged European Union / Multilinguisme dans l'Union Européenne élargie*. Klagenfurt: Drava Verlag, s. 76-94.
- NEUSTUPNÝ, J. V. – NEKVAPIL, J. (2003): Language management in the Czech Republic. *Current Issues in Language Planning* 4, s. 181-366 (viz též NEUSTUPNÝ, J. V. – NEKVAPIL, J., 2006).
- POSPÍŠIL, I. – ZELENKA, M. (eds.) (2003): *Česko-slovenské vztahy v slovanských a středoevropských souvislostech (Meziliterárnost a areál)*. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- SHORT, D. (2003): The Broader Czech (and Slovak) Contribution to the English Lexicon. *Central Europe*, 1, s. 19-39.
- ŠČEPÁNOVÁ, J. (2003): *Asimilace slovenských studentů Univerzity Palackého v českém prostředí*. Diplomová práce. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého.
- SVOBODOVÁ, J. (2003): Rozumíme si ještě navzájem? In: R. Novák (ed.): *Slovo a obraz v komunikaci dětmi. Komunikace s dětmi v proměnách doby. Sborník příspěvků z odborného semináře pořádaného katedrou českého jazyka a literatury s didaktikou PdF OU a Kabinetem literatury pro mládež, jazykové a literární komunikace KCD PdF OU 21. listopadu 2003*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, s. 10-15.
- TUGUŠEVA, R. (2003): *Očerki sopostavitel'noj leksikologii češskogo i slovackogo jazykov*. Sankt Peterburg: Izdatel'stvo S-Peterburgskogo universiteta.

2004

- ĎUROVIČ, E. (2004): Česko-slovenské kulturné kontinuum. In: J. Štěpán (ed.): *Jan Blahoslav Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003*. Brno: J. Marek, s. 42-48.
- DVOŘÁKOVÁ, I. (2004): K česko-slovenským jazykovým vztahům v raném novověku. *Čeština doma a ve světě*, 12, s. 167-190.

- GAZDÍKOVÁ, M. (2004): Zu heutigen Standardisierungstendenzen im Slovakischen (am Beispiel der tschechischen Kontaktwörter im Krátky slovník slovenského jazyka). *Die Welt der Slaven*, 49, s. 129-144.
- GÍČOVÁ, M. (2004): *Asimilace Slováků v České republice*. Diplomová práce. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého.
- HOFFMANNOVÁ, J. (2004): Výročí české univerzitní slovakistiky: vzpomínky a perspektivy. *Jazykovědné aktuality*, 41, č. 3-4, s. 57-60.
- KESSELOVÁ, J. – PALEŇČÁROVÁ, J. (2004): Slovensko-český pasívny bilingvizmus detí a mládeže. Sonda do jazykového vedomia detí a mládeže. In: *Slovo o slove* (Prešov), 10, s. 24-33.
- KOPECKÝ, K. (2004a): Slovenština v ČR jako jazyk minority. In: *Varia XI*. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť při SAV, s. 78-81.
- KOPECKÝ, K. (2004b): *Slovenština v současném jazykovém portfoliu českých žáků*. Disertační práce. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého.
- KRASNOVSKÁ, E. (2004): O češtině a slovenských náboženských textoch predberňolákovského obdobia. In: I. Bogoczová (ed.): *Jazykověda – Linguistica. Sborník prací FF OU věnovaný životnímu jubileu prof. PhDr. Jaroslava Hubáčka, CSc., a doc. PhDr. Naděždy Bayerové, CSc.* Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, s. 19-35.
- LENDELOVÁ, I. (2004): *Slovenské výrazy v češtině*. Diplomová práce. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity.
- LIPOWSKI, J. (2004a): Čeština a slovenština v totalitním systému. In: *Słowianie w Europie. Historia, kultura, język*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, s. 359-366.
- LIPOWSKI, J. (2004b): Názory polských lingvistů na česko-slovenskou jazykovou odluku. In: P. Žigo – L. Matejko (eds.): *BraSlav 2*. Bratislava: Kartprint, s. 158-162.
- LIPOWSKI, J. (2004c): Otázka názvu společného státu Čechů a Slováků. *Slavica Wratislaviensia*, CXXXVIII, s. 175-180.
- LIPOWSKI, J. (2004d): Slovenský jazykový purismus ve 20. století. In: *Acta Universitatis Wratislaviensis 2704. Slavica Wratislaviensia CXXXI*. Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego s. 85-99.
- LIPOWSKI, J. (2004e): Vplyv češtiny na vznik slovenského odborného názvoslovía v medzivojnovom období minulého storočia. In: I. Łuczaków – J. Sokołowski (eds.): *Wyraz i zdanie w językach słowiańskich 4. Slavica Wratislaviensia CXXVII*. Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, s. 159-164.
- LIPOWSKI, J. (2004f): Vztah češtiny a slovenštiny po 2. světové válce v oblasti odborné terminologie některých vědních oborů. In: I. Bogoczová (ed.): *Jazykověda – Linguistica. Sborník prací FF OU věnovaný životnímu jubileu prof. PhDr. Jaroslava Hubáčka, CSc., a doc. PhDr. Naděždy Bayerové, CSc.* Filozofická fakulta Ostravské univerzity, Ostrava, s. 331-347.
- MÜLLEROVÁ, O. – HOFFMANNOVÁ, J. (2004): Kontakt češtiny a slovenštiny v rodinné komunikaci. Problematika idiolektu. In: V. Patráš (ed.): *Súčasná jazyková komunikácia v interdisciplinárnych súvislostiach. 5. medzinárodná konferencia o komunikácii, Banská Bystrica 3.-4. 9. 2003*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, s. 387-396.
- MUSILOVÁ, K. (2004): K jednomu typu paralelního česko-slovenského textu. In: I. Bogoczová (ed.): *Jazykověda – Linguistica. Sborník prací FF OU věnovaný životnímu jubileu prof. PhDr. Jaroslava Hubáčka, CSc., a doc. PhDr. Naděždy Bayerové, CSc.* Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, s. 349-352.

- MUSILOVÁ, K. – SOKOLOVÁ, M. (2004): Funkčnost česko-slovenských kontaktních variant v současnosti. In: *Sborník prací z mezinárodní vědecké konference Jazyk a literatura na Moravě pořádané v říjnu 2002. Studia Moravica I. AUPO, Facultas Philosophica, Olomouc*, s. 133-146.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2004a): Hospoda přemává, i když nefunguje elektrika... Zo života slovakizmov v české komunikaci. *Čeština doma a ve světě*, 12, s. 192-207.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2004b): Univerzitná slovakistika v českém prostředí (K desaťročiu existencie samostatného odboru na FF UK v Prahe). *Čeština doma a ve světě*, 12, s. 100-110.
- NEWERKLA, S. M. (2004): *Sprachkontakte Deutsch–Tschechisch–Slowakisch Wörterbuch der deutschen Lehnwörter im Tschechischen und Slowakischen historische Entwicklung, Beleglage, bisherige und neue Deutungen*. Frankfurt am Main – Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Wien: Peter Lang.
- SLOBODA, M. (2004a): Slovenčina u Slovákov v Česku: mikro- a makroaspekty vnútrogrupinovej interakcie a výmena jazyka. In: A. Uhrinová – M. Žiláková (eds.): *Slovenčina v menšinovom prostredí*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, s. 131-144.
- SLOBODA, M. (2004b): Slovensko-česká (semi)komunikace a vzájemná (ne)rozumitelnost. *Čeština doma a ve světě*, 12, s. 208-220.
- ZEMAN, J. (2004): Ke konfrontačnímu studiu slovní zásoby češtiny a slovenštiny. In: I. Bogoczová (ed.): *Jazykověda – Linguistica. Sborník prací FF OU věnovaný životnímu jubileu prof. PhDr. Jaroslava Hubáčka, CSc., a doc. PhDr. Naděždy Bayerové, CSc.* Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, s. 353-356.

2005

- KAČALA, J. (2005): O vzťahoch slovenčiny a češtiny v 20. storočí. *Slavica Slovaca*, 40, s. 158-166.
- KOPECKÝ, K. a kol. (2005): *Slovenský jazyk na české škole*. Praha: Slovensko-český klub.
- LIPOWSKI, J. (2005a): Czy istniał język czeskosłowacki? *Bohemistyka*, 5, s. 81-97.
- LIPOWSKI, J. (2005b): *Konvergence a divergence češtiny a slovenštiny v československém státě*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- MUSILOVÁ, K. (2005a): Nevalenční užití výrazů *on, ona, ono* a *ten* v češtině a slovenštině (Sonda do ČNK a SNK). In: J. Vaňko (ed.): *Syntax a jej vyučovanie III.* Nitra: Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, s. 103-107.
- MUSILOVÁ, K. (2005b): Slovakismy v současné češtině. In: O. Uličný (ed.): *Eurolitteraria&Eurolingua 2005. Majority a minority v literatuře a v jazyce*. Liberec: Technická univerzita, s. 261-266.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2005a): České listy v slovenskej próze. *Zrkadlenie/Zrcadlení. Česko-slovenská revue*, 2, č. 1, s. 22-32.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2005b): „Keby vám delala čeština potíže, jenom, oné, žeknete...“ Slovenčina a čeština v literárnem spolužití. In: I. Pospíšil – M. Zelenka – A. Zelenková (eds.): *Česká a slovenská slavistika na počátku 21. století (Stav – metodologie – mezinárodní souvislosti)*. Brněnské texty k slovakistice VIII. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, s. 147-162.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2005c): Prečo o slovakistike? In: *Zrkadlenie/Zrcadlení. Česko-slovenská revue*, 2, č. 1, s. 5-6.

- NÁBĚLKOVÁ, M. (2005d): Slovenská prítomnosť v súčasnej českej (jazykovej) situácii. In: O. Uličný (ed.): *Eurolitteraria&Eurolingua 2005. Majority a minority v literatúre a v jazyce*. Liberec: Technická univerzita, s. 250-260.
- NÁBĚLKOVÁ, M. – SLOBODA, M. (2005): „Aj ja som išiel do sveta a donášal jsem své lásce najkrajšie kvety...“ Podoby bilingválneho diskurzu a „českoslovenčina“. In: J. Štefánik (ed.): *Individuálny a spoločenský bilingvizmus*. Bratislava: Univerzita Komenského – Gramma, s. 51-65.
- POSPÍŠIL, I. – ZELENKA, M. – ZELENKOVÁ, A. (eds.) (2005): *Česká a slovenská slavistika na počátku 21. století (Stav – metodologie – mezinárodní souvislosti)*. Brněnské texty k slovákistice VIII. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- SLOBODA, M. (2005a): Od aspektov bilingválnej komunikácie k jazykovej asimilácii a retencii: Prípadová štúdia slovenskej rodiny v Česku. *Slovenská reč*, 70, s. 338-354.
- SLOBODA, M. (2005b): Slováci v Česku: jazyk a jeho používanie v transgeneračnej perspektíve. In: M. Šimková (ed.): *Varia XII*. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, s. 83-94.
- SVOBODOVÁ, J. (2005): Čeština a slovenština v kontakte. In: J. Svobodová – D. Svobodová – E. Höflerová (eds.): *Západoslovanské jazyky v 21. století 2*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, s. 137-146.
- SOKOLOVÁ, M. – MUSILOVÁ, K. – SLANČOVÁ, D. (2005): *Slovenčina a čeština. Synchronne porovnanie s cvičeniami*. Bratislava: Univ. Komenského.
- ŠMEJKALOVÁ, M. (2005): Jazyk československý na českých a slovenských středních školách mezi učebními osnovami z let 1919 a 1927. *Slovo a slovesnost*, 66, s. 32-47.
- ZEMAN, J. (2004-2005): Deset let univerzitní slovákistiky. *Češtinář*, 15, s. 95-97

2006

- GIGER, M. (2006): Die Sprachsituation in der Slowakei. Diglossie in der Vergangenheit und ihre Spuren in der Gegenwart. In: J. van Leeuwen-Turnovcová – N. Richter (eds.): *Entwicklung slawischer Literatursprachen, Diglossie, Gender: Literalität von Frauen und Standardisierungsprozesse im slawischen Areal*. (= *Specimina Philologiae Slavicae 143*). München: Verlag Otto Sagner, s. 99-135.
- LIPOWSKI, J. (2006): O jistém typu modality. *Bohemistyka*, 6, s. 273-284.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2006a): Slovenčina v súčasnom českom prostredí (sonda do internetovej komunikácie). In: J. Mlacek – M. Vojtech (eds.): *Studia Academica Slovaca*. 35. Bratislava: Stimul, s. 451-464.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2006b): V čom bližšie, v čom ďalej... Spisovná slovenčina vo vzťahu k spisovnej češtine a k obecnej češtine. In: H. Gladkova – V. Cvrček (eds.): *Acta Slavica et Baltica VI. Sociální aspekty spisovných jazyků slovanských. Sborník příspěvků ze zasedání Komise pro spisovné slovanské jazyky při Mezinárodním komitétu slavistů, Praha, 16. a 17. září 2005*. Praha: Univerzita Karlova – Euroslavica, s. 93-106.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2006c): Křukatá línia vzájomných jazykových vzťahov. In: I. Pospíšil – M. Zelenka – A. Zelenková (eds.): *Trináct let po / Trináct rokov po*. Brno: Ústav slavistiky FF MU, s. 174-195.
- NEUSTUPNÝ, J. V. – NEKVAPIL, J. (2006): Language management in the Czech Republic. In: R. B. Baldauf – R. B. Kaplan (eds.): *Language Planning and Policy*

in Europe, Vol. 2.: The Czech Republic, The European Union and Northern Ireland.
Clevedon – Buffalo – Toronto: Multilingual Matters, s. 16-201.

2007

- LIPOWSKI, J. (2007): Polityczne ingerencje w sytuację językową socjalistycznej Czechoslowacji. In: B. Bakula – M. Talarczyk-Gubala (eds.): *Drogi do wolności w kulturze Europy Środkowej i Wschodniej 1956-2006*. Poznań: WiS, s. 85-91.
- MUSILOVÁ, K.: (2007): Vliv češtiny na atributivní rozvíjení slovenských zájmen *nič* a *niečo*. In: K. Klímová – E. Minářová (eds.): *Čeština – bádání a učení. Sborník z mezinárodní vědecké konference uspořádané k 60. výročí založení Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a k příležitosti životního jubilea prof. PhDr. Přemysla Hausera, CSc.* Masarykova univerzita, Brno 2007, s. 62-66.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2007): Closely Related Languages in Contact: Czech, Slovak, „Czechoslovak“. In: R. Marti – J. Nekvapil (eds.): *Small and Large Slavic Languages in Contact. (= International Journal of the Sociology of Language 183)*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, s. 53-73.
- NEKVAPIL, J. (2007a): K jazykové situaci v České republice: co se stalo (a co se nestalo) po přistoupení země k EU. In: J. Hasil (ed.): *Přednášky z 50. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, s. 18-36.
- NEKVAPIL, J. (2007b): On the relationship between small and large Slavic languages. In: R. Marti – J. Nekvapil (eds.): *Small and Large Slavic Languages in Contact (= International Journal of the Sociology of Language 183)*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, s. 41-60.
- NEWERKLA, S. M. (2007): Postavenie češtiny při sprostředkování germanizmů do slovenčiny (a polštiny). *Slovenská reč*, 72, s. 21-34.
- ŠVAGROVSKÝ, Š. (2007): Od spisovnej češtiny k Bernolákovej slovenčine. *Jazykovedný časopis*, 58, s. 55-74.

Nové úlohy slovakistov a bohemistov pri vypracovaní metodiky češtiny a slovenčiny ako cudzích jazykov

Miloslava Sokolová

Ciele výskumov a tvorby učebníc pred rokom 1993 boli v súlade s požiadavkami obdobia, v ktorom existoval a vrcholil česko-slovenský pasívny (receptívny) bilingvizmus (lingválna konvergencia). Vyučovanie druhého jazyka bolo povinné pre bohemistov aj slovakistov, porov. učebnice univerzálneho typu s rozsiahlymi kapitolami o vývine jazykov a dialektológii na obidvoch stranách (Bělič et al. 1964; Pauliny et al., 1972), ktoré slúžili ako základná povinná literatúra na vzdelávanie učiteľov materinských jazykov. Gramatika sa preberala výberovo, cvičenia sa publikovali bez kľúča, vyučujúci vytvárali nové učebné texty ako doplnkový materiál k základnej literatúre (Bartáková, 1978; Dvončová, 1983; Písková, 1990; Uher, 1990; Sokolová, 1991a, Chudková, 1992, Běličová, 1998). Cieľom výučby bolo v súlade s osnovami základných a stredných škôl, ktoré obsahovali v rámci vyučovania literatúry ukážky textov v origináli, pripraviť absolventov tak, aby boli schopní čítať a interpretovať dané texty. Hľadali sa efektívnejšie metódy zodpovedajúce napredujúceму perceptívnemu bilingvizmu, napr. kontrastívna metóda sa aplikovala v učebnom texte *Český jazyk* (Sokolová, 1991a). V obidvoch jazykoch (viac však v slovenčine) vznikali kontaktové javy s rozličným stupňom funkčnosti a výskum česko-slovenského a slovensko-českého pasívneho bilingvizmu bol súčasťou lingvistického výskumu (Budovičová, 1984, 1985; Dolník, 1992; Sokolová, 1991b; Zeman, 1988).

Po roku 1993 pokračoval výskum pasívneho bilingvizmu (Buzássyová, 1993, 1994; Musilová, 1999, 2000, 2004, 2005a,b, 2006; Musilová – Sokolová, 2004; Müllerová – Hoffmannová, 2004; Nábělková, 1993, 1996, 1999a,b, 2002, 2003; Zeman, 1995). V kontaktovej javoch sú v období, v ktorom sa jazyky začínajú vzdalovať (lingválna divergencia), badateľné zmeny (ústup kontaktovej javov u mladej generácie, porov. *mluvčí*). Vyučovanie druhého jazyka je nepovinné a bola inštitucionalizovaná vysokoškolská slovakistika (Praha, Brno, neinštitucionalizovaná: Olomouc) – absentuje inštitucionalizovaná vysokoškolská bohemistika, ktorá existuje len v rámci slavistiky a ako výberový predmet slovakistiky. V učebnici *Slovenčina*

a čeština (Sokolová – Musilová – Slančová, 2005), ktorá vychádza zo skrípt *Český jazyk* (Sokolová, 1991a), je doplnený výklad gramatiky, komplexná paradigmatika, nová je lekcia o štylistických rozdieloch a k cvičeniam je kľúč. Na nové úlohy tohto obdobia reagovali aj autori zborníka *Slovenský jazyk na české škole* (2005). K. Kopecký (2005) v ňom upozornil na výhody projektovej metódy v sprostredkovaní poznatkov o slovenčine v pedagogickej praxi, napr. ukázal, ako integrovaný prístup k téme vznik Československa môže nenásilne – prirodzene zapojiť do témy aj informácie o češtine a slovenčine. V zborníkoch brnianskej slovakistiky sa riešili vzťahy medzi slovenčinou a češtinou na pozadí širších kulturologických súvislostí (napr. *Česko-slovenské vzťahy v slovanských a stredoevropských souvislostech*, 2003).

Po roku 2004 ako lingvistický reflex integračných procesov v EÚ vznikli v Inštitúte slavistiky ULF v Innsbrucku (2003 – 2007) vďaka iniciatíve I. Ohnheiser jednotnou metódou tri nové kompendiá západoslovanských jazykov zamerané na tie isté jazykové kompetencie: v spolupráci s Rudolfom Šrámkom *Základy české gramatiky s texty a cvičeními* (Ohnheiser – Šrámek et al, 2003), v spolupráci s Miloslavou Sokolovou *Základy slovenskej gramatiky s textami a cvičeniami* (Ohnheiser – Sokolová et al, 2006) a v spolupráci so Stanislavom Gajdom *Podstawy gramatiky polskiej wraz z tekstami i ćwiczeniami* (Ohnheiser – Gajda et al, 2007). Slavistom sú tým k dispozícii učebnice určené pre jazykové kurzy aj na samostatné štúdium vhodné aj na porovnanie západoslovanských jazykov. Na európskych univerzitách sa v súčasnosti dôraz kladie na diferencované jazykové kompetencie – počúvanie s komprehenziou, čítanie s komprehenziou, hovorenie a písanie, porov. najvyšší stupeň (všetky aktívne kompetencie), druhý stupeň (všetky kompetencie okrem prekladov do cudzieho jazyka) a tretí stupeň (receptívne kompetencie). Situácia v jazykovej kompetencii študentov v rámci slavistiky na zahraničných slavistických pracoviskách v mnohom pripomína jazykovú situáciu v spoločnom štáte Čechov a Slovákov, pretože možno spravidla počítať s tým, že študenti niektorý príbuzný slovanský jazyk už poznajú, čím sa veľmi uľahčuje zvládnutie gramatického systému, ale aj lexikálnej zásoby ďalšieho jazyka. V ďalšej časti príspevku sa zameriame na päť aktuálnych impulzov vyplývajúcich zo súčasnosti.

1. V Spoločnom európskom referenčnom rámci Rady Európy pre jazyky¹ sa prihliada na rôznosť stupňov a cieľov zvládnutia iného jazyka. To, že na základe prieskumu z roku 2006 vyše 90% Slovákov hodnotí svoje jazykové znalosti z češtiny veľmi vysoko, znamená, že sa preceňujú kompetencie, ktoré súvisia s pasívnym bilingvizmom: počúvanie, resp. čítanie s porozumením, diskutabilné je však takéto vysoké hodnotenie v kompetenciách: hovorenie, písanie. Na orientačné sebahodnotenie stupňa jazykových kompetencií pre češtinu, slovenčinu či poľštinu by mohli slúžiť tabuľky na základe kritérií v spomínanom dokumente, napr.:

Kompetencia:	počúvanie	čítanie	hovorenie	písanie
Stupeň				
A1	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f
A2	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f
B1	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f
B2	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f
C1	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f
C2	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f	a – b – c – d – e – f

Aktuálne požiadavky vyplývajúce z 1. impulzu:

- Potreba diferencovať znalosti pomocou testov, ktoré by ukázali rozdiely medzi úplnou a čiastočnou kvalifikáciou (napr. pri porozumení, nie však pri aktívnom, hovorenom používaní jazyka). Na posúdenie reálnych jazykových znalostí je možné využívať vstupné testy pre účastníkov jazykových kurzov, napr. LŠSS v Prahe, Olomouci či SAS v Bratislave.

- Potreba učebných textov zameraných na zvyšovanie diferencovaných kompetencií hovorenia a písania do základného stupňa A1, A2 (elementárne ovládanie jazyka), do stredného stupňa B1, B2 (samostatné ovládanie jazyka), všetkých kompetencií do vyššieho stupňa C1, C2 (kompetentné ovládanie jazyka).

¹ [www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com_com\(2005\)0356_sk.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com_com(2005)0356_sk.pdf)

2. Podľa § 8 zákona č. 382/2004 a na základe poverenia Ministerstva spravodlivosti SR sa na PU v Prešove v dňoch 26. – 29. marca 2007 uskutočnili odborné skúšky z prekladu a tlmočenia, a to okrem jazykov, ktoré majú v SR inštitucionalizované pracoviská (anglický, chorvátsky, nemecký, poľský, ruský, srbský, španielsky a ukrajinský), aj pre český jazyk². Kým skúšku z prekladu urobilo z prihlásených desiatich uchádzačov sedem, skúšku z tlmočenia neurobil nikto (jedným z vysvetlení je absencia inštitúcií, ktoré by pripravovali profesionálnych tlmočníkov, o čom svedčí aj nízka úspešnosť uchádzačov v konkurzoch na miesta tlmočníkov zo SR aj ČR v Bruseli, porov. SME, 20. 04. 2007). V prekladoch sa vyskytovali chyby v textovej úplnosti aj významovej totožnosti, gramatické a ortografické chyby, ale aj kontaktné javy: *náväznosť, obor* (odvetvie), *stret, ustanoviť opatrovníkom, niečo iného, jednať (konať) menom niekoho, jednať (rokovat) s niekým, nemovitosť*; neodlišovanie typov *přehlásit – prohlásit; ve výšce – ve výši, postavena – postavená*. Novým rozšíreným kontaktným javom je tvorenie typu *Sabinovsko, Prešovsko, Bystricko, Košicko*.

Aktuálne požiadavky vyplývajúce z 2. impulzu:

- Potreba jednotných zásad na hodnotenie prekladov v rámci certifikátov pre kvalifikovaných prekladateľov a tlmočníkov v štátnej správe pre český, slovenský, resp. aj poľský a ukrajinský jazyk³.
- Učebné texty na nacvičovanie prekladov tlmočenia medzi týmito jazykmi s využitím interkomprehenzie.
- Nový slovensko-český a česko-slovenský slovník.

3. V súvislosti s úvahami o metodike češtiny a slovenčiny ako cudzích jazykov treba posúdiť aj špecifiká a prínos zahraničnej slavistiky. Vzhľadom na to, že lektormi češtiny a slovenčiny ako cudzích jazykov sú bohemisti a slovakisti bez kvalifikácie ekvivalentnej napríklad vzdelaniu na nemeckých univerzitách *Deutsch als*

² Odborná skúška z prekladu obsahovala prezenčný preklad z prvého jazyka do druhého jazyka a z druhého jazyka do prvého jazyka a okrem toho písomný test preverujúci znalosti všeobecne záväzných právnych predpisov o prekladateľskej činnosti. Texty na preklad boli z oblasti práva, obchodu, financií, bankovníctva, súdnictva, činnosti orgánov činných v trestnom konaní, poisťovníctva a štátnej správy. Pri odbornej skúške z tlmočenia žiadatelia dialógom s členmi komisie preukazovali schopnosť odbornej komunikácie v prvom aj v druhom jazyku, v druhej časti schopnosť tlmočenia z prvého jazyka do druhého jazyka aj opačne. Písomná časť preverovala znalosti predpisov o podmienkach výkonu tlmočnickej činnosti.

³ Vzhľadom na dostatok prekladateľov s českým materinským jazykom (aj vzdelaním na českých školách) žijúcich na Slovensku ide skôr o metodiku skúšok než učebných textov.

Fremdsprache, sú konfrontovaní so špecifikami tejto vednej disciplíny až v lektorskej praxi.

Kým tradičná domáca slavistika akcentuje bohatstvo a špecifickosť daného jazyka (*mäso/mias, päta/piat, miast'/mätie, priasť, húst*), v prácach sa cení komplexnosť príkladov a prítomný je aj zámer vyrovnat' sa jazykom väčšej kultúry, zahraničná slavistika akcentuje selekciu a funkčnosť uvádzaných príkladov (porov. požiadavku nesprostredkovať redundantné, ale využiteľné znalosti), frekventovanosť a aktuálnosť jazykového materiálu (autentické texty zamerané aj na sprostredkovanie kultúrnych kompetencií). Vo vyučovaní slovanských jazykov v rámci slavistiky sa berie ohľad na diferencované kompetencie v rámci slovanských jazykov, napr. prvý jazyk ako diplomový predmet (všetky kompetencie C), druhý jazyk ako nediplomový predmet (všetky kompetencie B), tretí jazyk ako doplnkový predmet (receptívne kompetencie: čítanie, rozumenie na úrovni B2). Pri osvojovaní si ďalšieho slovanského jazyka sa využívajú vedomosti z už zvládnutých jazykov (interkomprehenzia), a to výberom a zdôraznením rozdielov: 1. internacionálna slovná zásoba (*psychológ – psychologička / psycholog – psycholožka*); 2. celoslovanská slovná zásoba (*otec, syn*); 3. fonetický, fonologický a morfonologický systém, 4. ortografia aj ortoepia, 5. morfosyntax, 6. syntaktické štruktúry; 7. afíxy.

Aktuálne požiadavky vyplývajúce z 3. impulzu:

- Využívanie metódy interkomprehenzie, ktorá sa osvedčila v EÚ pri románskych jazykoch (Kischel, 2001).
- Smerovanie pasívnej kompetencie prakticky, napr. na pochopenie bežných nevykonštruovaných textov pri samostatnom prehľadávaní na internete ako ďalšieho charakteristického znaku súčasnosti.

4. V súlade s hľadáním foriem na uľahčenie komunikácie v slovanskom kontexte je dôležité prehodnotiť funkcie internacionálnej terminológie a posilniť ju v prestížnych textoch odborných časopisov, monografií, resp. zborníkov z konferencií s celoslovanskou pôsobnosťou. Pokiaľ ide o lingvistiku, už samotná potreba vytvoriť *Slovník slovanskej lingvistickej terminológie* (1977) svedčí o tom, že slovanské jazyky potrebujú internacionálne termíny vo funkcii etalónu (Bosák, 1993):

ČEŠTINA	SLOVENČINA	POĽŠTINA	UKRAJINČINA	SLOVINČINA
podstatné jméno	podstatné meno	rzeczownik	imennyk	samostalnik
přídavné jméno	prídavné meno	przymiotnik	prykmetnyk	pridevnik
zájmeno	zámeno	zaimiek	zajmennyk	zaimiek
číslovka	číslovka	liczebnik	čyslivnyk	števnik
sloveso	sloveso	czasownik	dijeslovo	hlahol
příslovce	príslovka	przysłówek	pryslivnyk	proslov
předložka	predložka	przyimek	pryjmennyk	předloh
spojka	spojka	spójnik	spolučnyk	veznik
částice	částica	wyrazek	částka	členek
cítoslovce	cítoslovce	wykrzyknik	vyguk	medmet
slovní druh	slovní druh	część mowy	częstyna mowy	besedna vrsta

Z porovnania termínov v *Slovníku slovanské lingvistické terminologie* (1977) zreteľne vidieť aj kultúrne sféry jazykoved tzv. veľkých (väčších) kultúr. V kultúrnej sfére bohemistiky je napr. slovakistika, čiastočne sorabistika, v kultúrnej sfére ruštiny je hlavne bulharská a čiastočne macedónska či bieloruská terminológia, vo sfére polonistiky je sčasti sorabistika a ukrajinská. Pričom platí, že čím je kultúra väčšia, tým je voči internacionálnej terminológii viac uzavretá (poľština, ruština), ale platí to aj naopak (lužická srbčina, slovenčina, slovinčina, chorvátčina), porov. Sokolová, 2006.

Vo väčšine prípadov slovanské jazyky poskytujú používateľom okrem slovanskej terminológie úplne rovnocenný súbor synonymnej internacionálnej terminológie, ktorá je zrozumiteľnejšia jednak v rámci slovanských jazykov, ale aj vo vzťahu k ďalším európskym jazykom a má integrujúcu funkciu. V slovenčine a češtine sa domáca a internacionálna terminológia používa živelne⁴, pomiešane s prevahou domácej terminológie bez stanovených zásad na používanie, a to v odborných textoch aj populárno-náučných textoch. Okrem výhody medzinárodnej terminológie pri zvýšení perceptívnej vlastnosti odborných textov určených príjemcom mimo národného spoločenstva je ďalším pozitívom zámerne výraznejšie odlíšenie odborných a populárno-náučných prác aj používaním internacionalizmov a domácich termínov. Funkčným uprednostnením internacionálnej terminológie vo vymedzených situáciách by sa dosiahlo uľahčenie čítania a percepcie rôznych slovanských textov v slovanskom kontexte bez sprostredkujúceho jazyka, napr. pri rokovaní na zasadnutí komisií pri Medzinárodnom komitáte slavistov, resp. pri štúdiu publikácií typu

⁴ Vysoká frekvencia termínov *substantívum*, *adjektívum* súvisí s ich jednoslovnosťou, nízka frekvencia termínov *numérale*, *pronomén* súvisí s ich špecifickou deklináciou (*numérale* – v sg. nesklonné, v pluráli *numeráliá*, *pronomén* – od *pronomina*, pl. *pronominá*).

Najnowsze dzieje języków słowiańskich či typu *Komparacja współczesnych języków słowiańskich*.

Aktuálne požiadavky vyplývajúce zo 4. impulzu:

- Definovanie medzinárodného slovanského styku, v ktorom by sa na základe dohody odporúčalo zámerne používať internacionálnu terminológiu.
- Dôsledná štýlová diferenciacia odborných vedeckých textov a populárno-vedeckých textov a prehodnotenie ďalších ich lexikálnych a gramatických charakteristík.
- Redukcia termínov pri výučbe na školách⁵.

5. V súčasnosti sa realizovali v Českej republike aj v Slovenskej republike grantové projekty využívajúce na výskum korpusy (F. Štícha: *Možnosti a meze gramatiky češtiny ve světle Českého národního korpusu; Kapitoly z české gramatiky*; M. Sokolová: *Morfosyntaktický výskum v rámci Slovenského národního korpusu*). Lingvistický výskum založený na korpusových zisteniach prináša bádateľovi nepopierateľne veľa výhod (inšpiráciu či korigovanie doterajších tvrdení), jeho konečný efekt však závisí od veľkosti korpusov, od kvality úrovne počítačového vybavenia pracovísk, ale aj od pripravenosti a schopnosti lingvistov tento potenciál využiť (Štícha, 2001, 2003; Šimková, 2004; Sokolová, 2005). Na Slovensku sa zachytil nástup budovania korpusov v podstate až po r. 2000, keď už napríklad českí lingvisti mali k dispozícii reprezentatívny korpus SYN2000 (Sokolová, Šimková, Ivanová, 2006). Najviac skúseností sa preto čerpalo aj vzhľadom na blízkosť príbuznosť jazykov práve z českých pracovísk. Na workshopoch PU v Prešove v rokoch 2004 – 2006 sa zúčastňovali aj predstavitelia z ČR, napr. František Štícha (Ústav pro jazyk český AV ČR Praha), Jan Hajič, Zdeňka Urešová a Veronika Kolářová (Ústav formální a aplikované lingvistiky MFF UK Praha), od ktorých získali riešitelia grantového projektu MŠ SR VEGA č. 1/1432/04 *Morfosyntaktický výskum v rámci Slovenského národního korpusu* významnú metodickú pomoc.

⁵ Ak uvážime, že v súčasnosti má výučba jazykov, v ktorých sa medzinárodné termíny používajú, vzrastajúcu tendenciu (veľký záujem o angličtinu, nemčinu v dobe globalizácie), zistíme, že s jedným pojmom sa žiaci učia dva termíny, domáci a cudzí, a tak sú tak zaťažovaní dvojnásobne. Nazdávame sa, že uprednostnením internacionalizmov okrem hodín angličtiny, nemčiny, španielčiny či francúzštiny od začiatku aj na hodinách materinského jazyka, ale aj nelingvistických predmetov by aj lingvisti mohli prispieť k racionalizovaniu školstva a žiakov odbremeniť.

Aktuálne požiadavky vyplývajúce z 5. impulzu:

- Spolupráca lingvistov využívajúcich na výskum korpusový materiál.
- Budovanie paralelných česko-slovenských korpusov.

Závery:

Vstup piatich štátov so slovanským jazykom do EÚ znamená, že závery konferencie o metóde Eurocom (Kischel, 2001), v ktorej sa využíva interkomprehenzia v jazykových rodinách v rámci Európskej únie, sa týkajú už aj češtiny, poľštiny, slovenčiny, slovinčiny a bulharčiny, ale vzhľadom na medziregionálnu spoluprácu týchto krajín aj ukrajinčiny, bieloruštiny či srbčiny, macedónčiny a chorvátčiny.

Ako lingvistický reflex týchto integračných procesov a v súlade s ideálom európskej viacjazyčnosti – so zvláštnym zreteľom na jazyky susedov – nastal tak čas aj na intenzívnejšiu spoluprácu medzi bohemistami, polonistami, slovakistami či ukrajinistami pri vypracovaní metodiky hodnotenia daných jazykov ako cudzích jazykov, napr. testy na zistenie reálneho ovládania češtiny, slovenčiny, poľštiny či ukrajinčiny, resp. na hodnotenie v rámci certifikátov na preklad a tlmočenie v rámci štátnej správy; učebné texty zamerané na odstupňované jazykové kompetencie a využívajúce spoločný slovanský aj európsky základ – interkomprehenziu medzi geneticky príbuznými jazykmi.

Nerešpektovanie základných tendencií v kultúrnych epochách je kontraproduktívne a keďže jednou z vedúcich tendencií obohacovania slovnej zásoby slovanských jazykov 20. storočia je tendencia k internacionalizácii, mala by sa začať aj diskusia o nových aspektoch fungovania internacionálnej terminológie v období globalizácie.

Lingvistický výskum v súčasnosti by mal byť aj v rámci domácej slavistiky viac zameraný aj na reflex integračných procesov v EÚ a mal by viac využívať možnosti na výskum v jej výskumných projektoch. Nazdávame sa, že vypracovanie novej metodiky češtiny a slovenčiny ako cudzích jazykov v koordinácii s ostatnými slovanskými jazykmi sú takýmto objektom na výskum.

Literatúra

BARTÁKOVÁ, J. (1978): *Cvičenia zo slovenčiny*. Brno: UJEP.

- BĚLIČ, J. et al. (1964, 1980): *Slovenština*. Vysokoškolská učebnice pro studující českého jazyka. Praha: SPN.
- BĚLIČOVÁ, H. (1998): *Nástin porovnávací morfologie spisovných jazyků slovanských*. Praha: Karolinum, Nakladatelství Univerzity Karlovy.
- BOSÁK, J. (1993): Skúmanie slovenčiny ako sociálno-komunikačného systému v slovanskom kontexte. *Slavica Slovaca*, 28, č. 1 – 2, s. 171 – 178.
- BUDOVIČOVÁ, V. (1984): Dvojjazyková komunikácia v slovenčine a češtine. In: *Studia Academica Slovaca*. 13. Prednášky XXII. letného seminára slovenského jazyka a kultúry. Red. J. Mistrík. Bratislava: Alfa, s. 115 – 126.
- BUDOVIČOVÁ, V. (1985): Z konfrontačného štúdia češtiny a slovenčiny. Československý model dvojjazykovej komunikácie. In: *Acta Universitatis Carolinae*. Slavica Pragensia XXV. Red. V. Budovičová. Praha: Univerzita Karlova, s. 25 – 38.
- BUZÁSSYOVÁ, K. (1993): Kontaktové varianty a synonymá v slovenčine a češtine. *Jazykovedný časopis*, 44, s. 92 – 107.
- BUZÁSSYOVÁ, K. (1995): Aspekty kontaktov slovenčiny a češtiny. In: *Sociolingvistické aspekty výskumu súčasnej slovenčiny*. *Sociolinguistica Slovaca*. 1. Zost. S. Ondrejovič – M. Šimková. Bratislava: Veda, s. 163 – 183.
- BUZÁSSYOVÁ, K. (1997): Slovenčina ako stredoeurópsky jazyk (Na okraj protikladu domáce/cudzie). In: *Slovenčina na konci 20. storočia, jej normy a perspektívy*. *Sociolinguistica Slovaca*. 3. Ed. S. Ondrejovič. Bratislava: Veda, s. 69 – 78.
- Česko-slovenské vzťahy v slovanských a stredoeurópskych souvislostech*. (Meziliterárnosť a areál). Brněnské texty k slovakistice. IV. Editori: I. Pospíšil, M. Zelenka. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 2003.
- Česko-slovenský slovník*. 1. vyd. Ed. G. Horák. Bratislava : Veda, 1979.
- DOLNÍK, J. (1992): České slová v slovenčine. In: *Studia Academica Slovaca*. 21. Prednášky XXVIII. letného seminára slovenského jazyka a kultúry. Red. J. Mlacek. Bratislava: Stimul, s. 1 – 11.
- DVONČOVÁ, J. (1983): *Cvičenia z českého jazyka*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- CHUDKOVÁ, J. (1992): *Učebnice slovenského jazyka*. Plzeň.
- KISCHEL, G. (2002): *EuroCom. Mehrsprachiges Europa durch Interkomprehension in Sprachfamilien*. Tagungsband des Fachkongresses im Europäischen Jahr der Sprachen 2001 Hagen, 9. – 10. November 2001. FernUniversität Hagen.
- KOPECKÝ, K. – MUSILOVÁ, K. – PLÁTENÍK, P. – MITTER, P. – SKALSKÝ, V. (2005): *Slovenský jazyk na české škole*. Praha: Slovensko-český klub.
- MUSILOVÁ, K. (1999): Retrospektivní a perspektivní pohled na komunikaci Čechů a Slováků. In: *Retrospektívne a perspektívne pohľady na jazykovú komunikáciu*. I. diel. Banská Bystrica – Donovaly 11. – 13. septembra 1997. Banská Bystrica: Pdf UMB, FHV UMB, s. 199 – 202.
- MUSILOVÁ, K. (2000): Česko-slovenský pasivní bilingvizmus. In: *Mesto a jeho jazyk*. *Sociolinguistica Slovaca*. 5. Bratislava: Veda, s. 280 – 288.

- MUSILOVÁ, K. (2004): K jednomu typu paralelního česko-slovenského textu. In: *Sborník prací FF OU. Jazykověda. Linguistica 214*, č. 4. Ostrava 2004, s. 349 – 353.
- MUSILOVÁ, K. (2005a): Nevalenční užití výrazů on, ona, ono a ten v češtině a slovenštině (Sonda do ČNK a SNK). In: *Sborník prací z mezinárodní vědecké konference „Syntax a jej vyučovanie III“* konané v září 2005. Nitra: KSJL FF UKF, s. 103 – 107.
- MUSILOVÁ, K. (2005b): K některým česko – slovenským kontaktovým variantám. In: *Slovenský jazyk na české škole*. Ed. Kopecký, K. a kol. Praha: Slovensko-český klub, s. 85 – 88.
- MUSILOVÁ, K. (2006): Slovakismy v současné češtině. In: *Sborník prací z mezinárodní vědecké konference Eurolitteraria et Eurolingua. Opera Academiae Paedagogicae Liberecensis. Series Bohemistica*. Ed. O. Uličný. Liberec: KČL TUL, s. 261 – 265.
- MUSILOVÁ, K. – SOKOLOVÁ, M. (2004): Funkčnost česko-slovenských kontaktových jevů v současnosti. In: *Sborník prací z mezinárodní vědecké konference Jazyk a literatura na Moravě. Studia Moravica 1*. AUPO, Facultas Philosophica, Olomouc, s. 133 – 146.
- MÜLLEROVÁ, O. – HOFFMANNOVÁ, J. (2004): Kontakt češtiny a slovenštiny v rodinné komunikaci. Problematika idiolektu. In: *Súčasná jazyková komunikácia v interdisciplinárnych súvislostiach*. 5. medzinárodná konferencia o komunikácii. Ed. V. Patráš. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 377 – 394.
- Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Český jazyk*. (1998) Red. J. Kořenský. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, 1998.
- Najnowsze dzieje języków słowiańskich. Slovenský jazyk*. (1998) Red. J. Bosák. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, 1998.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (1996): Paralelné slovenské a české texty v meniacej sa jazykovej situácii. In: *Sociolingvistické a psycholingvistické aspekty jazykovej komunikácie 2*. Red. V. Patráš. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, s. 100 – 108.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (1999a): Čeština na Slovensku – pokračovanie príbehu. In: *Retrospektívne a perspektívne pohľady na jazykovú komunikáciu*. I. diel. Banská Bystrica – Donovaly 11. – 13. septembra 1997. Banská Bystrica: Pdf UMB, FHV UMB, s. 190 – 198.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (1999b): Slovenčina a čeština dnes. Kontakt či konflikt. In: *Slovenčina v kontaktoch a konfliktoch s inými jazykmi. Sociolinguistica Slovaca*. 4. Bratislava: Veda, s. 75 – 94.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2002): Medzi pasívnym a aktívnym bilingvizmom (poznámky k špecifiku slovensko-českých jazykových vzťahov). In: *Bilingvizmus. Minulosť, prítomnosť, budúcnosť*. Ed. J. Štefánik. Bratislava: Academic Electronic Press, s. 101–114.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2003): Aktuálne kontexty slovensko-českej a česko-slovenskej medzijazykovosti. In: *Česko-slovenské vzťahy v slovanských a stredo-eurovropských súvislostiach* (Meziliterárnosť a areál). Ed. I. Pospíšil, M. Zelenka. Brno: Ústav slavistiky FF MU, s. 89 – 122.

OHNHEISER, I. – ŠRÁMEK, R. et al. (2003): *Základy české gramatiky s texty a cvičeními. Kompendium určené jazykovým kurzům a k samostatnému studiu. Grundlagen der tschechischen Grammatik mit Texten und Übungen. Ein Kompendium für Sprachkurse und zum Selbststudium.* Innsbruck – Brno: Verlag des Instituts für Sprachen und Literaturen der Universität Innsbruck, Abteilung Sprachwissenschaft – Vydavatelství Masarykovy univerzity v Brně.

OHNHEISER, I. – SOKOLOVÁ, M. et al. (2006): *Základy slovenskej gramatiky s textami a cvičeniami. Kompendium určené jazykovým kurzom a na samostatné štúdium. Grundlagen der slowakischen Grammatik mit Texten und Übungen. Ein Kompendium für Sprachkurse und zum Selbststudium.* Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity.

OHNHEISER, I. – GAJDA, S. et al. (2007): *Podstawy gramatyki polskiej wraz z tekstami i ćwiczeniami. Kompendium dla kursów języka i nauki własnej – Grundlagen der polnischen Grammatik mit Texten und Übungen. Ein Kompendium für Sprachkurse und zum Selbststudium.* Innsbruck: ULF.

PAULINY E. et al. (1972): *Čeština.* Vysokoškolská učebnica. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

PÍSKOVÁ, M. (1990): *Cvičení ze slovenštiny.* Olomouc: PdF Univerzity Palackého.

Slovník slovanské lingvistické terminologie. 1. Ed. A. Jedlička. Praha: Academia 1977.

Slovník slovanské lingvistické terminologie. 2. Ed. A. Jedlička. Praha: Academia 1979.

SOKOLOVÁ, M. (1991a): *Český jazyk (Diferenčné javy a cvičenia).* Košice: Univerzita P. J. Šafárika.

SOKOLOVÁ, M. (1991b): Komunikatívna efektívnosť českých kontaktných javov v súčasnej slovenčine. In: *Všeobecné a špecifické otázky jazykovej komunikácie.* 2. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, s. 232 – 242.

SOKOLOVÁ, M. (2002): Hláskoslovné špecifiká v západoslovanských jazykoch. In: *Fónické javy v slovanských jazykoch. XII. medzinárodná konferencia Medzinárodnej komisie pre fonetiku a fonológiu slovanských jazykov pri Medzinárodnom komitáte slavistov.* Prešov 17. – 19. septembra 1996. Red. J. Sabol. Prešov: Náuka, s. 33 – 44.

SOKOLOVÁ, M. (2005): Konceptia slovenskej korpusovej morfosyntaxe. In: *Jazyk a komunikácia v súvislostiach.* Bratislava: FF UK, s. 284 – 297.

SOKOLOVÁ, M. (2006): Funkcie synonymnej internacionálnej lingvistickej terminológie v súčasnosti. 26. – 27. 4. 2006. In: *Jazyk, veda o jazyku, societa.* Bratislava: Veda (v tlači).

SOKOLOVÁ, M. – MUSILOVÁ, K. – SLANČOVÁ, D. (2005): *Slovenčina a čeština.* Synchronne porovnanie s cvičeniami. Bratislava: Stimul.

SOKOLOVÁ, M. – KÁŠOVÁ, M. – STAŠKOVÁ, J. (2006 a): Korpusový výskum okrajových prostriedkov – particípium préterita, kondicionál préterita a antepreteritum v SNK. In: Štícha, F. – Šimandl, J.: *Gramatika a korpus/Grammar & Corpora.* Praha: ÚJČ AV ČR, s. 251 – 261.

SOKOLOVÁ, M. – ŠIMKOVÁ, M. – IVANOVÁ, M. (2006 b): Možnosti a medze lingvistického výskumu v Slovenskom národnom korpuse. In: *Sondy do*

morfosyntaktického výskumu slovenčiny na korpusovom materiáli. Ed. M. Sokolová, M. Ivanová. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. s. 8 – 12.

ŠIMKOVÁ, M. (2004): Možnosti využitia SNK na štúdium slovenského jazyka. In: *Studia Academica Slovaca*. 33. Red. J. Mlacek, Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK, s. 204 – 217.

ŠTÍCHA, F. (2001): Kritéria gramatičnosti (Korpus jako argument a inspirace). In: *Slovo a slovesnost*, 62, s. 161 – 175.

ŠTÍCHA, F. (2003): Gramatický výskum dříve a dnes: korpus jako výzva. In: *Tradícia a perspektívy gramatického výskumu na Slovensku*. Zost. M. Šimková. Bratislava: Veda, s. 24 – 31.

UHER, F. (1990): Slovenština pro posluchače učitelství v 1. – 4. ročníku ZŠ. Brno: Masarykova univerzita v Brně.

ZEMAN, J. (1988): K jazykovým kontaktům mezi češtinou a slovenštinou. In: *Funkční lingvistika a dialektika. Linguistica*. XVII/1. Praha, s. 172 – 175.

ZEMAN, J. (1995): Ke vztahu češtiny a slovenštiny v České republice. In: *Innerslavischer und slavisch-deutscher Sprachvergleich. Beiträge zur Slavistik*, 27, Frankfurt am Main: Europäischer Verlag der Wissenschaften, s. 523 – 536.

Využití ČNK a SNK při zkoumání česko-slovenských jazykových jevů

Květoslava Musilová

0. Téma našeho semináře *Čeština a slovenština: vzájemné vztahy, rok 2007* svědčí o tom, že česko-slovenským (nejen) jazykovým kontaktům je stále věnován dostatečný prostor. V současné době máme v této oblasti nespornou výhodu, že můžeme ke zkoumání česko-slovenských jazykových jevů využívat elektronicky zpracované texty ve Slovenském a Českém národním korpusu (SNK a ČNK).

V kontextu studií o česko-slovenských jazykových vztazích (Sokolová 1995; Nábělková 2000a, 2000b, 2002, 2005 aj.) se zabýváme kontakto­vými a nekontakto­vými jevy ve změněné sociolingvistické situaci po rozdělení ČSFR; jako relevantní se nám jeví využití především frekvenční analýzy korpusových textů. Prostřednictvím ČNK a SNK průběžně získáváme frekvenční hodnoty výskytu námi sledovaných jevů v synchronních textech z 90. let minulého století a začátku 21. století. Na základě kvantifikace můžeme prokázat míru jejich kontakto­vosti / nekontakto­vosti. Zaměřujeme se hlavně na nekodifikované výrazy a gramatické vazby (bohemismy a slovakismy), dále na distribuci zájmen v souvislosti s jejich nevalenčním užitím a na bezsubjektové a formálně subjektové struktury v obou jazycích.

1. Bohemismy ve slovenštině

Podle absolutní frekvence v SNK (SNK prim-2.1-public-all) jsme bohemismy rámcově rozdělili na tři skupiny (Musilová 2005b, 2006b, 2007).

V první, nejrozsáhlejší skupině převažuje původní, nekontakto­vá varianta (NV) nad bohemismem, tj. variantou kontakto­vou (KV), např.: (KV) *obnos* 690x : (NV) *suma* 34 033x; (KV) *východzí* 254x : (NV) *východiskový* 2 574x, (KV) *dôvod k ...* 212x : (NV) *dôvod na ...* 3 140x. Spadá sem také nekodifikované atributivní rozvíjení záporného zájmena *nič*, neurčitých zájmen *niečo*, *čosi*, *dačo* aj. a vztažného/tázacího zájmena *čo*, kdy namísto náležitý­ho akuzativu adjektiva se užívá genitiv, např. *nič* (KV) *zásadného* 9x : *nič* (NV) *zásadné* 60x, *niečo* (KV) *nepríjemného* 4x : *niečo*

(NV) *nepríjemné* 89x, *nič* (KV) *výnimočného* 9x : *nič* (NV) *výnimočné* 266x, *niečo* (KV) *dobrého* 19x : *niečo* (NV) *dobré* 678x, *nič* (KV) *iného* 285x : *nič* (NV) *iné* 9968x, *nič* (KV) *zlého* 245x : *nič* (NV) *zlé* 1221x, *niečo* (KV) *podobného* 48x : *niečo* (NV) *podobné* 2807x, *čo* (KV) *takého* 40x : *čo* (NV) *také* 406x.

Ve druhé skupině bohemismus (výrazně) konkuruje variantě původní, ale nepřevažuje nad ní, např. (KV) *bratranec* 1 136x : (NV) *bratanec* 1 289x, (KV) *hranolky* (potravina) 146x : *hranolčeky* (NV) 272x.

Ve třetí skupině bohemismus převažuje nad variantou nekontaktní, např. (KV) *fanylnka* 179x : (NV) *fanúšička* 47x, (KV) *pokecať si* 143x : *poklebetiť si* 91x, (KV) *doporučene* 120x : adverbium *odporučene* slovenština nemá, (KV) *sáčková polievka* 22x : (NV) *vrecková polievka* 5x.

Většina námi sledovaných bohemismů uvedeného typu zaujímá ve slovenštině své místo, ale až na výjimky (3. skupina) nevytláče z užívání varianty původní.

2. Slovakismy v češtině

V důsledku divergentního vývoje obou jazyků bychom mohli předpokládat ústup kontaktních variant/jevů, hlavně v ČR; náš jazykový materiál však v některých jednotlivých případech svědčí o opaku, jak můžeme doložit následujícími údaji v tab. č. 1. Se slovakismy se setkáváme v médiích, především v mluveném zpravodajství a pořadech kontaktního typu, nacházíme je také v textech psaných včetně reklamních letáků: např. bílé/tmavé *hrozno*, těstoviny *Řezance*, *korbáčik* (tj. sýr "copánkovitého" tvaru). Většina námi sledovaných slovakismů nekonkuruje variantám původním, v poslední době však můžeme sledovat "expanzi" některých. Substantivum *rozlučka* není již vázáno pouze na komunikaci neoficiální, zaznamenali jsme (opakovaně) spojení "rozlučka našeho prezidenta s..." také v seriózním zpravodajství na ČT1. Adjektivum *rozlučkový* bylo spojováno převážně se substantivem *večírek*; v korpusovém materiálu jsme v kolokacích zaznamenali jistý posun – nejfrekventovanější je spojení se substantivem *turné* (16x), dále s výrazy *zápas* (13x), *večírek* (10x) *koncert* (7x), *party* (6x), *večeře* (5x) apod. (SYN2006pub). Substantiva *bitka* (ve smyslu potyčka, rvačka) a *bitkař* (tj. rváč) se postupem času rozšířila i mimo sportovní sféru, vyskytují se často v oficiálních televizních komentářích k policejním zásahům, např. ... *bitka se strhla při zatýkání podezřelých osob*. (ČT1, březen 2007), *Po dvacetiminutové bitce policie zjednala pořádek a zadržela 29 osob*. (Pražský deník

20/4 2007) apod. Pokud jde o rozložení v ČNK, jejich výskyt je vázán především na texty publicistické.

Tab. č. 1

Rozlučka						
	SYN2000	39x	SYN2005	39x	SYN2006pub	280x
Rozlučkový						
	SYN2000	7x	SYN2005	35x	SYN2006pub	178x
Bitka						
	SYN2000	332x	SYN2005	417x	SYN2006pub	2109x
Bitkař						
	SYN2000	5x	SYN2005	20x	SYN2006pub	110x

Uvedené tvrzení o vyšší frekvenci některých slovakismů můžeme podpořit ještě jazykovým materiálem z dalšího zdroje – z internetu. Při zadání do vyhledávače Google.cz získáme desetitisíce (i více) odkazů s hledaným výrazem, porov. např. (1) – (4):

(1) Problém: Dětské bitky na internetu

<http://zahranicni.ihned.cz/c1-21723070-problem-detske-bitky-na-internetu>.

Výsledky 1 - 100 z asi 1 230 000 na dotaz bitka.

(2) eNHL.cz - Bitkař Kočí se minimálně na půl roku rozloučil s NHL.

<http://www.enhl.cz/clanek.asp?id=Bitkar-Koci-se-minimalne-na-pul-roku-rozloucil-s-NHL-12805&ismail=1>

Výsledky 1 - 100 z asi 22 100 na dotaz bitkař.

(3) Rozlučka s minulostí - www.lidovky.cz

http://bydleni.lidovky.cz/home-bydleni.asp?c=A070504_150800_home-bydleni_byt

Výsledky 1 - 100 z asi 44 700 na dotaz rozlučka.

(4) MEXIKO: Rozlučkový koncert dětského orchestru Magdaleny Contreras profesorky Edny Góméz Ruíz

<http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=19780&ido=8901&idj=1>

Výsledky 1 - 100 z asi 12 400 na dotaz rozlučkový.

Na internetu nacházíme vysokou frekvenci i takových slovakismů, které mají v korpusu četnost minimální nebo nulovou. (Tento materiál je zatím předmětem našeho dalšího zkoumání, není vyhodnocen.)

3. Korpusové sondy: srovnání některých jazykových jevů v češtině a ve slovenštině

Porovnáním příslušných konkordancí v ČNK a SNK jsme dokumentovali nekontaktové jevy, jako je např. frekvenční distribuce některých českých a slovenských zájmen v nevalenčním postavení (Musilová 2005a) a výskyt bezsubjektových a formálně subjektových struktur s patientem a kauzátorem v češtině a slovenštině (Musilová 2006c).

3.1. Nevalenční užití některých zájmen, jejich kombinace, např. *on ten, ono to* atd., např. (1), (2), nebo spojení původně deiktického *to* s dalším zájmeným výrazem a se slovesy mluvení, porov. (3), (4), a pohybu (5), (6) má v češtině výraznou převahu, jak vidíme na příkladech četností v ČNK SYN2000 a SNK prim-1-public-all:

(1) ČNK, např. ř. 23 <i>No jo, ale <on ten> Lebeda nevěděl taky nic.</i>	Výskyt: 43
(2) SNK, např. ř. 6 <i><On ten> dôvod je aj politický.</i>	Výskyt: 5
(3) ČNK, např. ř. 2 <i><Co to> kecáš? hřímal z okna Bořivoj.</i>	Výskyt: 142
(4) SNK, např. ř. 38 <i><Čo to> trepem, aké svedomie.</i>	Výskyt: 76
(5) ČNK, např. ř. 52 <i><Kam to> plujeme?</i>	Výskyt: 30
(6) SNK, např. ř. 118 <i>Hej, <kam to> ideš?</i>	Výskyt: 22

3.2. Poměr výskytu formálně subjektových (s výrazem *to*) a bezsubjektových struktur s kauzátorem nespecifikovaným/nepojmenovatelným a patientem v akuzativu nebo v instrumentálu, např. (7) – (10) v češtině a slovenštině, ukazují následující příklady četností z ČNK SYN2005 a SNK prim-2.1-public-all (tab č. 2 a 3).

- (7) ČNK ř. 4 *Má jen jednu nohu, víte? <Zavalilo> ho <to> na Kohinoru, ale teď si žije.*
- (8) SNK ř. 23 *Zacnelo sa mi. Starého otca <zavalilo> v bani.*
- (9) ČNK ř. 5 *Loutkářem <to> <zacloumalo> a <smýklo> o dobrý metr nazpět.*
- (10) SNK ř. 18 *Hej, <otriaslo> <to> nimi, <zalomcovalo> ako víchor stromom.*

Slovenština užívá u tohoto typu výpovědí nesrovnatelně častěji struktur bezsubjektových (tj. bez zájmenného výrazu *to*) než čeština, a to jak ve větách s pacientem v akuzativu, tak v instrumentálu (porov. rozdíly četností u některých sloves v tab. 2 a 3).

Tab. č. 2. *Patiens* v akuzativu. Porovnání Č a S, například:

		TO		
		celkem	vyskytuje se	nevyskytuje se
Č	hnalo	12	12	-
S	hnalo	19	11	8
Č	odhodilo	5	5	-
S	odhodilo	145	6	139
Č	stisklo	2	2	-
S	stislo	169	-	169
Č	zaplavilo	8	8	-
S	zaplavilo	70	1	69
Č	zasypalo	6	6	-
S	zasypalo	55	1	54

Tab. č. 3 *Patiens* v instrumentálu. Porovnání Č a S, například:

		TO		
		celkem	vyskytuje se	nevyskytuje se
Č	trhlo	33	23	10
S	trhlo	73	1	72
Č	škublo	19	16	3
S	škublo	45	-	45
Č	zACLoumalo	6	6	-
S	zalomcovalo	14	7	7

4. Sondou do korpusových databází jsme měli možnost utvořit si určitou představu o některých česko-slovenských jazykových jevech v současnosti. Vzhledem k absenci elektronicky zpracovaných textů z období předchozích však nemůžeme na této bázi jazykové jevy sledovat v jejich vývoji; zjištěná data mohou tedy sloužit především jako základ pro budoucí výzkum kontaktovosti/nekontaktovosti.

Literatura

MUSILOVÁ, K. (2005a): Nevalenční užití výrazů *on*, *ona*, *ono* a *to* v češtině a slovenštině (Sonda do ČNK a SNK). In: *Sborník prací Syntax a jej vyučovanie III*. Nitra: UKF, s. 103 – 107.

- MUSILOVÁ, K. (2005b): K některým česko-slovenským kontaktním variantám. In: *Slovenský jazyk na české škole*. Praha: Slovensko-český klub, s. 85 – 88.
- MUSILOVÁ, K. (2006a): Slovakismy v současné češtině. In: Sborník prací z mezinárodní vědecké konference *Euro litteraria et Euro lingua*. Opera Academiae Paedagogicae Liberecensis. Series Bohemistica. Ed. O. Uličný. Liberec: KČL TUL, s. 261 – 265.
- MUSILOVÁ, K. (2006b, v tisku): Vliv češtiny na atributivní rozvíjení slovenských zájmen nič a niečo. Referát na vědecké konferenci *Čeština – bádání a učení* konané v květnu 2006 na PdF MU v Brně.
- MUSILOVÁ, K. (2006c, v tisku): Česko-slovenské kontaktní a nekontaktní jazykové jevy. Referát na mezinárodní vědecké konferenci *Kontinuitné a diskontinuitné otázky jazykovej komunikácie* konané v září 2006 na UMB v B. Bystrici.
- MUSILOVÁ, K. (2007): Prostor pro bohemismy ve slovenštině. In: *Prostor v jazyce a literatuře*. Ústí nad Labem: PdF UJEP, s. 227 – 231.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2000a): Rozdelenie a „vzd'alo'ovanie“. Niekoľko pohľadov. In: *Česko-slovenská vzájemnosť a nevzájemnosť*. Ed. I. Pospíšil, M. Zelenka. Brno: Ústav slavistiky FF MU, s. 104 – 112.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2000b): Slovakizmy v súčasnej češtině. In: *Slovensko – české vzťahy a súvislosti*. Ed. J. Hvišč. Bratislava: T.R.I. Medium, s. 212 – 221.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2002): Súčasný kontaktný slovensko-českej a česko-slovenskej medzijazykovosti. In: *Česko-slovenské vzťahy v slovanských a stredoevropských súvislostiach. (Meziliterárnosť a areál)*. Ed. I. Pospíšil. Brno: FF MU, s. 89-122.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2005): Slovenská prítomnosť v súčasnej českej (jazykovej) situácii. In: *Sborník referátů Euro litteraria & Euro lingua*. Ed. O. Uličný. Liberec: KČL TUL, s. 250-260.
- SOKOLOVÁ, M. (1995): České kontaktní jazyky v slovenštině. In: *Sociolingvistické aspekty výskumu súčasnej slovenštiny*. Ed. S. Ondrejovič, M. Šimková. Bratislava: Veda, s. 188 – 206.

Zdroje

- Český národní korpus SYN2000. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2000. Dostupný z WWW: <http://ucnk.ff.cuni.cz>.
- Český národní korpus SYN2005. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2005. Dostupný z WWW: <http://ucnk.ff.cuni.cz>.
- Český národní korpus SYN2006pub. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2005. Dostupný z WWW: <http://ucnk.ff.cuni.cz>.
- Slovenský národný korpus a prim-2.1. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. 2004. Dostupný z WWW: <http://korpus.juls.savba.sk>.

<http://zahranicni.ihned.cz/c1-21723070-problem-detske-bitky-na-interntu>.
<http://www.enhl.cz/clanek.asp?id=Bitkar-Koci-se-minimalne-na-pul-roku-rozloucil-s-NHL-12805&ismail=1>
<http://www.enhl.cz/clanek.asp?id=Bitkar-Koci-se-minimalne-na-pul-roku-rozloucil-s-NHL-12805&ismail=1>
http://bydleni.lidovky.cz/home-bydleni.asp?c=A070504_150800_home-bydleni_byt
<http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=19780&ido=8901&idj=1>

Srovnání recepce slovenštiny v ČR a češtiny v SR

Patrik Mitter

Na základě nedávných výzkumů, které zjišťovaly u dětí školního věku schopnost porozumět slovenštině, se znovu nastoluje otázka, zda vůbec má smysl, aby se žáci v ČR v rámci své školní výuky seznamovali se slovenštinou. Poznatky o slovenském jazyce již nejsou součástí rámcových vzdělávacích programů pro výuku českého jazyka na 2. stupni ZŠ i na SŠ. Je třeba chápat změněnou situaci v oblasti jazykové politiky. Od 1. ledna 1993 existují dva samostatné státy *Česká republika* a *Slovenská republika*, které vznikly transformací *České a Slovenské federativní republiky*. Ve společném státě, jehož existence trvala necelé tři čtvrtiny století, fungovaly dva úřední jazyky. Tato situace se po rozdělení federálního státu změnila. Příмым důsledkem rozpadu federálního státu je skutečnost, že slovenština prakticky mizí z veřejného života v České republice. Přesto se nedá tvrdit, že by vymizela úplně.

Zánik dvojjazyčnosti se týká bývalých sfér masmediální komunikace i celkové možnosti kontaktů s jazykem toho druhého, tedy v ČR kontaktů se slovenštinou a v SR kontaktů s češtinou. Zatím se zdá, že zřejmě více kontaktů chybí na české straně. Opatřit si nějaký slovenský deník je ve většině krajských měst v ČR poměrně velkým problémem. Výjimkou je snad pouze hlavní město Praha. Rovněž možnost sledování slovenských televizních kanálů je omezena skutečností, že slovenské kanály jsou v rozšířené nabídce kabelové televize (a tedy jsou i dražší). Základní nabídka programů totiž slovenské kanály neobsahuje. Český čtenář (divák, posluchač) se tak musí spokojit s více méně nahodilými kontakty se slovenštinou, většinou formou poslechu slovenských písní pop music či prostřednictvím rozhovoru s nějakou osobností slovenské politiky, kultury a sportu v masmédiích (samozřejmě, pokud sám neudrží stálé kontakty se slovenskými přáteli či kolegy).

Současnou situaci vztahu češtiny a slovenštiny na území ČR lze pro současnou mladou generaci v ČR charakterizovat – podle mého názoru – jako období „vzájemného nepřibližování“. M. Nábělková (1999, s. 75–93) tu hovoří o období „rozchodu“, resp. „vzdalování“. Tyto „termíny“ spíše odrážejí vztah obou jazyků na území ČR u střední a starší generace. Pro nejmladší generaci je – podle mého názoru – vhodnějším výrazem právě „nepřibližování se“. Nejmladší generace (tj. děti školou povinné, středoškoláci a event. vysokoškoláci) přichází do kontaktů se slovenštinou

právě způsoby, které jsme výše uvedli. Příslušníci této věkové skupiny v ČR nikdy nezažili dobu, kdy se ve společenské komunikaci uplatňovaly oba jazyky. České děti tak mají v současnosti prakticky omezenou možnost slyšet vysílání slovenské televize. Vyrůstají v prostředí s podstatně omezenějším kontaktem se slovenštinou a lze předpokládat, že se u nich bude formovat česko-slovenský pasivní bilingvismus jen obtížně. Skutečnost, že se tento pasivní bilingvismus u českých dětí na základních školách formuje v současné době v mnohem menší míře než dříve, potvrzují i dosud získané výsledky výzkumů, které prováděli např. J. Svobodová, K. Musilová a K. Kopecký (srov. např. J. Svobodová 2003, 2005, 2006; Musilová 2000, 2001, 2003, 2004; Kopecký 2002, 2003, 2004, 2005). Jak vyplynulo z výsledků, které svými výzkumy J. Svobodová, K. Musilová, K. Kopecký aj. získali, učitelé českého jazyka na ZŠ se shodují v tom, že česká mládež ztrácí schopnost porozumět slovenskému jazyku.

Jak jsem se již výše zmínil, poznatky o slovenštině už nejsou součástí rámcových vzdělávacích programů pro výuku českého jazyka na 2. stupni ZŠ i na SŠ. V období existence federálního státu bylo pravidlem, že studenti oboru český jazyk a literatura na pedagogických a filozofických fakultách v české části bývalé federace museli (ovšem nikoli v tom negativním smyslu) projít semestrálními kurzy slovenského jazyka a literatury, neboť poznatky o slovenštině (a také určité pasáže z dějin slovenské literatury) byly součástí osnov. V současné době již budoucí učitelé češtiny těmito kurzy slovenštiny a slovenské literatury většinou povinně neprocházejí. Na některých univerzitách je ve studijních programech kurz slovenského jazyka formou povinně volitelné, příp. výběrové výuky. Ojedinele (např. na PF UJEP v Ústí nad Labem) mají studenti jednooborového studia učitelství českého jazyka a literatury pro ZŠ a SŠ v povinné nabídce svého studijního programu v 1. ročníku jednosemestrální kurz slovenského jazyka.

Koncepce rámcově vzdělávacích programů tudíž reaguje na nově vzniklou situaci. Na základních a středních školách v ČR postupem času bude velmi málo učitelů, kteří by byli kompetentní sdělovat žákům či studentům cokoli o slovenštině (a slovenské literatuře), natož aby je např. základům slovenštiny učili.

Svou sondu, zjišťující percepci slovenštiny u generace našich vysokoškoláků, jsem provedl – vzhledem k místu svého pracoviště – na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně, a to konkrétně na její Pedagogické fakultě. Výzkum proběhl v roce 2006.

Navazoval na výzkum realizovaný v roce 2002, o němž jsme už při jiné příležitosti informovali (viz v Literatuře Mitter 2003). Účastníky výzkumu v roce 2006 byli jednak posluchači oboru učitelství pro 1. st. ZŠ, jednak posluchači jednooborového studia učitelství českého jazyka a literatury pro 2. st. ZŠ a SŠ. Počet účastníků výzkumu činil 100 studentů. Toto rozlišení neuvádím náhodou, má svou funkci. Studijní plán jednooborového studia českého jazyka a literatury totiž obsahuje i jednosemestrální kurz slovenského jazyka, zařazený do zimního semestru prvního ročníku studia. Posluchači jednooborového studia mají tak možnost seznámit se se základy slovenského jazyka, protože se s ním v průběhu své školní docházky v rámci výuky českého jazyka ve většině případů nesetkali. Věkové rozpětí respondentů se pohybovalo mezi 18 až 24 lety. Jednotliví respondenti druhého výzkumu byli v době rozpadu společného státu ještě v předškolním věku. Nelze se tedy příliš divit, že části dnešních vysokoškoláků se poučení o slovenštině během školní docházky vůbec nedostalo.

Dotazník má následující podobu:

DOTAZNÍK – SLOVENSKÝ JAZYK U NÁS

1. Setkáváte se ve svém životě se slovenštinou. Jak?
 - a) poslechem populární hudby
 - b) poslechem publicistických, dramatických, literárních pořadů ve slovenském jazyce
 - c) sledováním slovenských mluvených pořadů v televizi
 - d) četbou odborné literatury ve slovenském jazyce
 - e) čtením beletristických děl slovenských autorů, příp. slovenských překladů děl krásné literatury
 - f) prostřednictvím internetu
 - g) prostřednictvím e-mailu se slovenskými přáteli, kamarády, event. příbuznými
 - h) osobním setkáváním se slovenskými přáteli, kamarády, příbuznými
 - i) jinak, specifikujte jak
2. Setkali jste se s výklady o slovenském jazyce (v rámci předmětu český jazyk) během svých středoškolských studií?
3. Považujete slovenštinu pro Vás za
 - a) jazyk blízký
 - b) jazyk cizí, podobně jako ostatní slovanské jazyky
 - c) jazyk, který Vám není ani blízký, ale současně pro Vás není ani jazykem cizím?
4. Považujete znalost slovenštiny pro Vás (z hlediska Vaší profese, zájmů, společenských a rodinných kontaktů) za důležitou? Svě stanovisko doložte vysvětlením.
5. Myslíte, že by se v rámci výuky ČJ na střední škole mělo věnovat několik vyučovacích hodin také základním poznatkům o slovenském jazyce? Svě stanovisko zdůvodněte.

Ze šetření jsme zjistili, že nejvíce respondentů (98% ze zkoumaného vzorku) přichází do kontaktu se slovenštinou poslechem slovenských písní pop music. Následuje sledování slovensky mluvených pořadů v televizním vysílání (68 %). Třetí

nejfrekventovanější formou kontaktu byl v našem vzorku internet (56 %). 42 % respondentů uvedlo osobní setkávání. Z uvedeného vyplývá, že mezi způsoby kontaktů se slovenštinou převládají formy, které bychom mohli spíše označit jako pasivní a „zábavité“ (poslech pop music, sledování TV, internet). Lze totiž jen těžko rozhodnout, zda uvedené formy respondent sám aktivně iniciuje (příp. neiniciuje). Spíše se domníváme, že velká část výše uvedených způsobů se uskutečňuje pasivně a nahodile, tj. že respondent najednou slyší hrát slovenskou píseň v rozhlasu nebo televizi, nebo náhodou narazí na nějakého slovenského chataře/četaře na internetu.

S velkým odstupem následuje e-mail jako forma kontaktu (18 %) a formy, které bychom mohli označit jako „intelektuální“ – poslech slovensky mluvených pořadů v rozhlasu 12 %, četba slovensky psané odborné literatury (8 %), četba slovensky psané beletrie (6 %)¹, 2 % respondentů uvedla jinou formu, a to rodinné kontakty.

Ve druhém úkolu měli respondenti uvést, jestli se s výklady o slovenském jazyce setkali (v rámci předmětu český jazyk) během svých středoškolských studií. Převážily záporné odpovědi (76 %). 24 % respondentů odpovědělo, že se s výklady o slovenském jazyce setkali (v rámci předmětu český jazyk) během svých středoškolských studií. Z výsledků bodu 2) našeho výzkumu plyne, že výklady o slovenském jazyce jsou nyní na českých středních školách již ponechány na vůli učitele.

Ve třetím úkolu našeho dotazníku měli respondenti označit, zda považují slovenštinu za: a) jazyk blízký; b) jazyk cizí, podobně jako ostatní slovanské jazyky; c) jazyk, který pro respondenta není už blízký, ale současně pro něj není ani jazykem cizím (viz výše). 74 % respondentů uvedlo, že slovenština je pro ně jazykem blízkým. Výzkum současně ukázal, že pro 26 % respondentů už není slovenština jazykem blízkým. Tento výsledek potvrzuje naše hypotézy o „nepřibližování se“ češtiny a slovenštiny na území ČR z hlediska nejmladších generací obou států. Zatím však ještě žádný respondent nepostavil slovenštinu na roveň s ostatními slovanskými jazyky. Tento bod výzkumu by si jistě zasloužil nové šetření po určitém (např. pětiletém) časovém odstupu.

Ve čtvrtém úkolu se respondenti vyjadřovali k tomu, zda považují znalost slovenštiny z hlediska své profese, svých zájmů, společenských a rodinných kontaktů

¹ Dotazník přitom nerozlišoval, zda respondenti četli originální slovenský text, nebo slovenský překlad z jinojazyčného originálu.

za důležitou. Své stanovisko měli respondenti doložit vysvětlením. Za důležitou považuje znalost slovenštiny 62 % respondentů. Jako nejčastější důvody užitečnosti znalosti slovenštiny uváděli respondenti profesní zájem, následovaly vztahy v rámci bývalé federace, respondentovy příbuzenské vztahy a přátelé na Slovensku, součást všeobecného vzdělání, užitečnost slovenštiny z důvodu sousedství Slovenska, obliba slovenské kultury a země, nutnost z důvodu dorozumění a neustálého setkávání se se slovenštinou v masmédiích. Celkem 38 % respondentů napsalo, že znalost slovenštiny nepovažují za důležitou. Tito respondenti se většinou shodovali v tom, že se se Slováky domluví česky, proto její znalost prakticky nepotřebují. Pro úplnost dodáváme, že dotazník nerozlišoval pasivní znalost slovenštiny od znalosti aktivní.

V pátém úkolu měli respondenti odpovědět na otázku, zda by se v rámci výuky českého jazyka na střední škole mělo věnovat několik hodin také základním poznatkům o slovenštině. Z výzkumu vyplývá, že se 80 % respondentů vyslovalo pro zařazení základních poznatků o slovenském jazyce do hodin českého jazyka. Jako důvod uváděli skutečnosti ze čtvrtého bodu dotazníku, kterými objasňovali, zda považují znalost slovenštiny pro sebe za důležitou. Celkem 20 % respondentů nepovažuje zařazení takovýchto výkladů za nutné. Zařazení výkladů o slovenštině by tito respondenti řešili zřízením výběrového kurzu.

Stejný výzkum v SR byl prováděn během mého pobytu (v rámci programu SOCRATES/ERASMUS) na Pedagogické fakultě UMB v Banské Bystrici, Pedagogické fakultě PU v Prešově, na Filozofické fakultě UKF v Nitře a na Filozofické fakultě KU v Ružomberku.² V Banské Bystrici a Prešově se výzkumu účastnili posluchači studia učitelství pro 1. st. ZŠ, v Nitře posluchači oborového studia oboru slovenský jazyk, v Ružomberku posluchači oborového studia slovenský jazyk v kombinaci s druhým oborem. Srovnání s českým výzkumem je podle mého názoru jen orientační, přestože jsou oba vzorky početně srovnatelné (100 slovenských a 100 českých studentů). Výzkumy na univerzitách v ČR i v SR byly prováděny v rámci vyučovací jednotky na příslušných fakultách.

² Na toto téma jsme již referovali na mezinárodní konferenci *Jazyk a komunikácia v súvislostiach II* v září 2007. Referát ovšem nezahrnoval výsledky výzkumu z KU v Ružomberku, které publikujeme až v tomto příspěvku. Výzkum v Ružomberku byl proveden 14. 11. 2007. Z tohoto důvodu se i některé pasáže našeho bratislavského referátu shodují s tímto textem, výsledky jsou ovšem pochopitelně rozdílné.

DOTAZNÍK – ČESKÝ JAZYK U NÁS

1. Setkáváte se ve svém životě s češtinou. Jak?
 - a. poslechem populární hudby
 - b. poslechem publicistických, dramatických, literárních pořadů v českém jazyce
 - c. sledováním česky mluvených pořadů v televizi
 - d. četbou odborné literatury v českém jazyce
 - e. čtením beletristických děl českých autorů, příp. českých překladů děl krásné literatury
 - f. prostřednictvím internetu
 - g. prostřednictvím e-mailu s českými přáteli, kamarády, event. příbuznými
 - h. osobním setkáváním s českými přáteli, kamarády, příbuznými
 - i. jinak, specifikujte jak
2. Setkali jste se s výklady o českém jazyce (v rámci předmětu slovenský jazyk) během svých středoškolských studií?
3. Považujete češtinu pro Vás za
 - a. jazyk blízký
 - b. jazyk cizí, podobně jako ostatní slovanské jazyky
 - c. jazyk, který Vám není ani blízký, ale současně pro Vás není ani jazykem cizím?
4. Považujete znalost češtiny pro Vás (z hlediska Vaší profese, zájmů, společenských a rodinných kontaktů) za důležitou? Své stanovisko doložte vysvětlením.
5. Myslíte, že by se v rámci výuky SJ na střední škole mělo věnovat několik vyučovacích hodin také základním poznatkům o českém jazyce? Své stanovisko zdůvodněte.

V prvním úkolu uváděli slovenští studenti (stejně jako studenti čeští) nejčastěji poslech písní pop music (96 %). Následuje sledování česky mluvených pořadů v televizi (90 %). Také třetí nejfrekventovanější formou (stejně jako u českých studentů) byl internet (75 %). Rozdíl je ovšem patrný na čtvrtém místě. Slovenští studenti uváděli četbu odborné literatury v českém jazyce (66 %), zatímco čeští studenti četbu odborné literatury ve slovenském jazyce uváděli pouze v 8 % případů. Tento výsledek potvrzuje skutečnost, že na Slovensku je mnohem větší kontakt s česky psanou odbornou literaturou než v ČR se slovensky psanou odbornou literaturou. Významný podíl má na tomto faktu zastoupení česky psané odborné literatury v knihkupectvích a knihovnách v SR (přibližně až 30 %). Situace se slovensky psanou odbornou literaturou v ČR je v SR nesrovnatelná. Na pátém místě se v tomto úkolu u slovenských studentů umístilo osobní setkávání s českými přáteli, kamarády, příbuznými (54 %). Následují s odstupem čtení beletristických děl českých autorů, příp. českých překladů děl světové literatury (45 %), poslech publicistických, dramatických, literárních pořadů v českém jazyce (42 %), e-mailování s českými přáteli, kamarády, event. příbuznými (23 %). Na posledním místě se u slovenských studentů objevily jiné formy (5 %). Dotyční respondenti uvedli e-mailování s cizími lidmi z ČR, nákupy a brigády v ČR (nejde tedy o bod g).

Ukazuje se, že u českých studentů má okrajovější roli četba beletristických děl slovenských autorů, příp. slovenských překladů děl krásné literatury a poslech slovensky mluvených pořadů v rozhlasu. Tato skutečnost je podle našeho názoru zřejmě způsobena jednak tím, že slovenská beletristická produkce je v ČR zastoupena mnohem méně, než tomu bylo před rozpadem Československa, jednak skutečností, že čeští studenti obecně méně čtou vůbec, natož pak slovensky psanou beletristickou literaturu. Pokud mají na výběr totéž dílo (resp. tentýž text) v češtině a slovenštině, lze se domnívat, že z přirozené „pohodlnosti“ zvolí raději českou verzi.

Pokud jde o slovensky mluvené pořady (resp. zastoupení slovenštiny) v rozhlasu, je třeba uvést, že jejich množství se po roce 1992 radikálně snížilo. V současnosti mohou čeští posluchači sledovat rozhlasovou relaci na stanici ČRo1 Radiožurnál *Stretnutie* (vysílání pro slovenské spoluobčany v ČR a o nich), jinak jsou odkázáni pouze na nahodilé rozhovory se slovenskými politiky, umělci a různými celebritami v rozhlasovém vysílání. To je pochopitelně velmi málo a nelze se divit, že čeští studenti tuto formu kontaktu se slovenštinou označují jen v některých případech.

Všechny další položky obou výzkumů jsou procentuálně zhruba srovnatelné. Ve druhém úkolu 67 % slovenských studentů uvedlo, že se s výklady o češtině na střední škole nesetkala, zbytek se s těmito výklady setkal. Z tohoto zjištění vyplývá, že pro slovenské střední školy platí v této oblasti přibližně totéž co pro české střední školy (viz výše).

Ve třetím úkolu označilo češtinu za jazyk blízký 86 % respondentů, variantu c) zbytek. Je potěšitelné, že ani v SR zatím nikdo nepostavil češtinu na stejnou úroveň s ostatními slovenskými jazyky. I na Slovensku je v tomto ohledu situace podobná té v ČR.

Čtvrtý úkol měl rovněž srovnatelné výsledky v ČR a SR. Slovenští studenti považují znalost češtiny pro sebe většinou za důležitou (75 %), 1 respondent (1 %) uvedl, že možná. Zbýlých 24 % nepovažuje znalost češtiny pro sebe za důležitou. Jako argumenty pro uváděli slovenští studenti rodinné kontakty, příbuzné v ČR, kontakty s přáteli v ČR, nutnost ovládnutí češtiny z důvodu četby česky psané odborné literatury (tento argument se naopak u českých studentů neobjevil vůbec), oblibu českých spisovatelů a české kultury vůbec, užitečnost češtiny z důvodu sousedství ČR. Naopak pokud studenti napsali, že znalost češtiny nepovažují pro sebe za důležitou, většinou to bylo proto, že česky rozumějí, s Čechy se domluví, a tudíž

nemají potřebu se ji nějak učit. Tito studenti mnohdy zdůrazňovali, že je potřeba se na střední škole věnovat spíše jazykům světovým, jako např. angličtině, němčině.

V pátém úkolu 80 % respondentů odpovědělo, že by výklady o češtině (v rámci předmětu slovenský jazyk) do výuky na SŠ zařadili. Další respondenti (3 %) napsali, že možná. Zbytek (17 %) uvedl, že nikoli. Pokud byli studenti pro (nebo možná pro), odkazovali přitom na skutečnosti, kterými argumentovali v bodě 4). Taktéž studenti, kteří argumentovali proti, odkazovali na skutečnosti, které uvedli v bodě 4). Přesto však mezi kladným postojem ve čtvrtém a pátém úkolu nebyla 100% shoda.

Výsledky našeho výzkumu nelze zobecňovat pro malý počet respondentů. Je možné ale tvrdit, že naznačují určité posuny v chápání slovenštiny u současné české vysokoškolské mládeže ve srovnání se situací před 20 lety. Výsledky potvrzují naše domněnky o „nepřibližování se“ obou jazyků z hlediska mladých vysokoškoláků na území České republiky a také dávají za pravdu dosavadním zjištěním v této oblasti. Domníváme se, že by bylo vhodné provést výzkum s mnohem větším počtem respondentů a takovýto výzkum následně po určitém časovém úseku opakovat a výsledky obou výzkumů srovnat.

Je jasné, že současný status slovenštiny v ČR je jiný, než jaký byl v době trvání společného státu. Domníváme se ovšem, že bude na české straně potřebné vyvíjet větší aktivitu ohledně uplatnění slovenštiny v masmediální komunikaci. Je totiž pozoruhodné, jak snadno se po rozpadu společného státu český veřejný život zbavuje své někdejší – poměrně bohaté – slovenské jazykové kompetence.

Literatura

ČORNEJOVÁ, M. (2006): Čeština dnešních slovenských studentů. In: *Varia XIII*. Zborník z XIII. kolokvia mladých jazykovedcov. Bratislava: SJS pri SAV a JULŠ SAV, s. 166–171.

KOPECKÝ, K. (2002): Slovenština verzus čeština. *Slovenské dotyky*, roč. 6, č. 6, s. 16.

KOPECKÝ, K. (2003): K možnostem začlenění slovenštiny do vyučovacích osnov ZŠ. In: *Varia X*. Zborník z X. kolokvia mladých jazykovedcov Bratislava: SJS pri SAV, s. 213–215.

KOPECKÝ, K. (2004): Slovenština v ČR jako jazyk minority. In: *Varia XI*. Zborník z XI. kolokvia mladých jazykovedcov. Bratislava: SJS pri SAV, s. 78–81.

KOPECKÝ, K. (2005): Pasivní bilingvismus slovenštiny u pubescentní mládeže na Karvinsku. In: *Varia XII*. Zborník z XII. kolokvia mladých jazykovedcov. Bratislava: SJS pri SAV, s. 80–82.

- KOPECKÝ, K. – MUSILOVÁ, K. – PLÁTENÍK, P. – MITTER, P. – SKALSKÝ, V. (2005): *Slovenský jazyk na české škole*. Praha: Slovensko-český klub a PdF UP v Olomouci 2005.
- MITTER, P. (2003): Percepce slovenštiny u studentů UJEP v Ústí nad Labem. In: *Preklad a tlmočenie 5*. Banská Bystrica: UMB, s. 298–303.
- MRAČNÍKOVÁ, R. – PALCÚTOVÁ, M. (2006): Aký vzťah máte k Slovensku? (Slovenčina dnešných českých študentov). In: *Varia XIII*. Zborník z XIII. kolokvia mladých jazykovedcov. Bratislava: SJS pri SAV a JULŠ SAV, s. 171–177.
- MUSILOVÁ, K. (2000): Česko-slovenský pasivní bilingvismus. In: *Mesto a jeho jazyk – Sociolinguistica Slovaca 5*, Bratislava: Veda, s. 280–288.
- MUSILOVÁ, K. (2001): Česko-slovenský a slovensko-český pasivní bilingvismus ve zmíněných jazykových podmínkách. In: *Jazyková komunikácia v 21. storočí*. Banská Bystrica: UMB, s. 305–314.
- MUSILOVÁ, K. (2003): Vývojové tendence v komunikaci Čechů a Slováků po rozdělení ČSFR. In: *České, polské a slovenské jazykové a literární souvislosti* (sborník k sedmdesátinám prof. Lotka). Olomouc: UP, s. 223–229.
- MUSILOVÁ, K. (2004): K jednomu typu paralelního česko-slovenského textu. In: *Sborník prací FF OU, č. 14, 214/2004*. Ostrava: OU, s. 349–352.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (1999): Slovenština a čeština dnes. Kontakt či konflikt. In: *Slovenčina v kontaktoch a konfliktoch s inými jazykmi – Sociolinguistica Slovaca 4*. Bratislava: Veda, s. 75–93.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2002): Medzi pasívnym a aktívnym bilingvizmom (poznámky k špecifiku slovensko-českých jazykových vzťahov). In: *Bilingvizmus /minulosť, prítomnosť a budúcnosť/*. Bratislava: Veda, s. 101–114.
- SVOBODOVÁ, J. (2003): Rozumíme si ještě navzájem? In: *Slovo a obraz v komunikaci s dětmi*. Ostrava: PdF OU, s. 10–15.
- SVOBODOVÁ, J. (2005): Čeština a slovenština v kontaktu. In: *Západoslovenské jazyky v 21. století*. Ostrava: OU, s. 139–148.
- SVOBODOVÁ, J. (2006): K pasivnímu bilingvizmu dětí v česko-slovenském prostoru. In: *Slovo o slove 12*, s. 17–22.
- ZEMAN, J. (1995): K přijímání slovenské kultury Čechy po rozpadu Československa. In: *Sociolingvistické aspekty výskumu súčasnej slovenčiny – Sociolinguistica Slovaca 1*. Bratislava: Veda, s. 182–186.
- ZEMAN, J. (2004): Ke konfrontačnímu studiu slovní zásoby češtiny a slovenštiny. In: *Sborník prací FF OU, č. 14, 214/2004*. Ostrava: OU 2004, s. 353–356.

„Ale v češtině bych to rád taky.“ Slovensko-český překlad ako predmet vyjednávania v internetovej komunikácii

Mira Nábělková

Vyjednávanie prekladu zo slovenčiny do češtiny, ktoré chcem – ako jeden z javov súčasnej česko-slovenskej komunikácie – predstaviť v jeho konkrétnych prejavoch v diskusiách na rozličných webových serveroch, spadá do širšej problematiky slovensko-českého prekladu (a vzájomného prekladu vôbec). Téma prekladu, v nej predovšetkým otázka jeho komunikačnej potreby, súvisí tu s celkovým vývinom súčasných česko-slovenských vzťahov, s otázkou vzájomnej zrozumiteľnosti jazykov, s reflexiou prítomnosti slovenčiny v českom prostredí a aj so statusom slovenčiny v súčasnej českej jazykovej situácii vcelku.¹

Preklad v česko-slovenských súvislostiach sa vzťahuje k textom rozličného typu a nepredstavuje niečo, čo by nebolo známe a prítomné v minulých obdobiach, v našom čase však môžeme pozorovať jeho aktivizáciu v rozličných smeroch. Po prechodnom období útlmu opäť vychádzajú preklady beletrie², ale aj iných, napr. odborných kníh do češtiny, za relatívne novú vec možno považovať dabing slovenských filmov, kvantitatívne narástol preklad rozličných „spotrebných“ textov každodennosti, objavila sa problematika vzájomného prekladu v EÚ...

Ak som sa rozhodla obrátiť pozornosť k internetovej komunikácii, je to preto, že v tomto priestore možno zo strany používateľov jazyka vo vzťahu k prekladu pozorovať pozoruhodné prejavy jazykového manažmentu dotýkajúceho sa fungovania slovenčiny v českom prostredí – pokusy o aktívne usmerňovanie koexistencie slovenčiny a češtiny (spolu výskytu slovenských a českých textov) na webových stránkach.

¹ Sú to témy, na ktoré sa orientovala výskumná pozornosť v čase spoločného štátu (v medzivojnovom období najmä Ľ. Novák, v neskoršom čase V. Budovičová a i.), a ktoré po jeho rozdelení pri prebiehajúcich zmenách frekventovane priťahujú mediálnu pozornosť aj pozornosť jazykovedcov (porov. bibliografiu J. Zemana).

² Pri preklade krásnej literatúry (prózy aj poézie), ale napokon aj inde, nejde prirodzene len o otázku zrozumiteľnosti/nezrozumiteľnosti pôvodného textu v origináli – podobne ako pri preklade diel z akejkoľvek literatúry ide o prisvojenie si vybraných kultúrnych hodnôt českým spoločenstvom, o ich integrovanie do domáceho kultúrneho kontextu. Posledné roky prieniesli v tejto oblasti nové (či po istej vydavateľskej pauze obnovené) prekladanie slovenskej literatúry do češtiny (v opačnom smere sa takýto vývin zreteľnejšie neprejavil), vyšli preklady Hvoreckého, Vilikovského, Matkina, Kapitáňovej, Slobodu, Pankovčina, Štrassera/Lasicu, Satinského, Jaroša, Juríka, nové vydanie Ballekovho Pomocníka, ďalej Izakoviča, Gillerovej, Kelleovej, Štiavnického, slovenská prozaická čítanka *14 ostrých*, prekladové antológie slovenskej poézie a i. (k aktuálnym otázkam prekladu slovenskej literatúry porov. napr. Passia, 2007).

Internetová komunikácia o česko-slovenských jazykových vzťahoch je prekvapujúco častá, na danú tému spolu komunikujú či diskutujú Česi a Slováci, Česi a Česi, Slováci a Slováci.³ Internet na výmenu názorov návštevníkov webových stránok, a v ďalšom slede aj na výskum reflexie týchto vzťahov u používateľov jazyka a na poznanie jej vývinu poskytuje možnosti, aké v čase existencie dvojazykového spoločenstva neboli. Ani pre ten čas prirodzene neodmietame predstavu spontánnych česko-slovenských jazykových rozhovorov pri rozličných neodborných príležitostiach, je však zrejmé, že v minulosti šlo nielen o trochu iné témy, ale aj o iné typy komunikačných situácií aj o iné komunikačné príležitosti – internet svojou podstatou prináša nové možnosti komunikácie pre priestorovo vzdialených aj navzájom si neznámych ľudí. Vytvára špecifický komunikačný a aj diskusný priestor pre rozličné „záujmové spoločenstvá“, a tým, že diskusie dlhodobo fixuje a sprístupňuje aj ďalším potenciálnym čitateľom, poskytuje možnosť vhladu do autentickej, výskumnícky nenavodenej a neovplyvňovanej výmeny názorov aj o aktuálnych česko-slovenských jazykových vzťahoch. Okrem toho, že v nich možno sledovať spontánne prejavy záujmu o sledovanú problematiku a prejavy individuálnych postojov, je pre nás zaujímavé, že predstavujú aj priestor aktívneho jazykového manažmentu – ovplyvňovania a usmerňovania priebehu česko-slovenskej komunikácie.

V príspevku sa dotknem jedného typu výmeny názorov: česko-slovenských, ale čo sa mi zdá ešte zaujímavejšie – najmä česko-českých diskusií o tom, nakoľko sa v konkrétnych komunikačných situáciách použitie slovenčiny v českom prostredí vníma používateľmi jazyka ako vhodné či nevhodné. V týchto diskusiách pritom nejde o čisto „platonické“ formulácie – preklad rozličných typov slovenských textov do češtiny tu vstupuje do hry ako predmet

³ Existujú napr. rozličné diskusné kluby zamerané na česko-slovenské jazykové otázky, vzájomné jazykové vzťahy, jazykové diferencie, preklad diferenčných výrazov. Kontinuujúce diskusie na týchto stránkach (ale aj iné, „jednorazové“ – pri rozličných publikovaných článkoch) ukazujú, že nadhodené česko-slovenské jazykové témy v našej súčasnosti rezonujú a ľudia sa na internete (iste aj inde, ale o tom nemáme takto využiteľné záznamy) spolu o češtine a slovenčine rozprávajú. K takýmto diskusným klubom a k jednorazovým diskusiám za príspevkami na rozličných fórach patria (či v nedávnom čase patrili) napr. klub Slovenčina na Okounovi (<http://www.okoun.cz/boards/slovencina?page=3>); Hľadám česko-slovenský, slovensko-český online slovník (<http://www.zive.cz/Forum/SubChild.asp?Qst=70329&Main=70&O=2>); Potrebujem pomôcť s češtinou (<http://sayph.cz/nocarret/index.php?id=500&id2=780&offset=0&poffset=-60>); Češi, jak rozumíte Slovenštině? (<http://forum.pauza.cz/viewtopic.php?t=643&postdays=0&postorder=asc&start=60>); Slováci, jak rozumíte Češtině? (<http://forum.pauza.cz/viewtopic.php?t=647&highlight=sloven%9Atina>); Slovenštinofilie (<http://www.stratosfera.cz/board/viewtopic.php?t=15656&postdays=0&postorder=asc&start=50>); Slovenština dot cz (<http://www.dgx.cz/trine/item/slovenstina-dot-cz>, <http://www.dgx.cz/trine/feed/comments/379>); Česko-Slovenske forum (www.esato.com/archive/t.php/t-86289.s-300); Čeština vs. slovenština (<http://bures.blog.sme.sk/c/4258/Cestina-vs-slovenstina.html>). V takýchto diskusných priestoroch sledovaný „proces vyjednávania prekladu“ neprebíha.

vyjednávania či dohodovania. Zreteľne sa pritom ukazuje nejednoduchosť súčasného postavenia slovenčiny, diferencovanosť jej vnímania v českom prostredí. V texte nadväzujem (a v niečom odkazujem) na už publikovanú sondu do danej problematiky (Nábělková, 2005; dostupné na stránke www.fp.tul.cz/kcl/sbornik_blok.pdf). Aktuálne prebiehajúce internetové diskusie umožňujú dopĺňať a prehlbovať poznatky z predchádzajúcich rokov.

Vyjednávanie prekladu ako skupinový jazykový manažment na webových stránkach

Ak vyjdeme zo širokej charakteristiky jazykového manažmentu ako činnosti orientovanej na jazyk, ktorá sa ukladá v škále od jednoduchého po organizovaný manažment (Neustupný, 2002; Nekvapil, 2001; Neustupný – Nekvapil, 2003), teda činnosti, orientovanej na riešenie jazykových problémov, môžeme vo vyjednávaní prekladu zo slovenčiny do češtiny v internetových spoločenstvách vidieť jeden z príkladov skupinového jazykového manažmentu, vychádzajúceho z individuálnych impulzov účastníkov komunikácie, ktorí „odhalia“ istý jazykový problém a pokúšajú sa ho riešiť – keďže však to, čo by považovali za nápravu, nemôžu dosiahnuť sami, vťahujú doň širšie komunikačné/diskurzne spoločenstvo, ktoré sa na jeho riešení vskutku zúčastňuje. „Odhaleným problémom“ je v tomto prípade prítomnosť slovenčiny ako komunikačného kódu tam, kde sa s ňou ten-ktorý návštevník webovej stránky nechce stretať. Problém sa následne prenáša aj k iným, ktorí ho síce ako taký sami nepocitujú, no tematizovanie tohto problému v ich širšom spoločenstve vyvoláva potrebu reagovať naň a zaujať k nemu stanovisko.

Ako som už spomenula, téma súvisí s vývinom perцепčného (receptívneho, pasívneho) česko-slovenského bilingvizmu a možnosťami ďalšieho fungovania dvojjazykovej komunikácie po rozdelení spoločného štátu ako dvojjazykového spoločenstva. Hoci vcelku nepochybne dvojjazyková česko-slovenská a slovensko-česká komunikácia (keď každý hovorí/píše svojím jazykom) v oboch jazykových spoločenstvách naďalej predstavuje frekventovaný spôsob vzájomného dorozumievania, je známe aj to, že pri súčasných slovensko-českých a česko-slovenských jazykových vzťahoch treba počítať s asymetriou v otvorenosti k druhému jazyku, ktorá je v značnej miere mimojazykovo, spoločensky podmienená. Rámcovo sa pre súčasnosť počíta v porovnaní s časom spoločného štátu s väčšou mierou jazykového vzdialenia českého spoločenstva – týka sa to najmä mladej českej generácie, u ktorej sa pri menšom (malom) kontakte so slovenčinou perцепčný česko-slovenský bilingvizmus prirodzeným spôsobom v tej miere, ako to bolo predtým, nebuduje. Plošná perцепčná kompetencia v slovenčine sa dnes minimálne nevníma ako samozrejma –

v rozličných vyjadreniach sa potvrdzuje, že pre mnohých predstavuje vnímanie slovenského textu nepohodlie, diskomfort (nemôžeme tvrdiť, že čosi také neexistovalo aj predtým, no v našom čase sa prejavuje zreteľnejšie – „nenávyk“ ako dôsledok zriedkavých kontaktov so slovenčinou je v českom prostredí v posledných rokoch často a výrazne tematizovaný). Možno sa pýtať, či toto oslabenie plošnej percepčnej bilingválnosti (to, že sa priebežne „nebuduje“ v situáciách pravidelného jazykového kontaktu) následne ďalej vplýva na možnosti uplatnenia slovenčiny v českom prostredí. Na webových stránkach stretáme (aj vo vzájomnom spore) diferencované odpovede.

Pri osobnom hodnotení, či je konkrétny komunikát v českom prostredí možný, resp. vhodný v slovenčine, ide na strane českého adresáta prevažne o otázku rozvinutosti jeho percepčného bilingvizmu, o to, či preňho osobne slovenčina nepredstavuje či predstavuje komunikačný problém, resp. komunikačný diskomfort, no do hry vstupujú aj iné rozmanité hodnotové postoje (predstavy a presvedčenia o principiálnej ne/legitímnosti výskytu slovenských textov v českej prítomnosti).⁴

Ako ukážku „typického“ nastolenia problému v sledovanom kontexte možno uviesť fragment z webovej stránky pctuning, ktorý predstavuje požiadavku českého užívateľa – chcel by mať českú podobu textu, ktorý mu bol na tejto stránke ponúknutý v slovenčine:

preco slovensky

Napsal: Buchi Datum: 2003-06-30 10:42:14

preco slovensky

Mozna je to dobrej clanek a klidne bych si ho i precet, ale prelozte mi to radsi do cestiny
<http://www.pctuning.cz>

Od podobne formulovaných požiadaviek na rozličných stránkach sa frekventovane odvíjajú rozsiahle diskusie, vyjednávania jazykovej podoby textu. Pravda, často nejde o skutočné vyjednanie, ak tí, ktorí o veci rozhodujú, majú svoje viac-menej pevné apriórne postoje. No rozvíjajúce sa diskusie sú (pre ich účastníkov, a v istom metaposune potom aj

⁴ V diskusiách sa prejavujú osobné postoje ich účastníkov, ich názory a hodnotenia bežných komunikačných situácií. Zriedka sa v nich reflektuje to, že „legitímnosť“ (v pravom slova zmysle) slovenčiny v českom prostredí pre rozličné sféry v súčasnosti zakotvujú viaceré právne ustanovenia a predpisy, v ktorých sa v súhre odráža súčasné postavenie slovenčiny ako menšinového jazyka a kontinuita predchádzajúcich jazykových vzťahov. V článkoch ratifikovanej *Európskej charty regionálnych či menšinových jazykov* sa ČR zaväzuje poskytovať slovenčine podrobnú ochranu na celom území štátu. V januári 2006 vstúpil do platnosti zákon č.500/2004 Sb. potvrdzujúci možnosť používať slovenčinu v štátnej správe – P. Kolman (2005) k prijatému zákonu konštatuje: „Mimofádné legislatívni postavení slovenštiny plyne z dlouholetých společných historických tradic Čechů a Slováků a rovněž z jazykové blízkosti, která napomáhá k obecné srozumitelnosti slovenského jazyka na našem území.“ (o „prítomnosti“ slovenčiny v rozličných zákonných normách a predpisoch porov. aj Skalský, 2005). Garantovaná je aj možnosť používať slovenčinu pri štúdiu slovenských vysokoškolských študentov na českých vysokých školách.

výskumne) zaujímavé už tým, že v nich možno spoznávať a porovnávať rozlične formulované stanoviská.

Širšie postaviteľná otázka v tejto súvislosti znie – do akej miery je prijateľný starý stereotyp prirodzenej (ako norma vnímanej) česko-slovenskej komunikácie v tej podobe, ako ho poznáme (alebo ako si predstavujeme) z čias spoločného štátu, aké sú súčasné možnosti dvojjazykovej česko-slovenskej komunikácie. Nefungovanie bývalého stereotypu, teda neprijímanie modelu dvojjazykovej komunikácie v českom prostredí, znamená predstavu a požiadavku vzájomnej komunikácie Čecha a Slováka (resp. kontaktu Čecha s pôvodom slovenským textom) v češtine. S takto formulovanou požiadavkou sa v súčasnosti frekventovane možno stretnúť (nepochybne sa s ňou stretávajú používatelia slovenčiny aj v priamej komunikácii), je to však len jedna z možností a len jedna z existujúcich predstáv o „prirodzenej“ česko-slovenskej komunikácii v českom prostredí. Často sa pri rozličných príležitostiach objavuje aj na internete – na druhej strane však v situácii jej nastolenia v „internetových komunitách“ spravidla vystúpia z českej strany intenzívne protihlasy zastávajúce existenciu dvojjazykovosti. Vyjednávanie, o ktorom je reč, prebieha potom viacmenej medzi českými účastníkmi diskusie (ako tými, ktorí sa cítia kompetentní rozhodovať o optimálnej podobe jazykových vzťahov „vo svojom prostredí“).

Diskusie o slovenčine – či už o slovenčine článkov na rozličné témy alebo o slovenčine vo vstupoch účastníkov týchto diskusií – sa ako bočné diskusné línie až nečakane často objavujú na rozličných webových stránkach orientovaných primárne na iné témy. S tým súvisí aj šírka škály vekovo, vzdelanostne, profesijnou či záujmovou orientáciou diferencovaných „diskutérov“, aj spôsobu vedenia diskusie a diferencovanosti tém, ktorých sa pri riešení otázky prítomnosti slovenčiny dotýkajú. Na internetových stránkach tak pri nastolení otázky prítomnosti slovenčiny stretávame

- tematizáciu diskomfortu, ktorý čítanie slovenského textu niektorým (mladým) Čechom prináša
- škálu (a argumenty) postojov k používaniu slovenčiny v českom prostredí
- svedectvo „zápasu“ o zachovanie priestoru česko-slovenskej dvojjazykovej komunikácie, ktorý zvädzajú niektorí „individuálni“ Česi s inými svojimi „individuálnymi“ spoluobčanmi.

V predchádzajúcej štúdií (Nábělková, 2005) som sa pokúsila uchopiť a na viacerých príkladoch demonštrovať štandardný priebeh takýchto diskusií:

- impulz: prítomnosť slovenčiny na mieste, kde by sa (niekým) očakával text v češtine
- vyjadrenie protestu
- diferencované reakcie
- postoj webmastera/redaktora internetovej stránky

To, že vnímanie (čítanie) slovenského textu predstavuje pre mnohých českých čitateľov námahu, problém, vzbudzuje nechúť a často ignorovanie aj takého textu, ktorý by bol pre nich tematicky zaujímavý, ukazuje sa v internetovej komunikácii veľmi často – jazykový manažment s tým suvisiaci ústi do formulácií požiadavky „stiahnuť“ slovenčinu z obehu. Reakcie na takéto protesty voči slovenčine bývajú však odmietavé, popudené, ironické a zhadzujúce, niektoré sú pravda aj podporné. Zo stránky www.zpovednice.cz, kde kadečím traumatizovaní jednotlivci nastoľujú svoje osobné (špecifické či typizovateľné) problémy, očakávajú od iných rady a prípadné „rozrešenie“, možno uviesť úvodné vyjadrenie protestu (formulované obsahovo aj jazykovo expresívne – berme ho ako príklad tónu, v akom sa podaktorí komunikanti na nete aj na túto tému vyjadrujú) a následne aj prvú repliku diskusie, ktorá predznamenáva jej ďalší priebeh:

slováci na české zpovědnici

diskuze č.141634, vloženo 08.08.2006 22:19:49

no popravdě mě docela sere když narazím na zpověď nebo rozhřešení který je slovensky protože já tomu fakt hovno rozumím:-) proč sem ti slováci lezou když mají svou slovenskou zpovědnici? nechápu to:-(

08.08.2006 22:21:50

Tak za tohle tě tu lidi roztrhaj...

<http://www.zpovednice.cz/detail.php?statusik=141634&kateg=1&nove=0&orderbyide>

V diskusii sa k autorke, obsahu aj forme protestu objavilo naozaj nemálo kritických, prítomnosť Slovákov aj slovenčiny zastávajúcich slov.

V rámci výmen názorov sa popri takto rozlične emotívne zafarbených príspevkoch objavujú mnohé pokojne, niekedy aj ospravedlňujúco formulované stanoviská, z ktorých vyplýva, že pre mnohých návštevníkov stránok, na ktorých sa slovenské texty objavujú, by preklad do češtiny skutočne predstavoval schodnejšiu cestu prijímania pôvodom slovenského textu. Citát v nadpise tohto príspevku pochádza z diskusie na stránke venovanej vojnovnej problematike www.fronta.cz – kvôli predstave/náznaku priebehu diskusie s protichodnými hlasmi uvádzam aj za ním nasledujúcu repliku:

Re: Nešlo by to česky?

Brouk 08.05.2004 11:49

Já proti Slovákům nic nemám. Nevadí mi že se mnou na fakultě jich spousta studuje na což si spousta lidí stěžuje. Fandím jim v hokeji. Ale v češtině bych to rád taky. Není v tom nacionalismus. Prostě by se mi to líp četlo! je to tak špatný ?

Re: Nešlo by to česky?

FUJ06 08.05.2004 13:00

Lidi co je???

To neumíte slovensky???

Snad těch 12 roků, co jsme rozdělení není tolik, nebo je???

Mě je třináct a vůbec mi nevadilo, že je to slovensky.

http://www.fronta.cz/komentar.php?id_clanek=177

Situácie, v ktorých sa prítomnosť slovenčiny vyjednáva, sú – pri všetkej štandardnosti priebehu – rozličné. Ak povedzme v diskusiách pri slovenských článkoch na stránkach študentského internetového časopisu iList (podrobnejšie Nábělková, 2005) diskusné zázemie vytvára prítomnosť slovenských študentov v českom prostredí, konkrétne aj slovenských redaktorov v tomto časopise, a diskusia sa rozširuje na problematiku slovenčiny v priamej komunikácii mladých Slovákov s českými študentmi a vo vysokoškolskom prostredí vôbec (pričom sa ukazuje aj asymetria v percepčnom bilingvizme mladých ľudí zo slovenskej a českej strany, a súčasne aj nepripravenosť slovenských študentov na fakt, že, odhliadnuc od iných súvislostí a postojov, disponovanosť mnohých českých mladých ľudí na dvojazykovú komunikáciu je nižšia než v opačnom smere), na iných webových stránkach sa vyjednávanie prekladu vynára skôr v súvislosti so slovenskými textami pochádzajúcimi zo Slovenska. „Otvorený priestor“ internetu ponúka ľahko využiteľné možnosti na „cezhraničné vysielanie“ komunikátov, čo jeho slovenskí aj českí používatelia bežne využívajú. Často pritom v naznačenej diferencii nie je zrejmé, či slovenský návštevník „českého internetového komunikačného priestoru“ aj reálne žije/funguje v českom prostredí, alebo sa mu prihovára zo slovenského – nie je to napokon z hľadiska sledovanej témy ani primárne dôležité, hoci v širšom pohľade nejde o nepodstatný rozdiel (celkovo sa ukazuje, že v internetových diskusiách sa slovenčina reflektuje primárne ako jazyk Slovákov zo Slovenska, či už v ich „slovenskom usadení“, či v dočasnom pôsobení v českom priestore, takmer vôbec však nie je tematizovaná ako „domáci jav“ – menšinový jazyk značného počtu občanov Českej republiky⁵).

⁵ Daný fakt do značnej miery odráža reálnu situáciu, keďže českí Slováci (narodení či dlhodobo žijúci v ČR) pri prevažujúcom produkčnom bilingvizme v podstatne väčšej miere pri komunikácii v českom prostredí využívajú češtinu. Koexistencia slovenčiny ako menšinového jazyka a slovenčiny „zo Slovenska“ predstavuje pritom jedno zo špecifík súčasnej prítomnosti slovenčiny v českom prostredí – právne zabezpečenie menšinovej slovenčiny vytvára istý legálny rámec uľahčujúci aj fungovanie slovenčiny (po zániku dvojazykového spoločenstva už „z dovozu“, na druhej strane prítomnosť slovenčiny a Slovákov zo Slovenska (a napokon aj existujúce predpisy uľahčujúce túto prítomnosť – napr. možnosť používať pri štúdiu na VŠ slovenčinu) môžu mať podporný vplyv na fungovanie menšinovej slovenčiny aj povedzme na udržiavanie si slovenčiny českých Slovákov.

„Český web“

Pri priamej osobnej komunikácii Slovákov s Čechmi a pri tematizácii fungovania slovenčiny v českom prostredí je tento „priamy“ komunikačný priestor pri všetkej možnej relativizácii (multietnickosť, multikultúrnosť prostredia) označiteľný ako „český“ – pri webových diskusiách sa však analogické hodnotenie internetového priestoru ukazuje ako spochybiteľnejšie a aj spochybňované. Pravda, toto spochybňovanie sa spravidla objavuje až ako reakcia pri zastávaní práva na „český komunikačný priestor“, ktoré vo vzťahu k stránkam s „domicilom“ cz niektorí účastníci diskusií (nie celkom neprirodzene) deklarujú. Vnímanie českých webových stránok ako jazykovo českých je jedným z motívov, ktorý sa pri otázke adekvátnosti prítomnosti slovenských textov v priebehu rokov opakovane vynára – ich výlučná „českosť“ je však priebežne zo strany mnohých českých webmasterov a diskutérov spochybňovaná. Na ukážku uvádzam niekoľko fragmentov z diskusií, kde sa motív „českého serveru“ objavuje:

Změna vedení ???? | od: Tomáš Pekař 9.5.2002 14:41:42

Nevím jak vy, ale já nemůžu pochopit PROČ na českém serveru nebo dokonce i do českých časopisů dávají články ve slovenštině. Je to cizí země tak proboha PROČ to tu dáváte. Došel jsem po konec prvního odstavce a vzdal jsem to. Vím (z dějepisu), že jsme byli někdy v minulosti jeden stát (BOHUŽEL - opět studium dějin), ale moje generace to zažila snad někde v mateřské školce a já už neovládám slovenštinu vůbec. Tak si prosím uvědomte v jaké zemi žijete a slovenštinu si nechte pro Slováky.

Re: Změna vedení ???? | od: ZM 25.2.200314:46:16

Zhruba čtvrtina čtenářů SH je ze Slovenska, takže nevidím příliš důvod proč občas neuveřejnit nějaký článek ve slovenštině. (...)

R@ndom | od: matrix 9.5.200214:41:29

Fajn článek, jen tak dál. Serte na debily.

Re: Změna vedení ???? | od: designer 25.2.200314:54:06

Chceme do evropy, chceme do sveta, chceme svetovy platy, ale umet cizi jazyky, to neeeeeeee... Slovensky psany clanek je prijemne "odreagovani".

http://www.svethardware.cz/disc_doc-NAA4F07CB2C0381B3C12569FC00599998.html

Článek v cizím jazyce KrYtYk14.8.2005, 23:12

Je to vůbec možné?! Český server a na něm článek ve slovenském jazyce! ISDN.cz jde den ode dne dolu. (...) Vsem dosavadním navstevnikum radim prejit na lupu.cz ci na dsl.cz, maji vetsi uroven a clanky jsou v cestine.

Re: Článek v cizím jazyce LUP23.8.2005, 14:57.

Krytyku, učte se toleranci, nikdo Vás nenutí číst články ve slovenštině ani tyto stránky. Váš názor zazněl velmi transparentně, doufám, že podobně smýšlejících lidí je v naší republice málo.

Re: Článek v cizím jazyce mik25.8.2005, 10:38

Kaviarovy tousty...ty ses ale vul... :(

Re: Článek v cizím jazyce Greener29.8.2005, 15:03

Vůbec nechápu, komu může dělat problém přečíst článek ve slovenštině(...).A kdyby ti záleželo víc na tom, aby ses něco dozvěděl než na tom, abys někoho bezdůvodně kritizoval kvůli hlouposti, tak bys udělal líp. A pokud píšou nadaní slováci na český servery, tak to je snad jenom dobře a měl bys být rád!

<http://www.isdn.cz/clanek.php?ido=7047&dsw=lbd>

Český titulek, slovenský text:o (Autor: Mr.Slider Datum: 30.08.2005 13:23
(...) Vědět to hned, že je to slovensky, tak sem ani neležu. (...) Nechápu, proč
na českém serveru vychází slovenské články:o (Na to jsou slovenské servery.
(...)

Re: Český titulek, slovenský Autor: Mirek.P Datum: 31.08.2005 06:50
(...) Jde o to, proč je na ryze českém webu slovenský článek.

Re: Český titulek, slovenský Autor: [CZ] Hunter Datum: 31.08.2005 17:29
Kdes prosímte došel na slovní spojení "ryze český web"? To jsou zase
nějaké marketingové války, že?

Články psané slovensky na Mobilmanii byly jsou a budou a nevím, proč by se to
melo kvůli někomu, kdo neumí jazyky měnit.

<http://www.mobilmania.cz/Bleskovky/f.asp?ARI=110765&HID=1&CAI=2097>

Marko: Budúcnosť Saabu (bez turbulencií) – článok

Turbulencie. Jediné slovo ktorým sa dá opísať moderná história značky Saab. A reč
v tomto prípade nie je o vzdušných prúdoch ktoré by zmietali pôvodnou, leteckou produkciou....

(...)

(zverejnené 22. 10. 2007)

Datum: 21.10. 11:31 *Autor:* "Vasek"

Co je to Marko? Porad to tu je.

Prosím mohli by jste na tak skvele webu psat články v cestine? díky

Datum: 21.10. 11:44 *Autor:* "takyvasek"

:no: to opravdu myslíš vážně? jde přeci o kvalitu článku nebo názoru, nikoliv o jazyk, ve kterém je
napsaný. panebože, to je neuvěřitelný! ;-)

Datum: 21.10. 11:55 *Autor:* "anonym"

Rozhodně se přidávám, je to www.auto.cz a né .sk! Mělo by se zde psát česky! Nechápu...

Datum: 21.10. 13:15 *Autor:* "Honysek."

Už je to tu zase! Pár omezených náctiletých uživatelů PC, kteří neustále sedí na netu, o nic se
nezajímají, najednou narazilo na jazyk, který se podobá češtině, ale je nějak divně "zpitvořený".
Sice oni píší bez háčeků, čárek, pravopis je nebere, ale tenhle "slang" neznají. Vždyť jsou mladí,
perspektivní, ambiciózní, nejchytřejší - skoro vševědi :no:. Proč se zajímat o historii, politiku
apod... Proč tušit, že někdy existovalo Československo, kde Češi a Slováci si byli tak blízko a
doutám, že ještě budou (nejen jazykem). Myslím, že otázka "Co to je Marko?" hovoří za vše.... :-O

Datum: 21.10. 14:15 *Autor:* GTI

Fackuješ tu sám sebe, Vašku. A ještě k tomu veřejně. Příště vezmi slovník a přelož si skvělý
článek od Marka. Dost to rozšíří tvé značně zúžené obzory, I když, jak tě tak čtu, tvé obzory... to
jsou spíše takové nížiny malosti, vid' :no:

Datum: 21.10. 21:43 *Autor:* "Martin."

Taky bych radši češtinu, ale je fakt, že je to jazyk podobný, mám se čtením malý problém, ale
myslím, že se to dá přelouskat celkem v pohodě, do první třídy jsem nastoupil v roce 1990 :-)

(...)

<http://news.auto.cz/spy/marko-buducnost-saabu-bez-turbulencii.html?diskuse>

Názory, ktoré sa, ako je z ukážok zrejme, na obhajobu prítomnosti slovenčiny objavujú,
nachádzajú niekde, napr. na www.potterweb.cz, explicitné pomenovanie vo vyjadrení „tohle
je česko-slovenský web“:

Restie

Autor: Anonym Datum: 2007-05-22 18:38:09

Osobně mě mrzí, že tato situace vůbec nastala. Neříkám, že jsem na slovenštinu zvyklá a ano,
slovenské příspěvky čtu trochu déle, ale absolutně mi to nevadí. Naopak se mi líbí, že je na tomto
webu tak skvělá spolupráce mezi Čechy a Slováky. Rozhodně se nevzdávejte, nesnášenlivcům by
se ustupovat nemělo. Tohle je česko-slovenský web a když se to někomu nelíbí, tak sem nemusí
chodit.

<http://www.potterweb.cz/web/content/view/5410/2/>

Vnímanie internetového priestoru ako sféry prirodzenej česko-slovenskej komunikácie na rozmanité témy sa reálne odráža v existencii mnohých webových stránok či portálov, ktoré majú túto „česko-slovenskosť“ v názve, v informácii na úvodnej stránke, prípadne sa pri nich objaví vo vyhľadávači v skrátenej anotácii – nech už je ich „prípona“ cz, sk alebo nešpecifikovaná (net, com a i.), napr.:

DreamFace – česko-slovenský infoservert a komunita producentů elektronické hudby (www.dreamface.net); **Nostradamus** – první česko-slovenský server o astrologii (www.nostradamus.cz); **Gamesplace** – česko-slovenský server pre hru Counter Strike (<http://cs.gamesplace.cz>); **Music Express** – česko-slovenský hudobný server vytváraný samotnými užívateľmi (www.musicexpress.cz); **Vivarista** – prvý slovensko-český online časopis... (www.vivarista.sk); **TheCichlid** – slovensko-český portál zameraný na chov a odchov afrických, amerických cichlíd (joomla.einfo.sk/joomla-webstranky/273.html); **CZ AirSoft portál** – česko-slovenský AirSoft portál (www.asportal.cz); **RPG – slovensko-český portál** venovaný stolným hrám (www.rpg.sk).

Zastúpeniu textov (článkov, diskusných príspevkov) v tom či onom jazyku na „česko-slovenských“ stránkach som sa podrobnejšie nevenovala – ak sa deklarujú ako „spoločné stránky“, možno predpokladať, že diskusie sledovaného typu obsahovať nebudú.⁶ Ak však ide o stránky vnímané aspoň časťou prijímateľov ako „ryze české“, s námietkami voči prítomnosti slovenčiny možno počítať – a ich prevádzkovatelia sú pod tlakom často nájostlivo vyslovovaných protestov nútení zaoberať sa aj touto otázkou a zaujať k nej (pre iných aj pre seba) zreteľne formulovaný postoj.

Anketový prieskum ako podklad skupinového jazykového manažmentu

Ukazuje sa, že anketové skúmanie česko-slovenských jazykových vzťahov predstavuje nielen jeden z nástrojov odborného výskumu ich vývinu (porov. napr. Kopecký, 2002; Musilová, v tlači; Sloboda, v tlači), ale uplatňuje sa na internete aj ako celkom konkrétny prostriedok pri riešení nastoleného problému v komunitách sústreďujúcich sa v určitých záujmových sférach. V rozličných internetových prostrediach rozhodnutie o prítomnosti či neprítomnosti slovenčiny bez ohľadu na priebeh diskusií na túto tému závisí od rozhodnutia redaktorov či webmasterov serverov. Napr. v spomínanom iListe jeho českí redaktori na báze vlastného presvedčenia rozhodli, že slovenčinu napriek tlakom zo stránok iListu nevyhlásia (porov. Nábělková, 2005), a situácia v r. 2007 v iListe ukazuje, že slovenské články skutočne

⁶ Koexistencia češtiny a slovenčiny mimo internetového priestoru prirodzene nie je spochybňovaná v rozmanitých, okrem iného aj odborných spoločenstvách, v názvoch časopisov či spoločných konferencií sa nezriedka objavuje adjektívum „česko-slovenský“/„slovensko-český“, v zborníkoch vychádzajú české a slovenské texty vedľa seba. Neprišlo by nám zrejme na um prekladať napr. tento môj text do češtiny zato, že vyjde v českom priestore. Je to však zjavne princíp, ktorý v súčasnosti naráža na isté obmedzenia, ktorých hranice sa vymedzujú v komunikácii.

vychádzajú ďalej, pričom niektorí slovenskí redaktori svoje texty píšú raz slovensky raz česky. Aj inde možno rozhodnutie o prítomnosti či neprítomnosti slovenských textov pripísať redakcii bez ohľadu na názory (ako už vieme, diferencované) čitateľov. Aby som spomenula aj riešenia s prekladom slovenských textov do slovenčiny – napr. v modelárskom časopise MPM, ktorý má aj svoju internetovú stránku (www.mpm.cz), sa redakcia na základe toho, že ide o český časopis, rozhodla slovenské články prekladať, napriek diskusii, v ktorej sa objavili aj veľmi emotívne hlasy v protismere⁷.

V poslednom čase sa však na niektorých stránkach objavila tendencia dospieť k riešeniu problémovej situácie nie „redakčným rozhodnutím“, ale anketovým prieskumom záujmu/preferencií konkrétnych návštevníkov konkrétnych stránok.

Ankety zamerané na slovenčinu v takom či onakom zmysle, s rozlične formulovanými otázkami, sa (s istým následným komentárom či bez neho) v priebehu minulých rokov objavili na rozmanitých stránkach – spontánne na ne odpovedalo v niektorých prípadoch nie málo (aj nad tisíc) respondentov. Ak však aj neprinášajú taký počet odpovedí, je pri nich zaujímavý vôbec typ položenej otázky (a motivácia, s ktorou ju niekto položil), ponúknutý vejár odpovedí, a pochopiteľne aj výsledky.

Jednu z prvých ankiet, ktoré som stretla, – s otázkou *Je pro Vás slovenština cizí jazyk?* umiestnila v r. 2001 na svojich stránkach Městská knihovna v Praze. Odpovedalo na ňu 42 čitateľov. Možno sa v tejto súvislosti pristaviť pri hodnotiacom komentári, z ktorého zreteľne presvitá postoj – pozitívne hodnotenie (radosť) z toho, že z väčšiny odpovedí vnímanie slovenčiny ako cudzieho jazyka nevyplýva:⁸

⁷ V diskusii bol po viacerých vstupoch čitateľov (uvádzam jeden) formulovaný jednoznačný postoj redakcie časopisu:

02.03.2005 - [Originální Humpolecký Thunderjet](#)

(...) Prosím vás v novinkách neblbněte a nechte slovenské články ve slovenčině, vykašlete se na mladů generaci jen ať sa hezky učí po slovensky. (...)

02.03.2005 - [Petr Šobířek](#)

Byl bych nerad, kdyby tato otázka rozjela divokou diskusi. Jsme český časopis píšící česky, vydávaný v ČR. To je běžná praxe všude na světě. Jak říkám slovenského trhu i slovenských modelářů si velice vážíme, ale jazykovou skladbu měnit nebudeme. Kdyby časopis vycházel na Slovensku, byl by zase celý ve slovenštině.

http://www.ipmsnymburk.com/forum/viewtema.php?ID_tema=11945&page=&idp=&idc=0

⁸ Tematizácia slovenčiny ako cudzieho jazyka je niečo, s čím sa možno v súčasnosti často stretnúť. Na jednej strane sa v takejto jej charakteristike v českom prostredí, často sprevádzanej príslovkou „už“, odráža reflexia zmeny postavenia a vnímania slovenčiny, to, že pre dnešné české deti predstavuje niečo „vzdialené, cudzie, nie zrozumiteľné“... V tomto zmysle často naopak stretávame aj vyjadrenia, že pre niekoho slovenčina cudzí jazyk nie je. „Cudzí jazyk“ sa tu uplatňuje ako prirodzená kategorizácia, spontánne a bez presnejšieho vymedzenia. Pravda, kategória cudzí jazyk býva rozlične definovaná v konkrétnych pojmových rámcoch, napr. pri prieskumoch ovládania „cudzích jazykov“ či inde. V rámci *Nového plánu výuky cizích jazyků* z r. 2005 (http://www.syka.cz/narodni_plan.htm) sa spomína aj možnosť výučby slovenčiny ako cudzieho jazyka, pravda, vzhľadom na špecifikum vzťahov sa s takým riešením príliš nepočíta – konštatuje sa, že slovenčina má medzi jazykmi susedných štátov zvláštne postavenie a dá sa zvládnuť metódou „napriec predmetmi základnej školy“ a v spolupráci s mediálnymi inštitúciami – „proto není nutné ji zařazovat jako další cizí jazyk (je to však

10/2001: Říjnové ankety se zúčastnilo a na otázku "**Je pro Vás slovenština cizí jazyk?**" odpovědělo 42 čtenářů ve věku od 10 do 19 let.

Je velmi potěšující, že většinou slovenštinu za cizí jazyk nepovažujete. Někteří z Vás sice přiznávají, že nerozumí některým slovenským výrazům, ale dorozumí se a to je myslím ta hlavní věc.

Pro 23 čtenářů slovenština cizí jazyk není

5 čtenářů si myslí, že pro ně slovenština cizí jazyk je, ale dorozumí se

Pro 14 čtenářů je slovenština cizím jazykem.

Z Vašich odpovědí:

ne není

ani ne

ano, ale dorozumím se

tak trochu

rozumím mu, ale sestrojít správnou slovenskou větu neumím

není

není to čeština, ale podle mě se to moc neliší...

rozhodně ne, jazyk se mi velmi líbí, připadá mi tajemný...

ani ne, docela jí rozumím. na slovensku bych se neztratila, jelikož žádná jazyková bariéra by nebyla.

Děkujeme Vám a těšíme se, že budete odpovídat i nadále na naše další ankety

<http://www.mlp.cz/va.php>

Na stránce www.manga.cz (stránka Česko-slovenského klubu přátel mangy a anime), se objevila (nepodarilo sa mi zistiť kedy, ani prečo) anketová otázka *Rozumíte slovensky?*, pri ktorej potenciálne problémy so slovenčinou deklarovala len malá časť účastníkov ankety (pamätalo sa v nej aj na prípadnú účasť Slovákov – a ukázalo sa ich pomerne nezanedbateľné množstvo).

Rozumíte slovensky?

Slovenčina je moja rodná reč! 58

Jsem Čech/Češka, ale slovensky mluvim obstojně. 63

Mluvené slovenštině rozumím, ale nemluvim. 250

Rozumím pouze psaným textům. 11

Na takový jazyk potřebuju slovník. 22

Celkem hlasovalo 404 čtenářů

<http://www.manga.cz/index.php?druh=603&ankid=410>

V istom zmysle prekvapujúce výsledky sa objavili pri ankete na stránke www.novinky.cz z novembra 2003, ponúknutej čitateľom v súvislosti s článkom *VEU se bude tlumočit z češtiny do slovenštiny*. Kým v iných prípadoch ide zväčša o prieskum perцепčného bilingvizmu, schopnosti a ochoty prijímať text v slovenčine, tu sa potenciálnych respondentov spýtali na predstavy o vlastnej produkčnej schopnosti – pozoruhodnosť výsledku možno vidieť v tom, že z 1241 účastníkov prieskumu súhrnne skoro 80 percent deklarovalo schopnosť prekladu z češtiny do slovenčiny (pravda, nevieme, koľkí z nich mohli byť

možné)“. Slovenčina v českom prostredí zjavne medzi „prototypické“ cudzie jazyky nepatrí, je pritom zaujímavé, ako sa v posledných rokoch s touto kategorizáciou narába.

Slováci). Problémovosť reálneho odhadu vlastných schopností je známa⁹, navyše možno zrejme v tomto prípade počítat s čitateľmi nie celkom mladých ročníkov, aj tak však získaný výsledok sebahodnotenia v situácii inak široko tematizovaného nárastu komunikačnej priepasti (za predpokladu, že väčšina tých, čo sa v ankete vyjadrili, boli Česi) jemne prekvapuje, najmä ak si uvedomíme vysoký počet respondentov:

Zvládli byste prekládať text z češtiny do slovenštiny?

Ano, ale len mluvený prejav. (18.45%)

Ano, ale len psaný text. (5.77%)

Ano, a to jak mluvený, tak psaný text. (53.13%)

Horko těžko. (12.27%)

Ne, slovenština už jde mimo mě. (10.38%)

Již hlasovalo 1214 čtenářů.

<http://www.novinky.cz/01/91/56.html>

Keď hovoríme o anketách, možno sa na tomto mieste dotknúť aj textov, ktoré môžu prispievať k šíreniu predstavy o tom, že slovenčina je pre mladých českých ľudí (viac-menej) nezrozumiteľný jazyk. Nepochybne k tomu prispievajú mnohé publicistické články, v ktorých sa situácia podáva zjednodušujúco, skreslene. Ako nie príjemnú perličku by som uviedla, že povedzme z mojich dvoch rozhovorov pre ČTK, v ktorých boli formulácie z mojej strany vo vzťahu k danej téme prirodzene zhruba rovnaké, vydala ČTK správičky raz pod titulkom *Není jisté, že české děti umí slovenštinu méně než dříve* (ČTK, 6. 4. 2007), inokedy pod titulkom *Mladí Češi už slovenštině nerozumí* (<http://vzdelavani.ihned.cz/c1-21756030-mladi-cesi-uz-slovenstine-nerozumi>, 6. 8. 2007). Sama by som pre správy tohto typu z nich nevybrala ani jeden (a v prípade autorizácie by som upravila aj niektoré pripisované mi výroky), predsa však možno povedať, že obsahovo bola tá prvá „lepšia“ – možno príznačné však je, že som na rozdiel od druhej nenašla periodikum, ktoré by ju bolo uverejnilo¹⁰.

Príklad textu, z ktorého vypuklo presvitá rozšírený prístup k tejto otázke a aj spôsob, akým sa často postupuje, je zo stránky www.vysokeskoly.cz – autorka „ankety“ z niekoľkých anketových slov vyvodzuje všeobecne sformulovaný záver, že študenti slovenčine

⁹ S nerealistickým sebahodnotením sa aj mimo dotazníkových prieskumov stretávame často. Pri výsledkoch jedného prieskumu zo začiatku 70. rokov (publikované v *Cizí slova v českém jazyce*, Ústav pro výzkum veřejného mínění, 1971) sa pristavila V. Budovičová: „Prekvapuje nás, že pomerne vysoké percento skúmaných osôb uvádza aktívnu znalosť slovenčiny – 12 %, v Prahe dokonca 78 %. Rozpor týchto údajov s našou skúsenosťou spočíva pravdepodobne v rozdielnych predstavách o aktívnom používaní jazyka“ (Budovičová, 1974).

¹⁰ O podobných osobných skúsenostiach s mediálnym spracovaním informácií písal dávnejšie M. Sloboda: „Prispievateľ The Prague Post si teda informáciu prispôbil tak, aby potvrdzovala ten „hlavnoprúdový“ názor, že si už nerozumieme, hoci ona ho fakticky nepotvrdzuje. Pristupoval k informáciám s vyššie spomenutým apriórnym predpokladom rozširujúceho sa neporozumenia a to ovplyvnilo jeho vnímanie danej informácie“ (Sloboda, 2005, s. 16).

nerozumejú. Prítom jej však predsa nedalo neuviesť, že z výpovedí jej respondentov takýto záver nevyplýva, no sformulovala to tak, ako keby oni vo svojej sebareflexii „boli vedľa“:

ANKETA: Studenti slovenštině nerozumí. Většina z nich si však myslí, že ano

Na českých školách se čím dál častěji a v hojnějším počtu objevují studenti ze Slovenska. Pro mnohé mladé lidi se však i přesto slovenský jazyk stává cizí řečí a rozumí jen těm slovům, která jsou s češtinou podobná nebo shodná. Rozdílná slova pouze odhadují, ale význam neví. Jak se s jazykem našich nejbližších sousedů mladí lidé dokáží vypořádat? Porozumí svým slovenským kolegům v práci či ve škole?

Několika mladým lidem jsem dala k přeložení dvě slovenské věty a několik slov.

- Po cencúli ostala len mlaka.
- Napredovali sme len pomaly.
- Orgován, muchotravka¹¹

Naděžda Lokajová, 23 let, studentka pedagogické fakulty, Bučovice
Vůbec tomu nerozumím. Ale přesto si myslím, že slovensky docela rozumím. Zrovna jsem se vrátila z dovolené na Slovensku a neměla jsem pocit, že bych jim nerozuměla.

Jiří Krušina, 25 let, novinář, Krnov
Nerozumím tomu, psaná slovenština je dost těžká. Na Slovensku bych se asi domluvil, ale přiznávám, že slovensky neumím. Můžu se jenom pokusit něco odvodit. Třeba muchotravka by mohla být buď mucholapka, nebo taky jedovatá houba, ale to by záleželo v jakých souvislostech bych to slyšel.

Kateřina Partschová, 23 let, studentka veterininy, Město Albrechtice
Tyhle slova nedám. Těch několik málo slov, kterým rozumím, mi význam celku moc nedávají. Obvykle se celkem chytám, dost koukám na slovenskou televizi, takže jsem pochytila i pár těch odlišných slov, ale něco je holt pro mě záhada.

Jana Navrátilová, 14 let, žákyně základní školy, Vyškov
Nevím, co to znamená. Pomaly bude nejspíš pomalu, ale jinak nevím, jak bych to mohla přeložit.

Řešení:

- Po cencúli ostala len mlaka. = Po rampouchu zůstala jen louže.
- Napredovali sme len pomaly. = Postupovali jsme dopředu jen pomalu.
- Orgován, muchotravka = šefík, muchomůrka

-kg-

<http://www.vysokeskoly.cz/system/index.php?clanek=420&id=1923>

Ak spomínané ankety možno brať ako isté (rozlične motivované) pokusy o zachytenie kompetencií vo vzťahu k slovenčine, iné ankety majú už zreteľný cieľ získať odpoveď na otázku o prijateľnosti slovenských textov v konkrétnom internetovom priestore. Napr. na stránke fantasyplanet.cz, ktorá uverejňuje aj texty slovenských autorov fantasy (niektoré z nich vychádzajú v knižnom vydaní preložené do češtiny, resp. aj len v češtine), sa v súvislosti so slovenskou poviedkou Alexandry Pavelkovej *Tisíc podôb lásky* v r. 2001 objavila anketa *Chcete více povídek ve slovenštině?*. Nie je mi známe, či jej výsledok (nebol napokon jednoznačný) celkovo ovplyvnil následný prístup k jazyku publikovaných textov, ide

¹¹ Nepripisujem tejto „ankete“ iný význam ako demonštráciu možného prístupu k téme – napokon, autorka sama ponúkla svojim respondentom aj nie celkom slovenské podoby slov mláka, muchotrávka.

skôr o to, že sa takto formulovaná anketa s takto formulovanými možnosťami odpovede na tejto stránke objavila.

Chcete více povídek ve slovenštině?

- Rozhodně ano (50)
- Ani ne (45)
- Ne (44)
- Na jazyku nezáleží (41)

<http://www.fantasyplanet.cz/clanek.asp?id=910>

Na tej istej stránke som našla s odstupom rokov uverejnenú zmienku o prípadnej prínosnosti (novej) ankety pod rozhovorom so slovenským autorom Dušanom D. Fabianom – rozhovor bol, ako je napokon v médiách bežné, preložený do češtiny (Fabianov román *Invocatio elementalium* tiež patrí k textom slovenských autorov fantasy vydaným v češtine). Diskusia sa tentoraz odvíjala v opačnom smere – nie „prečo po slovensky“, ale „prečo v preklade“ a svedčí o tom, že vyjednávanie jazyka priebežne pokračuje aj v tom istom internetovom „mikropriestore“:

viacej slovenčiny!

Regis - 25.1.2007 8:03:00

rozhovor bol pôvodne po slovensky... ale ako tu povedal Ondro, Česi po slovensky čítať nechcú ;) podľa mojho názoru tu sú však aj Slováci a nie je ich tu pomáli ;) možno na budúci raz... môj rozhovor so Števom Huslicom bude po slovensky, čo povieš, Ondra? ;)

slovenština - čeština

Petr B. - 27.1.2007 13:21:00

Já jsem taky pro "původní znění" ale je fakt že "už mi láska není dvacet let, už mi není ani dvacetpět" a ještě bych mohl pokračovat :P takže můj vztah ke slovenštině je zatížen SPOUSTOU knih které jsem v ní četl (např. některé skvěle detektivky v edici 3x). Ale vídám spoustu Slováků píšících na českých diskusních fórech s různým zaměřením (převážně orientovaných na mladší publikum) a nepamatuji se že by si někdo stěžoval že nerozumí. **Možná udělat na toto téma anketu?**

<http://www.fantasyplanet.cz/clanek.asp?id=2486>

Anketa na stránke www.potterweb.cz ako podklad pre rozhodovanie v jazykovom manažmente

Jedným z príkladov, kde uskutočnená anketa priamo ovplyvnila riešenie jazykovej otázky a zvrátila už prijaté rozhodnutie prekladať (pod tlakom protestov niektorých návštevníkov stránok) slovenské texty do češtiny, je diskusia na stránke www.potterweb.cz, ktorá prebehla v máji 2007.

Ako vstup do (v konečnom dôsledku širšieho) vyjednávania sa najskôr objavil česky formulovaný oznam jedného, slovenského, redaktora tejto stránky:

Slovenština na PotterWebu skončila - AKTUAL.!

Příspěvek přidal(a) peter394

úterý, 22 května 2007, 15:49

Ne, nehlásím svůj odchod z těchto vynikajících stránek, jen mám pro Vás, čtenáře, návrh týkající se slovenštiny a češtiny. Všiml jsem si, že se sem-tam objeví komentář s "jazykovou nesnášenlivostí", když to mám tak nazvat... **PotterWeb.cz** tedy **vyhlašuje konkurz na post redaktora-překladaatele**, který bude překládat články ze slovenštiny do češtiny.

<http://www.potterweb.cz/web/content/view/5410/2/>

Na základe tohto oznamu sa rozvinula bohatá diskusia, v ktorej sa (zase – podobne ako všelikde inde) objavili hlasy za aj proti, pričom sa vynoril aj návrh v problémovej situácii rozhodnúť na základe výsledkov vyhlásenej ankety. Jedno zo stanovísk vyjadrených v tejto diskusii – ide o česko-slovenský web – som už uviedla vyššie. Ankety sa zúčastnilo 151 hlasujúcich, pričom 80 % z nich bolo za zachovanie slovenčiny, a to na tejto stránke rozhodlo o ďalšom „jazykovom postupe“.

Konkurz se ruší, slovenština zůstává

Vzhledem k průběžným výsledkům ankety (kde jste hlasovali o přítomnosti slovenských článků na PotterWebu) a horečnaté diskuzi pod článkem "Slovenština na PotterWebu skončila", jsem usoudil, že je zbytečné hledat překladatele slovenských článků. Čtěte dále!

Konkurz se tím pádem ruší. Děkuji všem uchazečům za ochotu a pár překladů; kdyby něco, vím, kam se mám ozvat.

Slovenské články tady určitě uvidíte. Nebude se zakládat dvojjazyčný web ani překládat slovenské články do češtiny. Toť vše, děkuji za pozornost a upřímné komentáře k předchozímu článku na toto téma.

Takto vyzeralo zverejnenie anketových výsledkov:

Výsledky ankety – slovenština zvítězila

Napsal(a) Arlondia

sobota, 26 května 2007, 11:32

Ani ne před týdnem jsme na naše stránky umístili anketu, ve které jste měli možnost vyjádřit svůj názor ohledně slovenštiny a slovenských článků. Těch z vás, kteří slovenštinu vítáte, je drtivá většina, za což jsme opravdu rádi. A jak anketa dopadla celkově?

Pro **80%** z vás (celkem 120 hlasů ze 151 hlasujících) je slovenština přínosná a vidíte ji tu rádi.

To je opravdu vysoké číslo, které dokazuje, že většina z vás se slovenskými články nemá problém (proč by taky jo, že). Další **15%** čtenářů hlasovalo, že jim slovenština nevadí, ale překlady by uvítali. Pouhá **čtyři procenta** čtenářů má se slovenštinou opravdu problém, případně ji nesnáší. Zajímavá cifra, nemyslíte? ;)

Pozn.red.: Zbylé jedno procento se skrylo v možnosti "mám jiný názor".

Děkujeme všem, kteří se ankety zúčastnili.

<http://www.potterweb.cz/web/content/view/5434/3/>

Analogické ankety prebehli podľa všetkého aj na iných stránkach, nepodarilo sa mi však k nim „doklikať“:

Re: Změna vedení ???? | od: ZM 25.2.2003 14:46:16

Zhruba čtvrtina čtenářů SH je ze Slovenska, takže nevidím příliš důvod proč občas neuveřejnit nějaký článek ve slovenštině. (...)

Jinou věcí by bylo to, kdyby "nová generace" skutečně už slovenštinu nezvládala.

Na tohle téma **v brzké době uděláme anketu** a prosím všechny o účast v ní. (...)

www.svethardware.cz/disc_doc-NAA4F07CB2C0381B3C12569FC00599998.html

18.1.2005 18:23 [David Jež](#)

Re: **CZ-SK**

(...)

A jedna docela vymluvna perlicka: v jednom nejmenovanem (abyste me nenarkli, ze delam CHcIPu reklamu) casopise **kdysi byla minianketka na tema prekladat ci neprekladat**. A udajne vetsina mladych ctenaru byla proti prekladu zatimco hulkove komando bylo pro preklad, coz je take zajimave.
<http://www.abclinuxu.cz/clanky/show/73445>

Abclinuxu.cz a jeho ankety

Kým na potterovskej stránke s uvedeným výsledkom obsahujú anketové výsledky reakcie relatívne malého počtu respondentov, na stránkach www.abclinuxu.cz sa ich k danej problematike vyjadrilo mnohonásobne viac. Prvá z ankiet (z júna 2005) obsahovala všeobecnejšie formulovanú otázku *Rozumiete slovenčine?*, druhá (zo septembra 2007) sa už cielenejšie pýtala *Jaký je váš postoj ke článkům ve slovenštině na AbcLinuxu.cz?* Obidve pritom vychádzali z analogických situácií, ako boli predstavené v predchádzajúcom texte, a obidve sprevádzali bohaté diskusie, ktoré by samy osebe boli zaujímavým východiskom podrobnejších analýz prezentovaných postojov k česko-slovenským jazykovým vzťahom a k problematike vzájomných prekladov všeobecne. V diskusných príspevkoch možno nájsť príklady vývinu názorov v ich vzájomnom ovplyvňovaní, všeličo z osobných jazykových biografii vo vzťahu k individuálnemu prežívaniu a ovládaniu obidvoch jazykov, a napr. aj doklady čítania slovenskej (pôvodnej/prekladovej) literatúry v predchádzajúcom období s uvedením konkrétnych textov. Pre nás sú v tejto chvíli podstatné výsledky ankiet, v ktorých sa zrkadlí „rozloženie síl“ v konkrétnom komunikačnom priestore.

V prvej ankete odpovedalo 1471 návštevníkov stránky, pričom – rámcový údaj o otvorenosti komunikačného priestoru, a súčasne doklad, že sa s tým v anketovom prieskume počíta – až 22 % uviedlo, že sú Slováci. Zásadné problémy so slovenčinou deklarovali 3 %. Ponúknutá odpoveď *Ano, ale knihu bych nepřečetl*, ku ktorej sa prihlásilo 18 % respondentov, stimulovala diskusné príspevky na túto tému (napr. už hneď výhrady k formulácii otázky: „Nějak se mi nezdají možnosti. Svoje znalosti slovenštiny bych zařadil mezi *Ano, bez potíží* a *Ano, ale knihu bych nepřečetl*. Slovenština se mi prostě čte hůř, rozhodně bych neřekl, že s ní nemám problémy. Na druhou stranu, přečíst knihu ve slovenštině, bych zvládl“).

Rozumiete slovenčine?

Som Slovák!	22% (327)
Ano, bez potíží.	57% (838)
Ano, ale knihu bych nepřečetl.	18% (262)

Dělá mi velké problémy.	2% (24)
Nerozumím.	1% (20)

Celkem 1471 hlasů
 Vytvořeno: 22.6.2005 10:37
<http://www.abclinuxu.cz/ankety/show/91744>

Praktický dosah možno pripísať druhej z ankiet, ktorej sa zúčastnilo 1703 respondentov – sám fakt takého vysokého počtu odpovedí naznačuje rozsah záujmu o tému a zrejme aj o spolurozhodovanie v tejto otázke. Na rozdiel od prvej ankety sa nedozvieme, koľkí z nich boli Slováci (a ani všeličo iné) – podstatný výsledok však je, že v takto postavenej ankete odmietavý postoj k slovenským článkom vyjadrili len 3 %, ďalšie 3 % sa prihlásili k odpovedi *číst je nebude, ale ať klidně vycházejí*, zvyšok, 94 % percent, prítomnosť slovenčiny na tejto internetovej stránke podporilo. V dvoch z položených otázok sa však odrážajú skutočnosti, ktoré zrejme pri reflektovaní prítomnosti slovenčiny v českom prostredí nemožno celkom prehliadať. V druhej z otázok (s 30 % prijatím) prvý fragment – *trochu hůř se mi čtou...* – naznačuje, že slovenský text skutočne pre nemalú časť českých čitateľov predstavuje istý diskomfort. Prvý fragment tretej otázky – *číst je nebude...* – odkazuje k faktu, že ďalšia časť čitateľov (a netýka sa to len tejto stránky) slovenský text jednoducho odignoruje (tu to boli tie 3 % respondentov). Možnosť takéhoto prístupu sa napokon odráža aj vo výrokoch typu „když se ti to nelíbí, tak to nečti“, ktoré sa v rozličných diskusiách frekventovane objavujú, pričom za týmto „poradenstvom“ implicitne či explicitne nasleduje dodatok „ale nepokúšaj sa svojím postojom brániť nám, ktorí prítomnosť slovenských textov prijímame“.

Jaký je váš postoj ke článkům ve slovenštině na AbcLinuxu.cz?

vůbec mi nevadí, naopak	64% (1096)
trochu hůř se mi čtou, ale jsem pro	30% (511)
číst je nebude, ale ať klidně vycházejí	3% (45)
nechci, aby tu vycházely	3% (51)

Celkem 1703 hlasů
 Vytvořeno: 15.9.2007 08:24
<http://www.abclinuxu.cz/ankety/slovenske-clanky-na-abclinuxu>

Aj v diskusii k tejto ankete sa objavujú rozlične formulované postoje a mnoho faktov, zaujímavý však je už jej úvod, ktorý sa opäť dotýka vlastných formulácií anketových odpovedí a širšie vôbec otázky, či takto postavená anketa pokrýva všetky možnosti, teda aj, či v prípade záujmu zúčastniť sa môže respondent so spokojným svedomím pridať svoj hlas k niektorej z ponúkaných odpovedí. Z reakcie redaktora vyplýva, že k otázkam neprístupoval

celkom nestranné (ako som už spomínala na inom mieste, „pozitívny postoj“ k prítomnosti slovenských textov charakterizuje webmasterov rozličných webových stránok¹²).

Jaký je váš postoj ke článkům ve slovenštině na AbcLinuxu.cz?

15.9. 08:29 thingie

Proč tam je to ,naopak` ?

15.9. 08:32 [Robert Krátký](#)

Protože jsem chtěl do ankety (přiznávám, oproti původnímu návrhu Michala Kubečka) dát možnost vyjádření nejen lhostejnosti vůči slovenským článkům, ale i spokojenosti s tím, že tu jsou. Tedy nejen to, že mi nevadí, ale jsem dokonce rád, že tu jsou.

15.9. 08:39 thingie

Jenže tím čtenář přijde o možnost vyjádřit tu lhostejnost (*nemůžete* přece zároveň ty články vítat a být k tomu lhostejný 😊) a musí souhlasit nebo volit něco jako že se mi hůř čtou, což si nemyslím, že by se mi četly hůř. Já teda sice asi jsem rád, že tu ty články ve slovenštině vycházejí, ale spíše bych hlasoval pro tu lhostejnost.

15.9. 08:59 [Robert Krátký](#)

No jo, uvažoval jsem o přidání ještě jedné možnosti, aby se rozlišilo to vítání a lhostejnost, ale to už mi pak připadalo tolik rozpitvané, že jsem to nakonec nechal takto (spojené).

15.9. 20:22 [kavol](#)

Proč tam je to ,naopak` ?

přesně to mě napadlo v okamžiku čtení :-/

nemůžu hlasovat, a silně se divím, že tu je (v tento okamžik) 64% Slováků nebo slovakofilů ...

17.9. 15:21 [cezz](#)

Nemysis byt slovakofil, aby si ocenil slovenske clanky 😊 Ja osobne sa tesim kazdemu dobremu clanku v jazyku, ktoremu rozumiem.. Viac jazykov = IMHO viac clankov..

18.9. 09:34 [tomfi](#)

Taky jsem to "naopak" pochopil, jako že jsem naopak rád že něco vyšlo ... lhostejnost by znamenala, že ok tak at vychazej, ja je můžu ignorovat a tudíž mi nevadí ...

a ta možnost tam je. Podle mě toto je lhostejnost: číst je nebudu, ale ať klidně vycházejí .

18.9. 11:56 [kavol](#)

ale já je číst budu, pokud mě téma zaujme, nemám důvod je ignorovat, a nečtou se mi hůř, takže tyto možnosti nevyhovují - volba vyjadřující opravdovou lhostejnost prostě chybí (...)

Pokiaľ ide o vyjadrenia v diskusii, objavujú sa opäť rozličné hlasy – bez získaného kvantitatívneho zhodnotenia v ankete by sme pri jej čítaní ťažko dospeli k jednoznačnému záveru. Niektoré z (množstva) replík:

15.9. 08:36 [Jarek Čecho](#)

Ja se musím priznat, že slovenština mi docela vadí (leč respektuji ji a clanky ve slovenštine horkotezko ctu). 😊 Mimočodem - moje maminka je puvodem slovenka 😊

15.9. 08:51 [otula](#) | skóre: 31 | blog: [otakar](#) | Brno

Mně je to úplně jedno. Před deseti jsem vůbec nevnímal, že je text slovensky, dnes už to vnímám (protože slovenštiny rapidně ubylo), ale problém s tím nemám. A pokud bych si měl vybrat, jestli zde ten článek bude a) slovensky, nebo b) vůbec, tak jsem jednoznačně pro a) 😊

15.9. 09:37 [Ignor](#)

Já bych byl pro "c" - aby ten článek byl jinde. Samozřejmě čistě ze sobeckých důvodů:

chci denně co nejvíc článků 😊

včera 00:39 [Michal Kubeček](#)

To by fungovalo za předpokladu, že by redakce měla dlouhou frontu článků čekajících na vydání a slovenské by tak "zabíraly místo" českým.

Ale něco mi říká, že skutečnost bude poněkud odlišná.

¹² Napr. v iListe jeho českí redaktori, v rámci svojho „osobného zápasu“ o zachovanie priestoru pre dvojjazykovú česko-slovenskú komunikáciu v priebehu rokov opakovane zvolili aj radikálnu formu “burcovania verejnej mienky” – publikovanie vlastných textov v slovenčine (Nábělková, 2005).

15.9. 09:06 Michal Vyskočil

Sice se mi trochu hůř čtou, ale stejně jsem hlasoval pro první možnost. Navíc používání dalšího jazyka (i když u slovenštiny je to diskutabilní, protože je prakticky čeština) zlepšuje kognitivní funkce mozku a protože jsem líný, tak slovenské články na ábíčku mě aspoň donutí ho trochu potrápít.

15.9. 14:40 n3tman

Bez problémů je čtu, jsem sice mladá generace, ale slovenštinu často vstřebávám z různých fór a ostatních webů. Dřív bych tomu ale nerozuměl 😊

15.9. 15:57 MaFy

No..slovenština mi občas dává zabrat, ale rozhodně mi nevadí. A pokud se nepletu, tak jí tu je víc a víc. Nebo je to jen můj dojem? Každopádně volím druhou možnost.

včera 08:35 NbS

ja se radim mezi ty, kteri si to nepreji aby tu vychazely (kdyz budou psany ve slovenstine) ... duvod je nasledujici, kdybych chtel publikovat kdekoli jinde v cizine, musel bych automaticky pouzivat ten jazyk, ktery je v konkretni zemi narodni ... tak proc se sakra u nas furt ozyva slovenstina (pro me je jedno ze jsme byli kdysi jeden narod - nastesti uz nejsme) tak se podle toho chovejme ... takze ano, publikovat samozrejme, ale v cestine !

včera 17:13 Michal "feco" Fecko

Já nevím, místo jednoho českého a jednoho slovenského webu bych upřednostnil jeden československý. Podle výsledků ankety to vypadá, že těch, kdo by ho kvůli přítomnosti slovenštiny bojkotovali, není zase tak moc, a předpokládám, že ani na druhé straně není zarputilých odmítačů českého jazyka přehnaně vysoké procento.

Snad by sa potom dalo porozmyslat nad zmenou subnazvu z "Linux na stříbrném podnose" na "Československý linuxový portál" 😊

<http://www.abclinuxu.cz/ankety/slovenske-clanky-na-abclinuxu>

Prepnutie kódu z češtiny do slovenčiny, ako ho vidno v poslednej replike, nie je v internetových diskusiách vôbec výnimočné (v rozličných prípadoch pritom možno sledovať diferencované formy aj interpretovateľné motívy prepínania či miešania češtiny a slovenčiny, porov. napr. Nábělková – Sloboda, 2005; Nábělková, 2007).

Z výmeny diskusných replík pre zaujímavosť uvediem ešte jednu, kde sa „rieši“ otázka, prečo vôbec Slováci (v článkoch či v diskusií) využívajú „český internetový priestor“:

včera 10:03 David Kolibáč

Tak mě napadá, oni Slováci nemají vlastní weby o GNU/Linuxu a open-source, že musí psát na české?

včera 10:13 Ignor

S tebou se asi nikdo nebaví, když *musíš* chodit psát sem 😊

včera 10:20 David Kolibáč

Baví a nemusím, svobodně jsem si zvolil.

včera 10:24 Ignor

Pak jsi ovšem ve svých výročíh poněkud nekonzistentní 😊

<http://www.abclinuxu.cz/ankety/slovenske-clanky-na-abclinuxu>

Otázka prekladu zo slovenčiny do češtiny sa na www.abclinuxu.cz objavila aj inde. V tomto prípade sa diskusia rozvinula pod recenziou knihy Hry v Linuxu, ktorá vyšla v preklade zo slovenčiny do češtiny. Diskutujúci sa následne vyjadrovali aj k iným sféram prekladu, okrem iného napr. k dabovaniu filmov zo slovenčiny do češtiny¹³.

¹³ O slovensko-českom dabingu aj dávnejšom prezentovaní zahraničných filmov v slovenskom dabingu v českom prostredí možno na internete nájsť v diskusiách veľa zmienok, ktoré predstavujú okrem iného zdroj

Hry v Linuxu

(...) abyste se v linuxovém světě her neztratili a získali trochu optimističtější pohled, zkuste knihu Hry v Linuxu.

Knihu napsal Peter Gasparovič, autor seriálu Gamesárium na portálu LinuxZone.cz. Očekával jsem, že v knize najdu přesně ty samé recenze (což by mi nijak zvlášť nevadilo). Ale ne, v knize jsou recenze přepracované (alespoň ty na které jsem se díval, nekontroloval jsem všechny) a přeložené do češtiny (ze slovenštiny).

18.1.2005 07:36 no4

Rozbalit CZ-SK

to sme teda dopadli, ked sa uz preklada zo slovinciny do cestiny :(

18.1.2005 08:27 Jáchym Čepický

Rozbalit Re: CZ-SK

Prej jo, v novym Týdnu (3/2005) o tom vyšel článek. Ještě jsem se k tomu nedočet, ale zahlédl jsem, že i ČT normálně předabovává slovenské filmy. Kam ten svět spěje?

18.1.2005 12:06 BoodOk

Rozbalit Re: CZ-SK

To mne docela stve. Ted bezi v pondeli slovensky serial Zachranari (mimochodem docela zdarily, uplne neco jineho nez ty blivajzy co ted delame tady v CR) a vsichni tam mluvi cesky. Nejak mi to nesedi, kdyz vim, ze se odehrava v Tatrach a horska sluzba tam mluvi cesky. Nechapu, proc je to predabovane.

(...)

19.1.2005 07:54 Dušan Hokův

predchozi komentare o cestine/slovenstine mi pripadaji offtopic...

19.1.2005 08:41 xkesh

Re: offtopic

Cítat z článku: "Ale ne, v knize jsou recenze přepracované ... a přeložené do češtiny (ze slovenštiny)."

Téma diskuse je jasné: překládat či nepřekládat :)

<http://www.abclinuxu.cz/clanky/show/73445>

Na záver sa mi k téme anketového prieskumu pri vyjednávaní prekladu žiada uviesť ešte jeden diskusný fragment, v ktorom sa ukazuje, ako pri rozhovoroch tohto typu majú ich účastníci šancu všeličo si uvedomiť, pozrieť na veci z inej strany, a ak aj zotrávajú pri svojich názoroch, priblížiť sa v pochopení k druhému. Mnohé z povedaného/napísaného by sme mohli mať tendenciu hodnotiť ako „nepodstatné“ reči „nereprezentatívnej vzorky“ českého spoločenstva, predsa však diskusia o česko-slovenskej komunikácii a jej ďalších možnostiach v rámci dvojazykového modelu – pri nemalom počte zapojených diskutérov, či aspoň účastníkov anketových prieskumov – ukazujú mnohé aj ich účastníkom, aj „nazerajúcemu“ výskumnému pohľadu.

informácii o tom, čo všetko kto (ktoré slovenské rozprávky, filmy) stretol nadabované do češtiny, aj o tom, ako je tento rozvíjajúci sa proces reflektovaný. Zo stránky www.linuxu.cz uvediem ešte „názor proti názoru“ na prítomnosť slovenčiny v českej televízii:

22.6.2005 11:43 asym

Ja vas nazor chapu, ale nesdilim. Ze se trhaji kulturni vazby se slovenskem je mozna skoda, ale na druhou stranu ma divak CESKE verejnopravni televize narok na porady ve svem rodnem jazyce, nemyslíte? (...)

22.6.2005 13:26 unchallenger

Primárním úkolem televize není propagace češtiny. Je-li dost diváků, kterým slovenské pořady vyhovují, tak nevidím důvod, proč by veřejnoprávní televize neměla vysílat. Kdybych použil tvou formulaci: diváci *mají nárok* na pořady ve slovenštině.

<http://www.abclinuxu.cz/ankety/show/91744>

23.6.2005 00:48 BWPOW

Uff, vďaka tomuto diskusnému fóru som si uvedomil jeden dôležitý fakt. A to, že ako divne som musel pôsobiť, keď som pred pár rokmi v Prahe len tak rozprával slovensky, ako keby to bola úplná samozrejmosť. Keďže cestinu vnímam úplne rovnako ako slovenčinu na hovorenej úrovni, ani vo sne by mi na um nezislo, že cesi neberu slovenčinu rovnako. Dobré vedieť, že medzi týmito dvoma jazykmi neplatí ekvivalencia. Uff, diki tomuto diskusnému fóru som si uvedomil jeden dôležitý fakt. A to, že jak divne som musel pôsobiť, keď som pred pár lety v Prahe mluvil len tak slovensky, jako by to byla úplná samozrejmosť. Ponevadž cestinu vnímam stejně jako slovenštinu, ani ve snu by mne nenapadlo, že cesi neberou slovenštinu stejně. Je dobré vedět, že mezi těmito dvěma jazyky neplatí ekvivalence :)

Za pravopisne prehresky sa bratom cechom ospravelnujem.

23.6.2005 01:10 Eregon

Ja myslím, že jsi divně nepusobil. I přes tohle diskusní fórum si myslím, že Čechu, pro které jsou slovenština a čeština ekvivalentní, je pořád drtivá většina. A já se k tě většine hrde počítám (o oprávněnosti toho myslím svědčí i fakt, že až po patem přecetení jsem pochopil, proč jsi do svého příspěvku vložil dvakrát "stejný" text :). Podle mě je to, že Slovák v ČR mluví slovensky, když zrovna chce, víc než samozřejmě (a tóž se myslím o Čechovi na Slovensku).
<http://www.abclinuxu.cz/ankety/show/91744>

Z názorov odmietajúcich slovenčinu na internete či širšie v českých médiách nevyplýva automaticky odmietanie „výmeny hodnôt“, ako to podaktorí aj explicitne formulujú – kultúrna komunikácia nezanikne, ani ak sa bude uskutočňovať v preklade. Z diskusií a uskutočnených ankiet však vyplýva, že – hoci nepochybne existuje dosť požadovateľov a zástancov prekladu v rozličných sférach – mnoho Čechov predsa nevnímajú súčasnú situáciu v jazykových vzťahoch tak, že by bolo dobré a potrebné plošne postupovať týmto spôsobom, keď je stále (ani pre budúcnosť nezanikajúca) možnosť komunikovať dvojjazykovo, bez sprostredkúvania prekladom.

Vzájomný preklad na internete – pohľad z iného zorného uhla

Preklady zo slovenčiny do češtiny sa na internetových stránkach (podobne ako v tlačенých periodikách) prirodzene objavujú aj bez formulovaného tlaku zo strany ich používateľov, existujú mnohé stránky bez akejkoľvek koexistencie článkov v češtine so slovenskými (ťažšie by sme možno hľadali diskusie, kde by sa neobjavovali v češtine aj slovenčine diskusné príspevky). Iným (nákladnejším) riešením sú paralelné stránky v češtine aj slovenčine.

Jedným z dôvodov, že sa autor webovej stránky, povedzme aj napriek protestom čitateľov, rozhodne pre jej paralelný preklad, môže byť komunikačný tlak iného ako dosiaľ spomínaného typu. Keď Miro Veselovský, slovenský odborník na digitálnu fotografiu, uvažoval o preklade vlastnej stránky do češtiny, teda o vytvorení paralelnej českej stránky, a v diskusii k tomuto vyhláseniu to všetikto z českej strany odmietal (že „načo“), Veselovský argumentoval tým, že mu záleží na českom čitateľovi, tento český čitateľ sa však k jeho textom v slovenčine pri hľadaní napr. pomocou kľúčových slov v internetových

vyhľadávačoch – vzhľadom na lexikálne, ale aj (hoci nie veľké) gramatické slovensko-české rozdiely – nedostane, české vyhľadávače jeho texty nenájdu. „Trebás si zoberte príklad: niekto z čiech hľadá tému "recenze digitálních fotoaparátů" alebo "digitální fotografie". Nenájde môj web, musel by hľadať po slovensky "recenzie digitálnych fotoaparátov" alebo "digitálna fotografia"...“ (<http://chcem.info/ako-fotit/nefotte-len-toho-koho-fotite.php>). Pri zabezpečovaní dostupnosti („odhaliteľnosti“) relevantného internetového textu pre českého čitateľa má preklad v tomto prípade v prvom slede nie „ľudského“, ale „elektronického“ adresáta. Morfológické diferencie, ktoré by človek zvládol, pre vyhľadávače nastavené na konkrétny jazyk predstavujú blok.

Ten istý dôvod stál v pozadí napr. protismerného prekladu hlavnej stránky www.jakpsatweb.cz z češtiny do slovenčiny (informácia o postupe sa nachádza na <http://www.jakpsatweb.cz/clanky/slovenstina-pokus-vysledky.html>). Pri preklade šlo o to, aby potenciálni slovenskí záujemcovia o obsah tohto servera, ktorí hľadajú informácie pomocou slovenských vyhľadávačov, našli cestu na jeho hlavnú stránku – ďalej sa im už všetko ponúka v češtine. Preklad hlavnej stránky v tomto prípade funguje ako privádzací kanál, pri slovenskom návštevníkovi sa nepočíta s jazykovou bariérou, český text sa vníma ako bariéra len pre program vyhľadávača. Z hľadiska funkcie internetu sprostredkovať prístup k informáciám nie je tento typ bariéry zanedbateľný a ukazuje sa, že autori konkrétnych stránok si jeho existenciu ako motiváciu vzájomných prekladov a tvorby paralelných, dvojjazyčných stránok uvedomujú.

Je zrejmé a objavuje sa to aj ako motív v internetovej komunikácii, že spoľahlivé vzájomné preklady internetových stránok (vzhľadom na ich prípravu je jedno, čím vyprovokované) predstavujú nie malú pracovnú/prekladateľskú investíciu. Niekde sa k prekladom do druhého jazyka (neraz s istými nedokonalosťami) priznávajú sami tvorcovia stránok, inokedy preklad zrejme predstavuje niečiu službu urobenú gratis, inde možno predpokladať normálnu finančne ohodnotenú prekladateľskú prácu. Internetový priestor tak predstavuje v súčasnosti sféru, kde sa vo vzťahu k slovenčine ako vehikulu obsahov určených českému čitateľovi (a naopak) prejavujú rozličné tlaky aj rozličné riešenia – súčasnosť česko-slovenských jazykových vzťahov je taká, že rozmanitosť riešení pripúšťa.

Záver

Pokúsila som sa poukázať na existenciu vyjednávania jazykovej podoby internetových textov, aj na hľadanie riešení v situácii názorového rozptylu pomocou ankiet adresovaných

návštevníkom www stránok. Konkrétne anketové prieskumy realizované v istých internetových spoločenstvách ukázali, že akokoľvek sú hlasy tých, ktorí sa dožadujú prekladov zo slovenčiny do češtiny, nájstojčivé a neodbytné, percentuálne zastúpenie takýchto návštevníkov sledovaných stránok je v porovnaní s tými, ktorí prítomnosť slovenských textov neodmietajú, relatívne malé. Zistené výsledky môžu slúžiť ako opora pre tých, čo o jazykovej podobe textov na konkrétnych stránkach rozhodujú – a napr. podľa vývinu na stránke www.potterweb.cz vidno, že dokážu aj zvrátiť prijaté rozhodnutie.

Nemôžeme tvrdiť, že by pri prípadných anketách na iných internetových stránkach alebo pri opakovaní ankety v inom čase bol výsledok – odrážajúci názorové zloženie relevantného záujmového spoločenstva – rovnaký. V každom prípade sa však ukazuje, že akokoľvek musíme počítať s tým, že časť českej spoločnosti v súčasnosti slovenčinu ako „alternatívny“ komunikačný kód vo svojom prostredí odmieta, iná, nemalá časť Čechov v opozícii oproti týmto tendenciám ďalšiu existenciu dvojjazykovej česko-slovenskej komunikácie v rozličných sférach zastáva. Viaceré obrátenia sa k anketám – ako prostriedku prieskumu názorov a následne (podľa výsledkov) aj ako k opore/legitimizácii zachovania dvojjazykového priestoru – možno v tejto sfére a v tomto čase považovať za inovačný prvok skupinového jazykového manažmentu.

Literatúra

- BUDOVIČOVÁ, V. (1974): Spisovné jazyky v kontakte (Sociolingvistický pohľad na dnešný vzťah slovenčiny a češtiny). *Slovo a slovesnosť*, 35, s. 171–181.
- KOLMAN, P. (2005): Nový správni rád. Otázka jednacého jazyka. *Veřejná správa*, č. 17, s. 10.
- KOPECKÝ, K. (2002): Slovenčina verzus čeština. Internetová sonda dokončená. *Slovenské dotyky. Magazín Slovákov v ČR*, 6, č. 6, 2002, s. 16.
(http://www.czsk.net/dotyky/6_2002/sonda.html)
- MUSILOVÁ, K. (v tlači): Slovenští vysokoškoláci v ČR (výsledky ankety). In: *Česko-slovenská súčasnosť a česká slovakistika*. Ed. M. Nábělková, J. Pátková. Praha: FF UK.
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2005): Slovenská prítomnosť v súčasnej českej (jazykovej) situácii. In: *Eurolitteraria & Eurolingua 2005. Majority a minority v literatúre a v jazyce*. Ed. O. Uličný. Liberec: Technická univerzita v Liberci, s. 250–260.
(www.fp.tul.cz/kcl/sbornik_blok.pdf)
- NÁBĚLKOVÁ, M. (2007): Closely Related Languages in Contact: Czech, Slovak, “Czechoslovak”. *International Journal of the Sociology of Language*. 183, s. 53 – 73.
- NÁBĚLKOVÁ, M. – SLOBODA, M. (2005): „Aj ja som išiel do sveta a donášal jsem své lásce najkrajšie kvety...“ Podoby bilingválneho diskurzu a „českoslovenčina“. In: *Individuálny a spoločenský bilingvizmus*. Ed. J. Štefánik. Bratislava: Univerzita Komenského – Gramma, s. 51–65.
- NEKVAPIL, J. (2001): Jazykový management a etnická spoločenstvá v Českej republike. In: *Přednášky z XLIV. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: FF UK, s. 65–80.

- NEUSTUPNÝ, J. V. – NEKVAPIL, J. (2003): *Language Management in the Czech Republic. Current Issues in Language Planning*, Vol. 4, No. 3.
- NEUSTUPNÝ, J. V. (2002): Sociolingvistika a jazykový management. *Sociologický časopis*, 38, s. 429–442.
- PASSIA, R. (2007): Pahýl' alebo výhonok. A2. *Kulturní týdeník*, 26.
(<http://www.tydenika2.cz/archiv/2007/26/pahyl-alebo-vyhonok>)
- SKALSKÝ, V. (2005): Slovenčina v českém právnem poriadku. Relikt alebo druhý úradný jazyk? *Slovenské dotyky*, č. 7. (http://www.czsk.net/dotyky/7_2005/slovincina.html)
- SLOBODA, M. (2004): Slovensko-česká (semi)komunikace a vzájemná (ne)rozumitelnost. *Čeština doma a ve světě*, XII, č. 3–4, s. 208–220.
- SLOBODA, M. (2005): Česko-slovenská komunikácia, vzájomná zrozumiteľnosť a ich výskum: medzi ideológiou a praxou. In: *Zrkadlenie/Zrcadlení. Česko-slovenská kulturní revue*. Slovensko-český klub, r. 2, č. 1, s. 11–16.
- SLOBODA, M. (v tlači): Užívání češtiny a slovenštiny u Slováků v ČR a jazykové postoje majority (ve výsledcích dotazníkového výzkumu). In: *Česko-slovenská současnost' a česká slovakistika*. Ed. M. Nábělková, J. Pátková. Praha: FF UK.

Štylistika v synchrónnom porovnaní češtiny a slovenčiny (na príklade bulvárnych denníkov Nový čas a Blesk)

Daniela Slančová

Paralelný sociálny, politický a kultúrny vývoj českého a slovenského socio-kultúrneho spoločenstva v druhej polovici 20. storočia znamenal, že inštitucionalizovanie sociálnych činností a vzťahov a s tým spojené formovanie preferovaného spôsobu vyjadrovania a jeho normovania v jednotlivých komunikačných sférach, ktoré odrážali sociálnu diferenciaciu života oboch spoločenstiev, bolo značne podobné. Tento trend pokračuje a so vstupom do širšieho európskeho a svetového kontextu sa vedomie komunikačných (a v ich rámci hlavne registrových a žánrových) noriem viac ako predtým globalizuje.¹ Týka sa to napr. komunikačnej sféry vedy (tzv. akademický diskurz) a zvlášť výrazne mediálnej komunikačnej sféry.

Relatívne novým spôsobom mediálnej komunikácie sa v postsocialistických krajinách po r. 1989 stáva bulvárna žurnalistika, uplatňujúca sa postupne vo všetkých typoch médií – tlači, rozhlase, televízii i internete.² Vedúcim tlačeným denníkovým titulom na trhu v Slovenskej republike je Nový čas (NČ), na trhu v Českej republike Blesk (B). Sú to denníky vydavateľstva Ringier, profilujúce sa ako bulvárne tabloidy.

¹ Komunikačné normy predstavujú súbor pravidiel uplatňujúci sa v procese verbálnej komunikácie (porov. napr. Kořenský et al., 1987). Registrové normy predstavujú súhrn pravidiel na verbálnu komunikáciu v príslušných sférach makrosociálnej a mikrosociálnej interakcie (Slančová, 2003). Makrosociálne aj mikrosociálne registrové normy pôsobia tak, aby sa výsledok textotvornej, štylotvornej a štylizáčnej činnosti – text – vyznačoval historicky podmienenými očakávanými štylistickými kvalitami, resp. očakávanou mierou ich prítomnosti. Naše pojmové a terminologické vymedzenie registrových noriem nadväzuje na viac-menej tradičné vymedzovanie pojmu štylová norma v českej (porov. Čechová et al., 2003) aj slovenskej štylistike (napr. Ivanová-Šalingová, 1965, Mistrík, 1977, najnovšie Findra, 2004). Žánrové normy predstavujú súbor pravidiel na vytvorenie textu určitého typu podľa istého modelu.

² Podľa Mediálneho slovníka (www.Medialne.sk) je „bulvár časopisecký alebo novinový formát orientovaný primárne na senzácie, katastrofy a zaujímavosti zo šoubiznisu, politiky, všedného života či regiónov. Bulvár intenzívne pracuje s emóciami čitateľa, snaží sa zaujať či šokovať. Pracuje s veľkými fotografiami a výraznými grafickými prvkami. Prejav je zrozumiteľný najširším vrstvám čitateľov, často používa slang a hovorové výrazy. Vyhýba sa odborným termínom a zložitým vetným konštrukciám. Bulvárne tituly sa často predávajú za nižšie ceny ako iné periodiká.“ Bulvárna tlač je súčasťou tlače pre masu, teda periodík vydávaných pre najširšie vrstvy. Najznámejšími reprezentantmi bulvárnej tlače sú tabloidy, druh senzáciechtivých novín, ktoré stavajú hlavne na vizuálnej percepcii, preto v nich prevažujú obrazové prvky a aj verbálne výpovede sú vysádzané tak, aby pôsobili aj vizuálne (porov. Stručný slovník masmediálnej a marketingovej komunikácie, 2006).

Oba vychádzajú od r. 1992 a sú súčasťou denníkových aktivít tejto švajčiarskej vydavateľskej spoločnosti. Majú svoje regionálne mutácie a nadväzujúce tlače; oba majú svoje internetové portály: www.bleskovky.sk (Nový čas) a www.blesk.cz (Blesk).

Na internetovom portáli vydavateľstva Ringier (www.ringier.sk) sa denník Nový čas charakterizuje ako „najčítanejší a najobľúbenejší denník pre každého. Ľahké čítanie, šoubiznis, kauzy a všetko okolo nás. Vždy z pohľadu nezávislého novinára. Každý deň cez milión čitateľov“; denník Blesk ako „barevný deník nové doby nevyhýbajúci se žánrom témam a prinášajúci prehľadné aktuálne spravodajstvá, zaujímavosti a senzace z domova i ze sveta doplnené rozsáhlým obrazovým materiálom.“ Cieľovou skupinou denníka Nový čas sú podľa toho istého portálu 20-49-roční stredoškolsky vzdelaní čitatelia pochádzajúci z miest nad 20 tisíc obyvateľov. Podobné zloženie charakterizuje aj publikum denníka Blesk (porov. Sekerová, 2006). Takáto charakteristika znamená, že značná časť populácie na Slovensku aj v Čechách si predstavu tlačenej denníkovej žurnalistiky spája práve s týmito médiami.

Denníky nemajú rovnaký formát – Nový čas má tabloidový formát, Blesk klasický, tzv. svetový formát. Oba denníky sú členené do podobných rubrik; v nami sledovanej vzorke (porov. nižšie) to boli: Téma dňa, Politika, Región Východ, Slovensko, Prominenti, Trh práce/Servis/Dom a záhrada, Šport, Zahraničie, Nový čas www.bleskovky.sk, v nedeľnom vydaní rozšírené o Rozhovor, Zvieratá, Príbeh, Auto-Moto, KrimiSeriál, Varenie (NČ); Politika, Čechy/Morava, Praha, Spoločnosť, Servis, Sport, Blesk www.blesk.cz, v nedeľnom vydaní rozšírené o Zahraničí, Aktuality, Téma, Fakta, Zpovेď, Technika, Zaujímavosť, Osud, Fotografie, Rozhovor, Príbeh, Zvířata, Vaření, Auto-Moto (B). Oba denníky spolupracujú vzájomnou výmenou materiálov.

Základné žánrové zameranie predstavuje v oboch denníkoch spravodajstvo rozličného typu. Uplatňuje sa žáner správy v podobe noticky, jednotlpa, rozšírenej (beletrizovanej) správy, citátovej správy, reportu, minimálne sa vyskytujú iné žánre, napr. rozhovory, príbehy; väčšia žánrová pestrosť je len v nedeľnom vydaní. Nový čas má aj pravidelnú rubriku Komentár, a to aj v rámci rubriky Šport. Žánrovo je to však skôr glosa, resp. súbor glos ako klasický komentár. Spravodajstvo je bulvárneho typu, rešpektujúce obidva modely spravodajského postupu (pozri McQuail, 1999, s.

306): (i) udalosti → spravodajské kritériá → správa → záujem. Ide o základný postup, na základe ktorého médiá zhromažďujú objektívne správy o vybraných udalostiach a verejnosť odpovedá či neodpovedá pozornosťou a záujmom; (ii) záujem → spravodajské kritériá → udalosti → správa. Pri tomto postupe na začiatku stojí skúsenosť s tým, čo upúta pozornosť verejnosti. Táto skúsenosť prispieva k pomerne stálemu a trvalému súboru spravodajských kritérií a udalosti sú uznané za hodné pozornosti pre spravodajstvo len vtedy, ak vyhovujú týmto kritériám výberu. Písanie správ sa tak orientuje ani nie tak „skutočnými“ želaniami a potrebami publika či snahou reflektovať „skutočný“ svet udalostí, ale skôr vlastnými požiadavkami organizácie a rutinnou praxou.³

Komunikačné komponenty mediálnej komunikácie sú teda stanovené tak, že štýlové a štylistické kvality realizujúce sa v oboch denníkoch by mali byť podobné.

Na základe empirie sme stanovili hypotézu, že štýlové a štylistické kvality realizujúce sa v textoch oboch denníkov sú výrazne podobné. Napriek tomu štýl denníka Blesk je predsa len o niečo „bulvárnejší“, teda markantnejší v zmysle uplatnenia vyššej miery sily výrazu, vyššej miery negatívnej konotácie a negatívnej expresivity; celková tendencia k nižšiemu štýlu (hovorovosti) je v denníku Blesk o niečo výraznejšia než v Novom čase.

Hypotézu sme overovali na vybranej vzorke oboch denníkov v čase od 21. 2. 2007 – 27. 2. 2007 vo východoslovenskej (NČ), resp. pražskej (B) mutácii, a to v troch vybraných ukazovateľoch:

- analýza titulkov, resp. titulkových blokov

Titulky sme na analýzu vybrali preto, lebo predstavujú graficky najvýraznejšiu časť textu denníkov, zaberajú značný priestor novinovej strany a často sú jediným textom, ktorý sa stáva východiskom čitateľskej percepcie.⁴

- analýza predikátov v uvádzacej reči k citátovým častiam textu

Tento ukazovateľ je, naopak, diskretnejším, hoci frekventovaným výrazovým prostriedkom. Dnešný mediálny register je výrazne dialogizovaným a intertextuálnym

³ Medzi základné spravodajské hodnoty sa začleňujú napr.: aktuálnosť, nezvyčajnosť, závažnosť, prominentnosť, dôsledky, prekvapenie, konflikt, súznenie, negatívnosť, identifikácia, jednoznačnosť, kontinuita, úspech, dramatickosť, známosť, ľudský záujem; ako aj to, či správa obsahuje tzv. lákavé prvky, ako sú záhada, dobrodružstvo, napätie, dráma, romantika, sex, bohatstvo, štatút elity (celebrity), irónia, humor (porov. Hlavčáková, 2001, s. 84 – 86).

⁴ V súvislosti s tabloidovými novinami sa uvádza, že „sa ani tak nečítajú, ako prezerajú“ (Stručný slovník masmediálnej a marketingovej komunikácie, 2006, s. 121).

registrom, a to aj v tlačenom spravodajstve, ktoré sa vyznačuje vysokým výskytom citátov a parafráz, zväčša uvádzaných uvádzacou vetou.

- porovnanie štylistiky textov spracúvajúcich tú istú tému

Obidva denníky využívajú agentúrne správy, ktoré si podľa svojich potrieb upravujú, využívajú aj vlastných spravodajcov a výmenu materiálov. Práve v takýchto textoch, ktoré spracúvajú tú istú tému, možno vo vzájomnom porovnaní najpreukaznejšie vidieť štýlové zameranie periodika.⁵

Štylistika titulkov

Analýze sme podrobili titulkové bloky,⁶ t. j. samotné titulky, ako aj titulky v spojení s nadtitulkami, podtitulkami a jednotlivé kombinácie, ktoré sa v rámci titulkových blokov vyskytli.

Kvantitatívne údaje o počte titulkov a dĺžke titulu v slovách (NČ – 6,59 slova; B – 6,12 slova) sú v oboch denníkoch veľmi podobné, ba v celkovom počte titulkov dokonca takmer zhodné (porov. tabuľky 1, 2).

Tabuľka 1: Počet titulkových blokov

Počet titulkových blokov	21. 2007		22. 2007		23. 2007		24. 2007		25. 2007		26. 2007		27. 2007		Spolu
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.			
Nový čas	73		72		73		76		50		62		71		477
Blesk	68		74		72		73		64		64		64		479

Tabuľka 2: Počet slov v titulkových blokoch

Počet slov v titulkových blokoch	21. 2007		22. 2007		23. 2007		24. 2007		25. 2007		26. 2007		27. 2007		Spolu
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.			
Nový čas	435		468		487		438		373		502		440		3143
Blesk	397		398		512		442		389		399		393		2930

⁵ Štýl chápeme ako individualizovaný spôsob verbálnej interakcie (porov. Slančová, 2003), daný výberom a usporiadaním tematických jednotiek, jazykových a mimojazykových znakov, pričom štýl periodika je v našom chápaní skupinovým individuálnym štýlom (porov. Slančová, 2007).

⁶ Nevenovali sme sa analýze grafiky titulkov.

Podobné štylizračné tendencie titulkových blokov v oboch denníkoch možno odvodiť zo snahy o rešpektovanie základných spravodajských hodnôt, čím sa prejavuje globalizačná tendencia uplatňovania registrovej a žánrovej normy. Tak napríklad spravodajská hodnota tzv. ľudského záujmu (human interest)⁷ sa prejavuje v uplatňovaní príbehových titulkových blokov, pri ktorých narastá šírka výrazu. Titulok vyjadruje nielen ústrednú tému/témy správy, ale postupne ju rozširuje o detaily a obsahuje aj hodnotiace prvky. Čitateľovi tak skutočne stačí, ak z celého spravodajského textu prečíta iba titulok, navyše, ak je text sprevádzaný fotografiou s popiskami. Porov. titulkové bloky (i) – (iv), ktoré spája aj využitie irónie:

(i)

Namiesto zvitania s najbližšími počúvali vojaci prejavy, dychovku a hodinu mrzli na letiskovej ploche · Od premiéra dostali praktické „ploskačky“

Návrat z Iraku:

Vojakov vítal Fico, rodiny k nim nepustili! (NČ)

(ii)

Premiéra Topolánka za zdvižený prostriedník nepotrestajú

Vulgárny gesto tak v Českej republike znamená: Jsi jednička

Doporučení: Až takto budete chtít ocenit kolegu nebo šéfa, pro jistotu mu řekněte, že jednáte jako premiér

Potrestajú-li vás přesto za to, požádejte o pomoc Topolánka (B)

(iii)

Pri predvážacej akcii v škole našli colníci u učňa drogy · Odviedli ho policajti · Hrozia mu tri roky basy

To je smola: Pes mu našiel marihuanu (NČ)

(iv)

Tragédie v nemocnici

Dúchodce chtěl nejspíš ukončit trápení své ženy

Lékař střelil manželku a pak sebe (B)

Ďalšie podobné štylizračné tendencie možno nájsť v rutinnom posilňovaní faktickosti titulkov číselným uvádzaním údajov o veku osôb, ktorých sa titulky dotýkajú, v zátvorke. Takéto informácie môžu byť relevantné napr. vo vzťahu k deťom, keď sa údaj o veku v spojení so samotnou správou stáva prostriedkom zvyšujúcim markantnosť výrazu, realizujúc tak spravodajskú hodnotu závažnosti, dôsledkov, prekvapenia, príp. pri informáciách o úmrtí – porov. príklady (v) a (vi),

⁷ „Príbeh zo života, o ľudských osudoch, ktorý akoby bol vyrozprávaný z príjemcovho pohľadu“ (Hlavčáková, 2001, s. 85).

irelevantným je však zvyčajne vo vzťahu k dospelým osobám (vii), (viii), resp. k zvieratám (ix):

- (v) Podrezala dcéru Nikolku (8) Kolaps na súde! A na rukách mala putá... (NČ)
- (vi) Kačka (12) Tak tragický osud Má rakovinu Nemá kde bydlet Přišla o nohu (B)
- (vii) Alena Heribanová (51) Stala sa anjelom detí (NČ)
- (viii) Vendula Svobodová (35) Kšeft za půl milionu (B)
- (ix) Tygr Asík (+19) uhynul (B)

V obidvoch novinách je frekventovaná štylizácia, keď sa objekt správy pomenúva krstným menom, deminutívom alebo hypokoristikom, čím sa skrakuje sociálna vzdialenosť (a rešpektuje spravodajská hodnota súznenia) medzi novinami, čitateľmi a objektom správy:

- (x) Špinavý útok na Anetu – Zrútila sa! (NČ)
- (xi) Podrezala dcéru Nikolku (8) Kolaps na súde! A na rukách mala putá... (NČ)
- (xii) Britney a Justin znovu spolu? (B)
- (xiii) Nikolka: Tati, proč mě máma podřízla? (B)

Aj miera expresivizácie titulkov pomocou štylisticky príznakových slov, napr.: deminutíva – *bábätko, vtáčik* (NČ), *chlapec, sestřičky* (B); citoslovčia (len v NČ: *au au au, uff*), hovorové slová – *flek, koštovka, kšeft* (NČ), *buráky, kšeft, mejdan, šichta, špitál* (B), slangové slová – *jóbovka* (NČ), *národák* (B), pejoratíva – *basa, chrapuň, pitka* (NČ), *bručoun, darebák, křupan* (B), okazionalizmy – *Ficovláda* (NČ), *zapletalky* (B) je veľmi podobná: pomer štylisticky neutrálneho slova a štylisticky príznakového slova v titulkových blokoch je v oboch prípadoch 1 : 0,2.

Titulkové bloky Nového času a Blesku sú si podobné aj ďalšou štylistickou kvalitou, dramatismom. Rutinná dramatizácia sa dosahuje využitím interpunkcie, a to tak izolovaných interpunkčných znamienok, ako aj ich kombináciou. Celkový počet najfrekventovanejších interpunkčných znamienok (tabuľka 3)⁸ je znova v oboch denníkoch vzácné vyrovnaný: v Blesku sa za sledované obdobie vyskytlo 93 výkričníkov a 44 otáznikov; v Novom čase 90 výkričníkov a 40 otáznikov. Obidve znamienka operativizujú a dramtizujú text titulkov, výkričníky expresivizujú aj v podstate vecné titulky.

⁸ Skratka txt znamená text titulku.

- (xiv) Japonci objavili milión rokov staré žraloky – a sivé! (NČ)
 (xv) Najdelší tunel prošpikoval Vítkov! (B)

Rozdiel sa však ukázal v zastúpení jednoduchej a kombinovanej interpunkcie, teda keď sa v titulkovom bloku vyskytuje viacero interpunkčných znamienok (okrem čiarky) (tabuľka 4). Badateľné je to hlavne v zastúpení tenzívno-detezívneho titulku/titulkového bloku v Novom čase, v ktorom sa spája dvojbodka a výkričník, resp. detezívno-tenzívneho titulku/titulkového bloku so spojením dvojbodky a otáznika. Hlavne v prvom prípade ide v NČ o rovnako obľúbený titulok ako titulok s výkričníkom. Takýto spôsob štylizácie dialogizuje titulok a je percepčne o niečo náročnejší než štylizácia s izolovaným výkričníkom:

- (xvi) Nové zábery prezidenta Kennedyho pred atentátom: A o pár minút ho zabili! (NČ)
 (xvii) Prokleté šaty: Krainová také tehotná! (B)

Tabuľka 3: Počet interpunkčných znamienok v titulkových blokoch

Interpunkčné znamienka	!	?	&	:	...	„“	–	=	!!
Nový čas	43	32	0	28	7	7	3	0	4
Blesk	61	34	1	28	5	16	1	1	1

Interpunkčné znamienka	txt : txt !	txt : txt ?	txt ? txt !	txt ! txt !	txt ! txt ?	txt : txt !!	txt ! txt !?	... !
Nový čas	36	7	0	0	0	0	1	1
Blesk	17	2	7	1	1	1	0	1

Tabuľka 4: Jednoduchá a kombinovaná interpunkcia v titulkových blokoch (v %)

	Interpunkcia celkovo	Interpunkcia Jednoduchá	Interpunkcia kombinovaná
Nový čas	39,7	25,2	14,5
Blesk	40,1	30,5	9,6

Mierny rozdiel medzi štylizáciou titulku v NČ a B je badateľný v zastúpení titulkov s negatívnou konotáciou. V oboch novinách je ich viac než polovica, čím sa rešpektuje spravodajská hodnota negatívnosť, no v NČ ich je v priemere o niečo menej než v B (tabuľka 5).

Tabuľka 5: Počet titulkových blokov s negatívnou konotáciou

Titulkové bloky s negatívnou konotáciou	21.	2.	22.	2.	23.	2.	24.	2.	25.	2.	26.	2.	27.	2.	Spolu	%
	2007		2007		2007		2007		2007		2007		2007			
Nový čas	40		43		37		45		26		38		45		274	57
Blesk	43		47		40		44		41		45		36		296	62

Takmer úplne rovnaké je percentuálne zastúpenie slov s negatívnou konotáciou v titulkových blokoch. V NČ je celkový počet slov s negatívnou konotáciou 373 (11,86 % zo všetkých slov v titulkových blokoch), v B je celkový počet slov s negatívnou konotáciou 347 (11,84 % zo všetkých slov v titulkových blokoch). Najfrekventovanejšie slová s negatívnou konotáciou (frekvencia 3 a viac) zaberajú v NČ 41% všetkých slov s negatívnou konotáciou, v B je to 36 %, teda variabilita slov s negatívnou konotáciou je väčšia. V Blesku sú vo väčšom zastúpení slová s negatívnou konotáciou s vyššou mierou sily výrazu. Vyšší počet slov napr. zo sémantického poľa *smrt'* je iste zapríčinený aj výskytom žurnalisticky zachytávaných udalostí, nič to však nemení na štylistickom efekte ich titulkového spracovania (tabuľka 6).⁹

Tabuľka 6: Slová s negatívnou konotáciou v titulkových blokoch

Nový čas	Počet slov	Blesk	Počet slov
kradnúť/okradnúť/ukradnúť/ vykradnúť/ zlodej/lupič/lúpež	20	smrt'/zemřít/umírat/mrtvý/mrtvola	20

⁹ Zhodné slová sú zvýraznené tučným písmom.

smrť/zomrieť/úmrtie/mŕtvy	13	zabít (se)/zabíjet/zabiják/usmrtit	10
súd/sudca/rozsudok	8	bít/bitka/zbít/rvačka	9
biť(sa)/bitka/bitkár/zbiť/zbitý	7	krást/okrást/zloděj(ka)	9
prísť o...	6	boj/bojovat	5
šok/šokovaný/šokujúci	6	opíjet se/opilý/opilec	5
útok/útočník	6	rakovina	5
zabít/zabíjať/zabijak	6	(s) (u)hořet	5
(z)horieť/oheň/požiar/podpáliť	6	skandál(ní)	5
Basa	5	střílet/střelit/střílejší	5
droga/marihuana	5	utéct/útěk	5
hrozba/ hrozit'	5	vraždit/vražda/vrah	5
zrazit'/zrážka	5	bát se	4
Falošný	4	prohrávat/prohra	4
Choroba	4	sebevrah/sebevražda	4
Krach	4	srazit	4
obvinit'/obvinený/obvinenie	4	falešný	3
Polícia	4	hrozit	3
Rozvod	4	kyselina	3
Škandál(ny)	4	peklo/pekelný	3
štrajkovať'/štrajk/štrajkujúci	4	podvést/podvod	3
Vyhodiť/vyhadzov	4	přijít o...	3
Kauza	3	úplatek/Úplatek	3
nemocnica	3		
Proti	3		
ŠTB	3		
Tajný	3		
Tragédia/tragický	3		
Zmiznúť	3		

V rozložení titulkov s negatívnu konotáciou v porovnatel'ných rubrikách oboch denníkov (tabuľka 7) je badateľná rozdielna tendencia v tom, že kým v Novom čase sa štylizácia s negatívnu konotáciou sústreďuje skôr na „klasické“ bulvárne témy, resp. časti novín: titulnú stranu, na ktorej sú v Novom čase len titulky (Blesk má na prvej strane aj plné texty), poslednú stranu s rozličnými zaujímavosťami a rubriku venovanú domácim aj zahraničným celebritám, v Blesku sú to hlavne texty z politiky a domáceho života.¹⁰

Tabuľka 7: Titulkové bloky s negatívnu konotáciou (v %) v jednotlivých rubrikách

	Titulná strana	Politika	Región /Slovensko Praha/Čechy/Morava	Prominenti Spoločnosť	Šport Sport	www
Nový čas	94	56	66	53	50	37
Blesk	65	76	71	32	48	28

Jemný rozdiel v štylistickej kvalite titulkov v sledovaných denníkoch je badateľný aj vo výskyte slov s pragmatickým príznakom cudzieho pôvodu.¹¹ Celkový počet slov s príznakom cudzieho pôvodu je v Novom čase 332 (10,6 % zo všetkých slov v titulkových blokoch), v Blesku 259 (8,8 % zo všetkých slov v titulkových blokoch). Miera štylistickej exkluzivity je tak v Novom čase o niečo vyššia.

Tabuľka 8: Slová s príznakom cudzieho pôvodu v titulkových blokoch (% z celkového počtu slov)

	21. 2. 2007	22. 2. 2007	23. 2. 2007	24. 2. 2007	25. 2. 2007	26. 2. 2007	27. 2. 2007	Priemer
Nový čas	7	13	9	7	12	12	12	10,28
Blesk	8	10	10	9	9	9	7	8,85

¹⁰ O celkovej bulvarizácii českých médií porov. Pácl, 2005, napr.: „Postupující bulvarizace českých médií tak poskytuje veřejnosti o naší politice stále nepříznivější obraz...“ (s. 157).

¹¹ Pri zachytávaní slov s príznakom cudzieho pôvodu sme sa riadili ich výskytom v Slovníku cudzích slov (1997), ktorý je prekladom Akademického slovníka cizích slov (1995).

Analýza predikátov v uvádzacej reči k citátovým častiam textu

Táto analýza sa zamerala na štylistiku menej nápadného výrazového prostriedku. S cieľom zachytiť spôsob uvádzania citátov sme vyexcerpovali všetky predikáty spomínaných citátových častí v troch vydaniach Nového času aj Blesku (21., 24., 27. februára 2007) a rozdelili ich do nasledujúcich skupín (porov. Nemcová, 1990; Sokolová, 1995): (a) komunikatívne predikáty, ktoré označujú komunikatívne procesy, ústne aj písomné rozličného typu, v ich rámci sme osobitne sledovali komunikatívne slovesá s pragmatickým príznakom a komunikatívne slovesá s vyjadrením postoja a hodnotenia k citátu, ktorý sprevádzajú; osobitne sme zachytávali komunikatívny predikát s doplnením objektovým a spôsobovým; (b) kognitívne predikáty, ktoré označujú vnútorné procesy myslenia a poznávania; (c) emotívne predikáty označujúce citové vzťahy a (d) zmyslové predikáty označujúce stavy zmyslového vnímania, príp. (e) iné zväčša širšie rozvité spôsoby uvedenia citátu. Porovnávali sme celkové zastúpenie uvádzacích predikátov, ako aj ich uplatnenie v jednotlivých porovnateľných rubrikách sledovaného súboru (tabuľky 8, 9, 10).

Tabuľka 8: Počet uvádzacích predikátov

	Nový čas	Blesk
Počet uvádzacích predikátov	179	220
Počet typov uvádzacích predikátov	59	99
Index opakovania	3,03	2,22

Tabuľka 9: Najfrekvencovanejšie slovesá v uvádzacích predikátoch

Nový čas			Blesk		
Sloveso	Počet	% zo všetkých predikátov	Sloveso	Počet	% zo všetkých predikátov
povedať/hovoriť	40	22,9	říct/říkat	45	20,5
dodať/dodávať	15	8,6	dodat/dodávat	22	10
tvrdiť	13	7,4	uvést	11	5

uviesť	7	4	prohlásiť	8	3,6
potvrdiť	7	4	přiznat/přiznávat	8	3,6
prezradiť	7	4	vysvětlit/ vysvětlovat	8	3,6
vysvetliť/ vysvetľovať	6	3,4	potvrdiť/ potvrzovat	5	2,3
vyhlásiť	5	2,9	prozradiť/ prozrazovat	5	2,3

Tabuľka 10: Uvádžacie predikáty v jednotlivých rubrikách

Predikát	Politika		Región/Slovensko Praha/Čechy/Morava		Prominenti Společnost		Šport Sport	
	Nový čas	Blesk	Nový čas	Blesk	Nový čas	Blesk	Nový čas	Blesk
Počet predikátov	14	14	58	65	36	44	48	55
komunikatívne	9	11	35	41	14	17	34	20
komunikatívne s pragmatickým príznakom	1	2	9	2	4	4	2	5
komunikatívne + doplnenie (objektové)	3	1	4	5	2	7	1	0
komunikatívne + doplnenie (spôsobové)	1	0	4	6	3	1	1	4
komunikatívne s vyjadrením postoja			4	6	1	4	3	9
komunikatívne s pragmatickým príznakom + doplnenie (objektové)					0	2		
komunikatívne s pragmatickým príznakom + doplnenie (spôsobové)					2	0		
komunikatívne s vyjadrením postoja + doplnenie (spôsobové)					1	0		

kognitívne			2	3	1	3	3	4
emocionálne			0	2	5	4	4	12
zmyslové							0	1
iné (rozvinuté)					3	2		

Ukázalo sa, že využitie, a teda aj štylistická hodnota najfrekventovanejších sloviac v uvádzacích predikátov (s frekvenciou 5 a viac) je v oboch denníkoch vyrovnaná. Sú to všetko komunikatívne slovesá, resp. komunikatívne slovesá s pragmatickým príznakom a vyjadrením postoja k uvádzanému citátu. Celkovo má však Blesk oveľa pestrejší repertoár uvádzacích predikátov s nižším indexom ich opakovania.¹² Na druhej strane, v Novom čase sa možno stretnúť s vyšším zastúpením adverbálne doplnených predikátov, ktoré bližšie určujú vnútorný kontext uvádzaných citátov: NČ: *povedať roztraseným hlasom/tichým hlasom/nesmelo/šťastná, dodať šťastná, dodávať s úsmevom, konštatovať obdivne, odpovedať stroho, opisovať so smiechom, potvrdiť nepriamo, prezradiť úprimne, priznávať šťastný, tvrdiť nešťastný; vysvetliť s radosťou, zhodnotiť slovami; B: dodať smutne/s úsmevom, priznávať s úsmevom, říkat s úsmevom, vysvětlit důrazně, zářit spokojeností, žadonit smutně. Pri porovnávaní jednotlivých rubriek sa ukázalo, že v rubrike Politika, resp. Región Východ Slovensko (Nový čas) a Praha-Čechy/Morava (Blesk) je štylistika uvádzacích predikátov v podstate zhodná v oboch novinách; v rubrike Prominenti (Nový čas) a Spoločnosť (Blesk) je vyššia miera subjektívno-zážitkového hodnotenia prítomná v Novom čase, no na druhej strane v rubrike Šport/Sport je pomer obrátený v prospech novín Blesk.*

Najfrekventovanejšie predikáty v denníku NČ sú takmer úplne zhodné s predikátmi v nebulvárnych slovenských denníkoch (porov. Slančová, 2005). Výnimku tvorí len predikát obsadený slovesom *prezradiť*, vyskytujúci sa medzi najfrekventovanejšími predikátmi tak v denníku Nový čas, ako aj Blesk. Sloveso

¹² Index opakovania uvádzacích predikátov v NČ v porovnaní s indexom ich opakovania v iných slovenských denníkoch (mienkotvorné Pravda – 3,06, Sme – 4,13, regionálny Korzár – 2,41, špecializovaný Šport – 1,81, porov. Slančová, 2005) ukazuje na neutrálnejší spôsob uvádzania citátov v porovnaní s denníkom Blesk.

prezradiť, komunikatívne sloveso s pragmatickým príznakom (pragmaticko-informatívne sloveso – porov. Nemcová, 1990, s. 112 s významom „vyjaviť niečo tajné, resp. dať najavo“ – porov. Krátky slovník slovenského jazyka) podčiarkuje vedomie odkrývania faktov, odhaľovania skrytého, čo je v súlade s bulvárnym zameraním média. Podobne je to so slovesom *přiznat/přiznávat* v denníku Blesk. V denníku Blesk sa tak medzi najfrekventovanejšími uvádzacími predikátmi nachádzajú dve „bulvarizujúce“ slovesá.

Porovnanie štylistiky textov spracúvajúcich tú istú tému

Tretiu porovnávaciu sondu zameriame na štylistickú interpretáciu textov spracúvajúcich rovnakú tému. Vybrali sme ich náhodne z databázy skúmaných textov. Pôjde o texty, ktoré (a) majú z hľadiska slovenskej a českej reality irelevantný charakter, sú z rubriky Šport/Sport, a ktoré (b) spracúvajú „slovensko-českú“ tému (slovenský lekár v Čechách) a sú z rubriky Téma dňa (Nový čas) a Čechy/Morava (Blesk).¹³

(I)

Nový čas
21. 2. 2007, s. 34

Blesk
21. 2. 2007, s. 17

Mourinho sa vracia

Plivnou zase na Mourinha?

Texty sa venujú futbalovej Lige majstrov, konkrétne súčasnému trénerovi futbalového klubu Chelsea Londýn Josému Mourinhovi, ktorý so svojím klubom má odohrať zápas vo svojom predchádzajúcom pôsobisku, kde v sa v prvom zápase stal predmetom inzultácie zo strany fanúšika. Tento fakt pôsobí ako zaujímavosť s miernym nádychom senzačnosti, teda pre tabloidné noviny je to vhodná téma s možnosťou rešpektovať spravodajské hodnoty prominentnosť (známy tréner), konflikt, negatívnosť, kontinuita, dramatickosť (predchádzajúca inzultácia). Titulok Nového času je ikonický a informačno-faktický (oznamovacia modálnosť titulkovej vety, proprium *Mourinho* v nominatívne singuláru), fakt návratu je vyjadrený

¹³ Fakty, ktoré sú v oboch textoch rovnaké, zvýrazňujeme podčiarknutím, expresivizujúce časti textu sú zvýraznené kurzívou, odlišne štylizované, no faktovo totožné informácie sú zvýraznené tučným písmom.

dynamicky – slovesom. Titulok v Blesku je operatívny (opytovacia modálnosť titulkovej vety) s miernym oslabením faktickosti (proprium *Mourinha* je v predložkovom akuzatíve singuláru, fakt návratu je vyjadrený nepriamo adverbium *zase*). Navyše, konkretizuje sa motív inzultácie (*plivnou*), čím sa aktivizuje štylistická kvalita markantnosti a sily výrazu.

Chelsea zavíta do Porta, v Barcelone 0
súboj posledných víťazov futbalovej
Ligy majstrov

Podtitulok, ktorý je iba v NČ, znamená posilnenie faktickosti výrazu.

Bratislava Praha (ČTK)

Ide domov!

Prvá veta perexu v NČ zopakuje informáciu o návrate so spresnením (*domov*), pričom posilňuje naliehavosť výpovede rutinným využitím výkričníka.

Z dnešnej ponuky úvodných osemfinálových zápasov futbalovej Ligy majstrov púta návrat trénera londýnskej Chelsea José Mourinha do Porta. Rovnako zaujímavý však bude aj súboj posledných dvoch víťazov súťaže na Nou Campe. *Ostře sledovaný ze čtyř dnešních soubojů fotbalové Ligy mistrů bude především návrat trenéra Chelsea Josého Mourinha na stadion Porta, s nímž ovládl Ligu mistrů v roce 2004.*

Perex NČ je menej expresívny v porovnaní s prvou vetou tela správy v Blesku (sloveso *púta* oproti hodnotiacemu *ostře sledovaný*; neutrálny výraz *zápasov* oproti slovu s negatívnejšou konotáciou *soubojů*).

Mourinho vie, že v bývalom pôsobisku to nebude mať jednoduché.

Hned na podzim, jakmile převzal žezlo v Chelsea, se s Portem utkal v základní skupině soutěže šampionů a v domácím zápase se na jeho hlavu snesl plivanec portského fanouška. Kontroverzní kouč je na podobné reakce divokého portugalského publika připraven i nyní.

Oproti všeobecnému konštatovaniu NČ (*nebude to mať jednoduché*) B detailizuje a na báze faktických údajov explikuje tému pľuvanca (markantnosť, sila výrazu), štylizujúc zároveň pomocou hodnotiaceho atribútu *divoký* a publicizmu *převzal žezlo*.

„Sú dve skupiny ľudí v Porte. Tí, čo chápu, že som ako profesionál potreboval po výhre v LM novú výzvu a privítajú ma potleskom. A potom tí, ktorí to nepochopili – a oni ma vypískajú. Mojim hráčom pred zápasom poviem: „Porto sa musí báť viac nás ako my jeho.“ V drese Porta by mal nastúpiť a slovenský reprezentant Marek Čech.

„V Portu *jsem byl za hvězdu*. Od lidí, kteří nezapoměli na moji práci pro klub, čekám aplaus a velké přivítání, dokonce možná ovace vstojе. Od těch, kteří zapomněli ty dva roky, očekávám vypískání, možná dokonce doprovázené inzultací. Ale já jsem nyní přijel do Porta hrát fotbal a nic jiného,“ prohlásil včera Mourinho.

V citáte Josého Mourinha sa realizuje rozdielna intencia: NČ smeruje k ikonickosti (zámená 3. osoby v nominatíve *tí, oni* a celková intencia smerujúca viac k mužstvu), B k operatívnosti (1. osoba singuláru *čekám*, genitívne vyjadrenie *od lidí, od těch* a celková tendencia smerujúca viac k osobe trénera). V NČ je štylisticky posilnená faktickosť výrazu (napr. aj skratkou LM), v B subjektívnosť výrazu (v NČ sa v citáte vyskytuje 1. osoba sg. 2-krát, v B 4-krát, frazéma *jsem byl za hvězdu* v B). Na druhej strane, v Blesku sa text objektivizuje, no je to v rámci citátu, spomínaný motív pľuvania prostredníctvom pojmového slova *inzultací*. V NČ je o jednu informáciu (o slovenskom hráčovi) viac.

V celkovom štylovom postoji k spracovanej téme je v denníku Blesk viditeľný mierny posun k vyššej markantnosti vzhľadom na silu výrazu, čím sa zvyšuje negatívnosť, dramatickosť a celková senzačnosť. Tým sa text posúva štylisticky nižšie a stáva sa bulvárnejším.

(II)

Nový čas
23.2.2007

Doktor Úplatok
odignoroval **súd** kvôli **chorobe**
A sám sa chystal do služby!
Prichytený!

Blesk
24.2.2007

Pro slovenskou **justici** je **marodem**,
ale pro českého zaměstnavatele *fit*
„Doktor Úplatek“ jezdí sanitkou v Ostravě!

Štylizácia titulkov je v oboch textoch porovnateľná – oba sú postavené na žurnalistickom pomenovaní (*Doktor Úplatok*), ktoré česká tlač prebrala zo slovenskej, čo naznačuje dôsledným používaním úvodzoviek, a na zvýraznení senzačnosti pomocou výkričníka. V NČ o niečo výraznejšie, použitím dvoch výkričníkov a jednoslovnej mennej jednočlennej vety (*Prichytený!*). Okrem toho sa v oboch titulkoch využíva kontrast (choroba – práca). Štylizácia titulku v B je však

hovorovejšia (*je marodem, fit*), hoci sa v ňom používa aj pojmové slovo s príznakom cudzieho pôvodu (*justici*), čo len zvýrazňuje štylistický kontrast medzi vyšším a nižším. V tomto smere je titulok v NČ neutrálnejší (*odignoroval, súd, kvôli chorobe*).

Bratislava

Ortopéd Pavol Patro (52), ktorý podľa obžaloby počas štyroch rokov zobral od pacientov „*všimné*“ v celkovej výške jeden milión korún, sa aj včera **vyhol spravodlivosti**. Namiesto účasti na súde, ktorý ho mohol definitívne *poslať za mreže*, **odfaxoval potvrdenie o svojej práceneschopnosti**. Prekvapením však bolo, že tak veľmi chorý doktor sa podľa našich informácií chystal *včera odkrútiť si svoju službu v ostravskej záchranke*.

Ostrava

Skandál! Na záchrance v Ostravě jezdí „Doktor Úplatek“! Trenčínský ortoped Pavol Patro (52), kterého na Slovensku berou za *ztělesnění korupce*, se v tichosti uchýtil v Česku. Navíc asi **podvedl** slovenskou **justici**. K soudu místo sebe **poslal papír o nemocenské**, ale pro novou práci je úplně *fit*.

Telo článku v B sa začína informáciami, ktoré spravodajskú udalosť zasadzujú viac do českého kontextu (*trenčínský, „Doktor Úplatek“, uchýtil v Česku*), v NČ je o jednu informáciu viac, pričom sa zdôrazňuje relevantnosť daných informácií (*podľa obžaloby, podľa našich informácií*). Štylizácia B je o niečo hovorovejšia a expresívnejšia (NČ: ironizujúce použitie žartovného slova¹⁴ „*všimné*“ v úvodzovkách oproti pojmovému slovu s príznakom cudzieho pôvodu *korupce*, irónia *tak veľmi chorý doktor*, frazémy *poslať za mreže, odkrútiť si službu*; B: *skandál*, hyperbola *ztělesnění korupce*, frazéma *je fit*, výkričníky; hlavne však neutrálnejšie vyjadrenie NČ *vyhol sa spravodlivosti* oproti markantnejšiemu B *podvedl justici* a pojmové NČ *odfaxoval potvrdenie o svojej práceneschopnosti* oproti hovorovému B *poslal papír o nemocenské*).

O flek primára ortopédie v Trenčíne prišiel Patro pre porušenie pracovnej disciplíny. Špeciálny súd ho vlni v júni poslal za korupciu na 3,5 roka do basy. Okrem toho, že má *ísť za mreže*, si ako lekár po odsedení trestu „neškrtné“ ďalších šesť rokov. Jeho advokát sa však proti rozsudku odvolal na Najvyšší súd. A včera sa naň *Doktor Úplatek* mal dostaviť osobne.

O místo primáře špitálu v Trenčíně přišel a Speciální soud ho poslal na tři a půl roku do basy. **Zakázali** mu lékařskou praxi na šest let. Odvolal se k nejvyššímu soudu.

¹⁴ Podľa štylistického kvalifikátora v Krátkom slovníku slovenského jazyka (1997).

Štylizácia tejto časti textu je v oboch denníkoch veľmi podobná, no s vyššou mierou hovorovosti v NČ. Na začiatku prvej vety NČ *O flek primára ortopédie v Trenčíne* je hovorové slovo *flek* a pojmové slovo *ortopédie*; v prvej vete B *O miesto primára špitálu v Trenčíne* je to presne naopak: neutrálne slovo *o miesto*, hovorové slovo *špitálu*. V oboch novinách sa využíva hovorové expresívne slovo *do basy*. V NČ je navyše hovorovejšie vyjadrenie pomocou frazémy *ísť za mreže, po odsedení trestu*, žurnalizmus *Doktor Úplatok* a hlavne subštandardné vyjadrenie *ako lekár...si „neškrtné“ ďalších šesť rokov* oproti B *zakázali mu lekářskou praxi na šesť let*. Pojmovosť vyjadrenia NČ zvyšuje vyjadrenie číslovky zachytávajúcej dĺžku trestu pomocou číslice (3,5) oproti B slovom (*tři a půl roku*).

Doktor Patro však ochorel. Advokátovi ešte ráno **odfaxoval potvrdenie o práceneschopnosti**, ktoré mu vystavil lekár z Ostravy. Podľa neho doktor Patro zvracal, potrebuje pokoj a musí dodržiavať stanovenú diétu. Potvrdenie o „péenke“ včera advokát predložil aj senátu Najvyššieho súdu. Keďže **Patro** trval na svojej účasti na pojednávaní, súd sa odročil na 22. marca.

Ve čtvrtek na odvolací řízení *nedorazil. Nafaxoval neschopenku od lékaře z Ostravy*. „Potřebuje klid a musí dodržovat léčebný režim s dietou“, tlumočil jeho advokát bratislavskému soudu. Proces byl odročen. Stejný den přitom „**Doktor Úplatek**“ *vyrázil v sanitce zachraňovat lidi*.

Táto časť je, naopak, štylizovaná hovorovejšie v Blesku: faktické NČ *odfaxoval potvrdenie o práceneschopnosti, ktoré mu vystavil lekár z Ostravy* oproti hovorovejšiemu B *nafaxoval neschopenku od lékaře z Ostravy*. V NČ sa využíva markantné *zvracal* a hovorový výraz „*péenka*“ uvedený úvodzovkami, v B sú to výrazy *nedorazil, vyrázil zachraňovat lidi, „Doktor Úplatek“*. Oproti spomínanému žurnalizmu B „*Doktor Úplatek*“ NČ dôsledne v tejto časti textu štylizuje pomocou neutrálneho *doktor Patro*, resp. mierne dehonestujúceho *Patro*. Okrem toho, kým v NČ sa v predchádzajúcom texte hovorí, že doktor sa chystal do služby, v B sa využíva posunutý fakt, ktorý v sebe obsahuje vyššiu mieru zážitkovosti *vyrázil zachraňovat lidi*.

Podľa slov riaditeľky kancelárie Najvyššieho súdu Evy Rupcovej v prípade, že sa preukáže, že doktor Patro zavádzal súd, predseda senátu mu môže udeliť poriadkovú pokutu až do výšky niekoľko desiatok tisíc korún. Na najbližšie pojednávanie ho môže dať predviesť aj polícia.

Podle Evy Rupcové ze slovenského Nejvyššího soudu to zavání tučnou pokutou a možná policejním předvedením.

Posledné vety správ v sebe koncentrujú štylistickú tendenciu celého textu. Štylizácia NČ sa vyznačuje vyššou mierou faktickej detailnosti (v prípade, že sa preukáže, že doktor Patro zavádzal súd), v B vyjadrené len zámenom *to*, a pojmovosti (NČ *predseda senátu mu môže udeliť poriadkovú pokutu až do výšky niekoľko desiatok tisíc korún*) oproti markantnej hovorovosti v B (*zavání tučnou pokutou*) pri zachovaní relevantných faktov v oboch textoch.

V úvode príspevku, ktorý, samozrejme, predstavuje len čiastkovú sondu do problematiky štýlu bulvárnej tlače, sme stanovili hypotézu o podobných štylizačných tendenciách v slovenskom denníku *Nový čas* a českom denníku *Blesk*. Domnievame sa, že analýzou štylistiky troch vybraných javov, a to titulkových blokov, uvádzacích predikátov v sprievodnej reči k citátovým častiam textu a porovnávaním textov spracúvajúcim rovnakú tému, sa nám podarilo poukázať na tabloidový štýl oboch periodík a zároveň na jemnú tendenciu k markantnejšiemu a hovorovejšiemu, teda bulvárnejšiemu štýlu českého denníka *Blesk* v porovnaní so slovenským denníkom *Nový čas*.

Literatúra

- Akademický slovník cizích slov* (1995). Praha: Academia.
- ČECHOVÁ, M. a kolektiv autorů (2003): *Současná česká stylistika*. Praha: ISV.
- FINDRA, J. (2004): *Štylistika slovenčiny*. Martin: Osveta.
- HLAVČÁKOVÁ, S. (2001): *Agentúrna žurnalistika*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M. (1965): *Štylistika*. Bratislava: Obzor.
- KOŘENSKÝ, J. – HOFFMANNOVÁ, J. – JAKLOVÁ, A. – MÜLLEROVÁ, O. (1987): *Komplexní analýza komunikačního procesu a textu*. České Budějovice: Pedagogická fakulta.
- Krátký slovník slovenského jazyka* (1997). Bratislava: Veda.
- MCQUAIL, D. (1999): *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál.
- MISTRÍK, J. (1977): *Štylistika slovenského jazyka*. Bratislava: SPN.
- NEMCOVÁ, E. (1990): *Sémantická analýza verb dicendi*. Bratislava: Veda.
- PÁCL, P. (2005): O bulvarizaci českých médií. In: *Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, s. 150–159.
- SEKEROVÁ, K. (2006): Typologická charakteristika bulvárního periodika. In: M. Olšiak (ed.), *Varia, 14*. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, Katedra slovenského jazyka FF UKF v Nitre.
- SLANČOVÁ, D. (2003): Východiská interaktívnej štylistiky (Od eklektizmu k integrácii). In: M. Čarkič (ed.) *Styl, 2*. Beograd – Banja Luka, s. 113–127.
- SLANČOVÁ, D. (2005): Uvádzacie výrazy v centrálnej a regionálnej tlači. Seminár Produkcia regionálnych a lokálnych médií. Prešov: Prešovská univerzita 29. novembra 2005. (referát).

SLANČOVÁ, D. (2007): Štýl v jazykovej interakcii a jeho druhy. In: L. Liptáková (ed.), *Slovo o slove, 13*. Prešov: Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity, Katedra komunikačnej a literárnej výchovy. V tlači.

Slovník cudzích slov (1997). Bratislava: SPN.

SOKOLOVÁ, M. (1995): *Kapitolky zo slovenskej morfológie*. Prešov: Slovacontact.

Stručný slovník masmediálnej a marketingovej komunikácie (2006). Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie.

www.Medialne.sk

www.ringier.sk